

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE 2015

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE 2015

SUMAR

octombrie

2015

4 Grijile unui deputat
D. ROSETTI

5 Oamenii lui Hitler
la București
*Documente
din arhivele germane*
O. TRĂȘCĂ

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

10 Montaignes
russes-urile terorii
Amintiri din Gulag
E. GHINZBURG

16 Râul de aur
al Chinei
A.E. BUDURA

21 „Scoală
de taie acest copac
și fă-mi o biserică”
Leac pentru ciumă
M. CAZACU

EXCLUSIVITATE

24 Arheologul
Coloniei
Aurelia Apulensis
Béla Cserni
C. SZABÓ

DE PRIN CRONICI ADUNATE

27 Nenorocita poftă
a băuturii
O. SENCUC

ISTORIA ȘI ȘCOALA

32 Dascăli
din Lunca Bradului
D. CLINCEAG

33 Și-a tăiat nășia
ca să capete domnia
*Aga Constantin
Bălăceanu,
erou de baladă*
S. ISPAS

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ

38 Ursitoarele,
între tradiție și kitsch
G. ROȘU

41 Cum l-a lăsat
David pe Goliat
fără flotă
*Bătălia din
Strâmtoarea Tsushima*
V. IONESCU

47 Chiaburul
legionar din fruntea
spionajului Securității
Nicolae Doicaru
F. BANU

51 O carte cu bucluc
P. OTU

54 „Prin noi
înșine”... în cultură
*Reforma societății
în viziunea
lui Titu Maiorescu*
I. BULEI

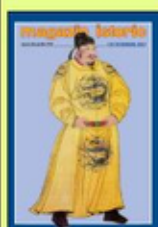
magazin istoric

Anul XLIX – serie nouă – nr. 10 (583)
octombrie 2015

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Tang Taizong Li Shiming (în imagine portretul realizat de un artist necunoscut, probabil al Curții imperiale), a rămas în istoria Chinei ca un împărat model (626-649), un iscusit comandant militar, un bun administrator și un abil diplomat. China a cunoscut, sub domnia lui, o perioadă de prosperitate, dezvoltarea Marelui Canal fiind o dovadă

2 Acest cavaler privește în lumina ferestrei un pahar gol, visând la posibilitatea de... a fi plin. Willem van Mieris, artistul olandez din Leiden (1662-1747), s-a aplecat asupra unor scene pe care le-a abordat moralist, cu o anume distanțare ironică. Spre finalul vieții și-a pierdut vederea, multe tablouri fiind terminate de fiul lui, Frans van Mieris cel Tânăr

3 Ceramică majolică, o farfurie, obiect de artă italiană de secol XIX, în stilul Renașterii, cu influența stilului spaniol și maur și culorile pregnante specifice

4 În Evul Mediu, luptele purtate în sudul Franței contra musulmanilor au dat naștere unei specii literare („chansons de geste”), epopei ce proslăveau faptele eroice, onoarea, credința, personajele lor marcând nașterea sentimentului național francez. Miniatură ce ilustra una dintre versiunile „Cântecului lui Roland“

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Secretar general de redacție
Cristina Păiușan-Nuică

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesei

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III, 285,
287, Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 15, Căsuța
poștală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

DEPUTATUL

DIMITRIE ROSETTI

E deputat!

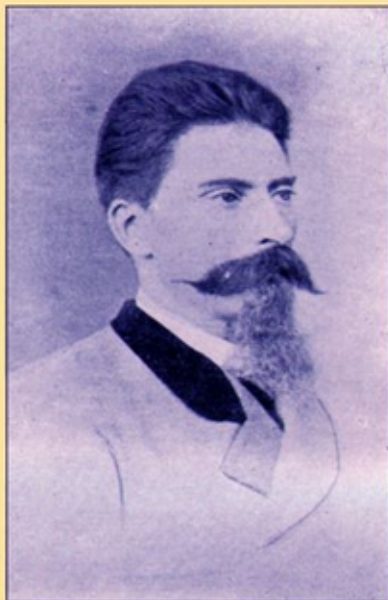
Dușmanii săi susțin că a fost ales de guvern; el pretinde că reprezintă libera voință a alegătorilor.

O fi așa, o fi altminteri, nu știu; dar e deputat.

La 15 noiembrie, când se deschid Corpurile Legiuitoare, când cutreieră Calea Victoriei spre a merge sus în deal la Mitropolie și privește steagurile ce fâlfăiesc, sergenții care-l salută, când aude bubuind tunul din Dealul Spirei, se simte mare, se crede un rege ce intră învingător în regatul său.

În Parlament nu prea stă mult: timpul necesar pentru a răspunde prezent la apelul nominal și apoi pleacă.

E așa de ocupat. Nu știe nici el încotro să mai dea cu capul. Trebuie să meargă la Interne, pentru un nepot care cere o subprefectură, la Justiție pentru un verișor al nevestei, care vrea o judecătorie de ocol. Apoi mai are treabă la Finanțe pentru o confiscare făcută pe nedrept unui sărman negustor din localitate, la Resbel pentru scutirea de

sortă a unui tânăr cam bolnav, fiul unui nenorocit alegător, la Culte pentru permutarea unui învățător și numirea unei învățătoare. Niște belele din localitate. De, ce să faci, când ești deputat, n-ai încotro!

Serviciu pentru serviciu. Guvernul se poartă bine cu Tiptil, și Tiptil se poartă bine cu Guvernul; de aceea, de 25 de ani de când e deputat inamovibil ca la Casație n-a avut ceartă cu niciun ministru și nu poate înțelege cum unii din colegii săi își pierd timpul cu fleacuri politice.

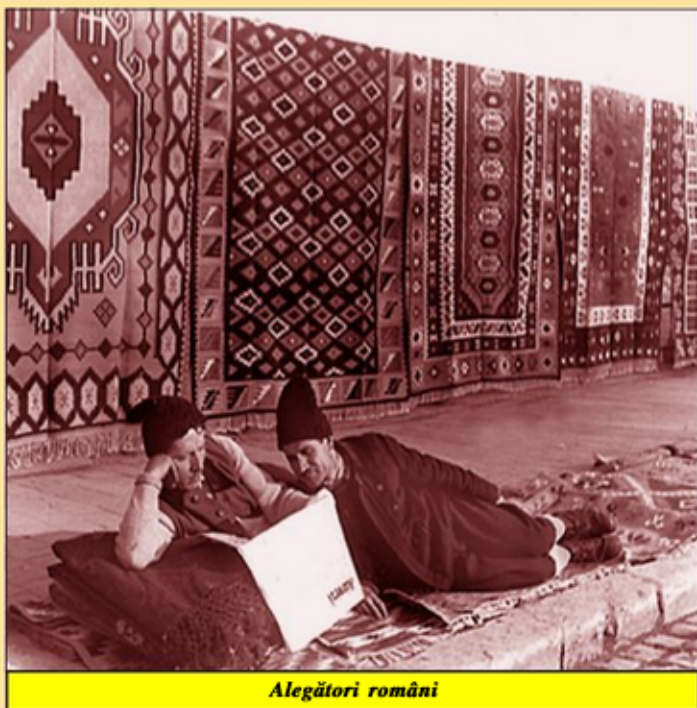
El este omul politic, care nu face politică.

Un membru al opoziției, apostrofându-l odată cu ironie prin cuvintele: „Dumneata, d-le Tiptil, ai fost și cu libe-

ralii, și cu junimiștii, și cu conservatorii, slugă plecată. Prea te schimbi des!“.

Timpul a răspuns cu mândrie: „Eu, domnule, nu m-am schimbat!... S-au schimbat guvernele!“.

(Trotuarul Bucureștiului: Tipuri și impresii, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, 1906)

Alegători români

57 Kalașnikovul
lui Hitler

G. DAMIAN

60 Cronicarul
de la țară

E. CISMAȘ

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Pe vremuri
oamenii își trimiteau
scrisori

G. FILITTI

**ENIGME
ALE ISTORIEI**

70 „Prințesa
circasiană” și
evlavioasa călugăriță

I. BISTREANU

73 Valahi
la Waterloo

A.-S. IONESCU

**PASTILA
DE CUVINTE**

76 „M”
de la Marathon

M. SALA

78 Prima operă,
cântată la o nuntă

C. NEAGOE

81 Comoara
lui Captain Kidd

C. PĂIUȘAN-NUICĂ

84 Doi stâlpi
ai Maiestății Sale

Povestea MI5 și MI6

C. TRONCOTĂ,
D. MATEI

**CITITORII
ÎNTREABĂ.
ISTORICII
RĂSPUND**

88 Printre palele
elicei, cu...

Gogu Constantinescu

L. TACAGLI,
V. AVRAM

EVENIMENT

92 România-Belgia,
al treilea volum

C. PĂIUȘAN-NUICĂ

**HOOVER
INSTITUTION**

93 1937.

Iuliu Maniu îi cere
lui Ion Mihalache
să rămână

RUBRICI

89 În București,
acum 50 ani

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

20; 94; 95

Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

singurul stat aliat cu Germania în care a funcționat un *Abwehrstelle*. În perioada existenței sale (3 octombrie 1940-23 august 1944), *Abwehrstelle Rumänien* avea să reprezinte nu numai principala structură informativă germană în România, ci și singura recunoscută și acceptată oficial de statul român.

Cei doi ofițeri care au condus rezidența *Abwehr* de la București, Erich Rodler și Friedrich Sebastian Baur, erau ofițeri de informații cu o vastă experiență, proveniți din fosta armată austro-ungară, excelenți cunoscători ai spațiului sud-est european, ambii fiind, totodată, adversari declarați ai național-socialismului. Mai mult, datorită originii evreiești, situația lui Friedrich Baur devenise mai mult decât delicată după Anschluss, astfel că mutarea sa la București în 1939 a avut inclusiv rolul de a-l sustrage atenției autorităților germane. Șeful S.S.I., Eugen Cristescu, aprecia înțelegerea manifestată de colonelul Erich Rodler în momente dificile pentru regimul antonescian față de interesele politice și militare ale României (de exemplu, amânarea *sine die* a procesului rețelei de spionaj britanică Rică Georgescu-Mihai Popovici, cu consimțământul tacit al șefului rezidenței *Abwehr* din București), respectiv informațiile oferite de Rodler cu privire la activitatea contrară intereselor statului român desfășurată de SD sau elementele legionare.

Andreas Schmidt, liderul Grupului Etnic German

În primele luni ale existenței sale, sediul *Abwehrstelle Rumänien* a fost situat în hotelul „Milano” (intersecția dintre Bulevardul I.C. Brătianu și strada Lipsani), în apropierea localului S.S.I. din strada Saita. Ulterior, în cursul anului 1941, rezidența *Abwehr* s-a mutat în clădirea fostei legații poloneze (actuala ambasadă a Republicii Polone) de pe Alea Alexandru, nr. 23, unde avea să rămână până la 23 august 1944.

Deși în cadrul conducerii *Abwehr* sentimentele pro-aliat ale lui Mihai Moruzov erau bine cunoscute, existând inclusiv ofițeri care îl suspectau pe acesta din urmă de joc dublu, respectiv de menținerea unor legături secrete cu serviciile de informații sovietice, totuși amiralul Wilhelm Canaris și principalii șefi de departamente din conducerea centrală a *Abwehr* erau satisfăcuți de rezultatele obținute în anii 1939-1940 în cadrul cooperării informative româno-germane. Astfel se explică faptul că în cadrul ultimei întrevederi la nivel înalt Canaris-Moruzov, desfășurată la Veneția în 3-4 septembrie 1940, amiralul și-a manifestat disponibilitatea de a oferi protecție și azil politic în Germania omologului său român, în cazul în care acesta din urmă ar fi refuzat să se întoarcă în România. Mihail Moruzov a declinat oferta șefului *Abwehr* și, la câteva ore după sosirea sa în București, respectiv în dimineața zilei de 6 septembrie 1940, a fost arestat la ordinul generalului Ion Antonescu.

Alfred George Gardyne de Chastelain, pe o stradă din București, înainte de război

Imediat, amiralul Wilhelm Canaris s-a deplasat personal la București pentru a „observa la fața locului desfășurarea evenimentelor”. Sosit în capitala României în seara zilei de 7 septembrie 1940, Canaris a fost primit imediat în audiență de generalul Ion Antonescu. Deși sursele arhivistice germane și române nu o mențio-

1940-1944

Despre prezența serviciilor secrete germane la noi în perioada celui de Al Doilea Război Mondial s-a scris mai ales pe baza documentelor și mărturiilor românești. Cercetări îndelungate efectuate în arhivele germane mi-au permis să conturez o altă imagine, care contrazice multe dintre afirmațiile de până acum, ce își câștigaseră caracter de autoritate.

Amiralul Canaris (stânga) cu colonelul von Bentivegni (șeful Abwehr III contraspionaj și contrainformații), la Smolensk, în octombrie 1941

SERVICIILE SECRETE GERMANE ÎN ROMÂNIA

OTTMAR TRĂȘCĂ

● Antonescu nu își respectă promisiunea făcută lui Canaris ● Abwehr știa de misiunea „Autonomous” dinainte de lansare ● Constantin Bursan lucra pentru Abwehr ● Gheorghe Barbul, agent SD ● Directorul adjunct al Cifrului din Ministerul de Externe, omul germanilor

Eugen Cristescu a afirmat că în acea perioadă în România și-ar fi desfășurat activitatea, legal sau clandestin, 11 servicii de informații germane. În realitate, în perioada 1939-1945 în România au activat doar cele două servicii secrete germane rivale: Abwehr – serviciul de informații și contrainformații al armatei germane – și Amt VI (SD-Ausland) – din cadrul *Reichssicherheitshauptamt* (Oficiul Central de Siguranță al Reichului). Toate celelalte structuri informative ale celui de-al III-lea Reich menționate de Eugen Cristescu erau, în realitate, elemente constitutive

ale celor două servicii de informații germane.

Prima rezidență a Abwehr era de tip *Kriegsorganisation* (funcționa în țări considerate aliate sau prietene, fără să desfășoare activități contra acestora, ci doar împotriva țărilor limitrofe care prezentau interes pentru Germania) și a fost înființată în primele luni ale anului 1939. În contextul preluării puterii de către generalul Ion Antonescu, al sosirii Misiunii Militare germane și al plasării ireversibile a României în sfera de influență germană, Abwehr a

decis înființarea rezidenței *Abwehrstelle Rumänien* (avea sarcini preponderent contrainformative și de contrasabotaj). Prin ordinul Înalțului Comandament al Wehrmachtului (OKW) din 3 octombrie 1940 „[...] organele Abwehrului din Amt Ausland ce activează deja în România sunt reunite în cadrul *Abwehrstelle Rumänien*”, cu sediul la București. În acest context este interesant de remarcat faptul că, în pofida prevederilor acestui ordin, formal, cele două rezidențe au continuat să funcționeze în paralel până în luna septembrie 1942. România a fost

Manfred von Killinger nu a acordat importanță informației primite. Ultimul avertisment recepționat în acest sens de Abwehr a provenit chiar de la Eugen Cristescu, care a comunicat, la 21 august 1944, atât Legației germane din București, cât și *Abwehrstelle Rumänien* că regele Mihai I l-a primit în audiență pe Iuliu Maniu și că „zilele următoare trebuie să ne așteptăm la evenimente importante”.

In paralel cu activitatea rezidenturii Abwehr, în România și-a desfășurat activitatea și serviciul rival de informații al partidului nazist, SD, din cadrul RSHA. Activitatea rezidenturii SD a fost mult ușurată după înlocuirea, la 22 septembrie 1940, a conducătorului Grupului Etnic German (G.E.G.), dr. Wolfram Bruckner, cu Andreas Schmidt. Dacă în mandatul lui Wolfram Bruckner, conducerea G.E.G. colaborase strâns cu Abwehr, noul conducător al G.E.G. a optat pentru aprofundarea colaborării cu SD. De altfel, Andreas Schmidt activa „onorific” încă din 1939 în cadrul SD.

Înființarea unei rețele informative SD era îndreptată nu numai împotriva statului român, ci urmărirea inclusiv contracararea rețelei de informații formate din etnici germani, ce opera pe teritoriul României sub patronajul Abwehr.

RSHA a trimis în România pe SS-Untersturmführerul Otto Albrecht von Bolschwing (primăvara anului 1940), în calitate de reprezentant oficial al SD în România – el urmând să-și desfășoare activitatea sub acoperirea oficială de atașat de legație –, respectiv pe SS-Hauptsturmführerul Kurt Geissler (iulie 1940), în calitate de atașat de poliție SS în

Rudolf Brandsch

cadrul Legației germane din București. Cei doi ofițeri SS, cu girul și aprobarea lui Heinrich Himmler și Reinhard Heydrich, au adoptat o atitudine fățișă de sprijinire a Mișcării Legionare, creând la nivelul conducerii Legiunii iluzia că în lupta pentru putere beneficiază de sprijinul liderilor SS. Ancheta întreprinsă de Legația germană din București și autoritățile române după înăbușirea rebeliunii legionare a scos la iveală rolul jucat de reprezentanții SD în evenimentele din 21-24 ianuarie 1941, fapt ce l-a

determinat pe generalul Ion Antonescu să solicite în mod oficial, la 1 martie 1941, rechemarea acestora. Ministrul de Externe Joachim von Ribbentrop nu a scăpat prilejul pentru a denigra în fața Führerului activitatea SS și SD, stârnind astfel mânia acestuia. În consecință, Hitler a dat câștig de cauză Ministerului de Externe și a dispus satisfacerea cererii generalului Ion Antonescu, respectiv rechemarea celor vizati. În consecință, după data de 6 aprilie 1941, pentru o perioadă îndelungată în România nu s-a mai aflat niciun reprezentant oficial al SD.

În vara anului 1941 au fost trimiși în România, în calitate de rezidenți cu misiunea de a reactiva, respectiv reorganiza rețeaua de informații, ofițeri SD etnici germani din Transilvania sau Banat. În acest context, conducerea Grupului Etnic German din România în frunte cu Andreas Schmidt avea să dețină un rol extrem de important, întrucât rezidenții SD trimiși în România urma să activeze ilegal, sub acoperirea de funcționari ai G.E.G.

In perioada în care și-a desfășurat activitatea în România în calitate de rezident principal, Kurt Auner, etnic german din România, s-a dovedit a fi unul dintre cei mai competenți ofițeri de informații și rezidenți ai SD, reușind să creeze și să dirijeze „cea mai bună rețea informativă din Balcani”. Printre agenții și informatorii utilizați de rețeaua informativă condusă de Kurt Auner se numărau: jurnalistul Georg Mergl, care culegea informații din cercurile de presă românești și străine; Rudolf Brandsch, fost secretar de Stat, care dispunea de conexiuni excelente în

Gustav Richter

nează, există indicii care relevă faptul că în cadrul con-vorbirii a fost abordată și si-tuația fostului șef al serviciului de informații român. Amiralul ar fi primit asigurări formale din partea generalului Ion Antonescu că Mihail Moruzov nu va avea de suferit, urmând a fi eliberat în curând.

La scurt timp după pre-luarea conducerii *Abwehr-stelle Rumänien*, locotenent-colonelul Erich Rodler a pri-mit din partea amiralului Wilhelm Canaris sarcina de a întreprinde un demers similar inclusiv pe lângă conducerea Mișcării Legionare. Deși Horia Sima l-a asigurat în mod „solemn” că Mihail Moruzov avea „să fie pus în libertate după o anumită perioadă de timp”, Rodler nu și-a ascuns scepticismul. Temându-se că Mihail Moruzov „se va îmbol-năvi grav în mod subit și va muri în închisoare”, el l-a sfătuit pe amiralul Canaris să solicite oficial guvernului român eliberarea lui Moruzov și predarea sa autorităților germane. După executarea lui Moruzov la Jilava, împreună cu alți 63 de foști demnitari și funcționari ai regimului car-list, indignat, amiralul Canaris a declarat colaboratorilor săi apropiați că din acel moment nu mai dorea „să aibă nimic de-a face” cu șeful statului român. Într-adevăr, chiar dacă în anii următori amiralul Wilhelm Canaris a vizitat în repetate rânduri România, el a evitat în mod sistematic întrevederile personale, con-fidențiale, cu mareșalul Ion Antonescu.

Anihilarea rețelelor de spionaj și sabotaj britanice din regiunea pe-troliferă nu a fost singurul succes major raportat de *Abwehr* și S.S.I. pe frontul invizibil în perioada celui de

Otto Albrecht von Bolschwing

Al Doilea Război Mondial. *Abwehrstelle Rumänien* a semnalat în prealabil S.S.I. sosirea la sfârșitul lunii de-cembrie 1943 a echipei de parașutiști britanici formată din locotenent-colonelul Al-fred George Gardyne de Chas-telain, căpitanul Silviu Meția-nu și căpitanul Ivor Porter („Operațiunea Autonomous”, *Magazin istoric*, nr. 1, 2/2008), respectiv a oferit informațiile ce au condus la depistarea și anihilarea stației de radio-emisie operată de locotenentul britanic Vel Nicola (Nicolae Țurcanu), prin intermediul că-reia era realizată comunicarea dintre Iuliu Maniu și Barbu Știrbey. Unul dintre cele mai importante succese raportate de către *Abwehrstelle Rumä-nien* l-a reprezentat, fără în-doială, documentarea legă-turilor dintre președintele P.N.Ț., Iuliu Maniu, și ser-viciul secret britanic. Astfel, prin intermediul agentului

Arthur Tester

Arthur Tester (nume de cod „Teddy”), germanii au reușit să-l recruteze la sfârșitul anului 1941 pe industriașul Constantin Bursan (nume conspirative „Dr. Ecko” și „Bruno”), pe care l-au utilizat în vederea infiltrării în cadrul serviciului de informații bri-tanic. Prin activitatea sa de agent dublu, Constantin Bur-san a furnizat *Abwehrstelle Rumänien* o serie de docu-mente ce atestau într-o ma-nieră neechivocă activitatea desfășurată de Iuliu Maniu în favoarea britanicilor – printre altele, copii ale coresponden-ței purtate de liderul P.N.Ț. cu mareșalul Ion Antonescu, respectiv cu cercurile britanice din Istanbul. Așa se explică în bună măsură atacul îndreptat de Adolf Hitler la adresa lui Iuliu Maniu în cadrul între-vederii cu mareșalul din 12 aprilie 1943.

Deși în anul 1944 ac-tivitatea rezidenței a fost influențată negativ ca urmare a dizolvării *Abwehr*, la 12 februarie 1944, și integrării majorității departamentelor sale în RSHA, în perioada ră-masă până la 23 august 1944 *Abwehrstelle Rumänien* – devenită din iulie 1944 *Kommando Meldegebiet Rumä-nien* – a continuat să infor-meze Berlinul, precum și Le-gația germană din București, cu privire la tratativele de ar-mistiț și pregătirile efectuate de România în vederea ieșirii din război. Potrivit afirmațiilor consulului general Fritz Geb-hard Schellhorn, la mijlocul lunii august 1944 succesul lui Erich Rodler la conducerea rezidenței, colonelul Friedrich Sebastian Baur, l-ar fi avertizat pe ministrul plenipotențiar german la București cu privire la existența planurilor de ră-s-turnare de la putere a mare-șalului Ion Antonescu, dar

Avanpremieră editorială

Cartea Evgheniei Ghinzburg, *Destin în bătaia vântului*. Jurnal, a fost una dintre primele mărturii despre infernul gulagului sovietic. A circulat în spațiul sovietic sub formă de samizdat (copiată manual și transmisă din mână în mână, pentru a scăpa de cenzura oficială, ca o formă de disidență). Autoarea a sperat o vreme că textul ar fi putut să apară în publicațiile *Novîi mir* sau *Iunost*. În final, manuscrisul a fost expediat în arhiva Institutului „Marx-Engels-Lenin”, unde, așa cum scria în nota însoțitoare, „poate constitui un material pentru istoria partidului”. În anul 1967 a apărut prima ediție în Occident, în Italia. Au urmat nenumărate altele. Într-o adunare la redacția ziarului *Izvestia*, președintele KGB, Vladimir Semiciastnîi, a declarat că era o „lucrare calomnioasă care-i ajută pe dușmanii noștri”. Atunci Ghinzburg s-a speriat și a distrus o altă variantă a lucrării, mai dură, care purta titlul *La adăpostul aripii lui Lucifer*.

Un redactor șef al revistei *Novîi mir* i-a reproșat că a descoperit chipul hidos al regimului stalinist abia atunci când a fost și ea atinsă de acesta. Autoarea mărturisea că era tocmai lucrul care o chinuie cel mai tare. Dar tocmai de aici vine și impactul puternic pe care cartea îl are asupra oricui o citește: faptul că i se oferă unul dintre cele mai

exacte argumente că regimul stalinist, în particular, și cel comunist, în general, nu s-au bazat doar pe organele de represiune, ci au fost posibile pentru că au existat milioane de complicități. Pe lângă dictatorul Stalin sau cum s-a numit el în fiecare etapă a comunismului, în fiecare țară, pe lângă ofițerii și subofițerii NKVD, KGB, ai Securității, ai STASI (R.D.G.), AVO (Ungaria) sau cum s-au mai numit, au existat milioane de mici stalini, de mici colaboratori care au crezut unii mai cred și azi că sistemul nu poate greși. Evghenia Ghinzburg ne prezintă câteva asemenea cazuri șocante, de deținute supuse represiunii și care păstrau vie vigilența revoluționară. Astfel, o deținută se temea ca „Ninka să nu capete «o atitudine nesănătoasă față de partid în general». De aceea, Ania cea Mică își încredințează suferințele după interogatorii numai mie, «ca un membru de partid unui alt membru de partid». Ania se teme și mai mult de urechile Derkovskăi, esera. «Înțelegi, Jenia, doar ea de fapt este un adevărat dușman de clasă. Menșevicii și eserii. E adevărat, după manuale mi i-am imaginat altfel. Așa, în general, e o bătrână de treabă și nefericită. Dar nu trebuie să cazi pradă milei... Și nu trebuie să le facem cadou material împotriva partidului nostru».”

cadrul diferitelor partide politice și înțelegerea relațiilor personale, de exemplu, cu liderul P.N.Ț. Iuliu Maniu; Arthur Pologny, fost șef de cabinet al ministrului de Externe Mihail Manoilescu în 1940, ce furniza informații provenite din cercurile politicienilor și militarilor germanofili (Valer Pop, Ion Gigurtu, Mihail Manoilescu etc.); Roland Pfann, reprezentant în București al firmei germane de transport „Schenker”; Sandu Botez, funcționar al Societății de Telefoane; Gheorghe Barbul, secretarul ministrului de Externe Mihai Antonescu.

Cel mai important agent a fost însă consulul român Victor Onișor, recrutat de la Bruxelles, în vara anului 1942. Onișor – director adjunct al cabinetului Cifruului din Ministerul de Externe român în perioada 1943-1944 – a transmis prin ofițerul său de caz informații referitoare la tratativele de armistițiu ale României, deosebi conținutul rapoartelor secrete înaintate de Frederic Nanu, Barbu Știrbey și Alexandru Cretzianu. La o privire succintă a informatorilor enumerați anterior – iar în stadiul actual al cercetărilor lista acestora este departe de a fi completă – se poate constata faptul că aceștia erau bine poziționați, cu posibilități de informare excelente în cadrul cercurilor politice, economice și militare influente din România.

Spre deosebire de Abwehr – a cărui prezență era recunoscută și acceptată oficial de

Constantin Bursan (primul din dreapta) și emblema serviciului căruia îi preda dovezile „trădării” lui Maniu

statul român –, activitatea SD a fost considerată ilegală de autoritățile române, fiind supravegheată strict. S.S.I. a reușit să descifreze natura reală a activității desfășurate de Kurt Auner în România, chiar dacă nu a fost în măsură să identifice personalul rețelei SD și agentura utilizată. Sursele cercetate relevă faptul că, în urma desființării Abwehr și integrării majorității departamentelor sale în cadrul RSHA, atitudinea lui Eugen Cristescu față de SD s-a modificat radical. Din vara anului 1944, Eugen Cristescu și-a declarat disponibilitatea de a coopera

Gheorghe Barbul, la mulți ani după război, și emblema SD

din punct de vedere informativ inclusiv cu atașatul de poliție SS Gustav Richter și rezidența SD din România.

Activitatea rezidenței SD condusă de Kurt Auner a luat sfârșit odată cu evenimentele de la 23 august 1944. Deși în cadrul istoriografiei române s-a susținut nu o dată faptul că serviciile de

informații germane ce au activat pe teritoriul României nu au obținut informații referitoare la pregătirile efectuate de opoziție în vederea înlăturării de la putere a regimului antonescian, documentele de arhivă cercetate contrazic aceste aserțiuni. Astfel, încă din vara anului 1944 rezidența SD condusă de Kurt Auner a efectuat preparative în vederea constituirii așa-numitei „I-Apparat” sau „I-netz” (rețeaua de invazie), o rețea informativă ce urma să-și desfășoare activitatea în clandestinitate, în cazul ocupării României de Aliați sau Armata Roșie.

Mai mult, în perioada premergătoare ieșirii României din război, atât rețeaua SD dirijată de Kurt Auner, cât și Andreas Schmidt ori alți lideri proeminenți ai G.E.G. au transmis conducerii celui de-al III-lea Reich mai multe semnale de alarmă privind evoluțiile politice îngrijorătoare din România. Deși rapoartele înaintate Berlinului aveau la bază surse și informații veridice, totuși acestea au fost ignorate în mod deliberat de cercurile decizionale germane, care au preferat să dea credit în continuare rapoartelor liniștitoare transmise de Legația germană din București. ■

ȘI EU AM FOST CETĂȚEANĂ A UNIUNII SOVIETICE

EVGHENIA GHINZBURG

Autoarea cu fiul cel mare Alioș (1921), care avea să moară în timpul războiului, la Leningrad, fără să mai apuce să îl vadă

După asasinarea lui Kirov, în U.R.S.S. s-a dezlănțuit un val de teroare. Evghenia Ghinzburg i-a căzut victimă în 1937, când a fost acuzată că ar fi participat la un complot organizat cu sprijin din exterior, condus de profesorul Elvov. I se reproșa că nu l-a denunțat din timp. A fost arestată, anchetată la Kazan, apoi trimisă la Moscova, unde urma să fie judecată și să primească sentința. Ajunsă la Moscova, împreună cu alte deținute, sunt supuse percheziției, înainte de a fi repartizate în celule.

Coperta volumului

– Dezbrăcați-vă. Desfaceți-vă părul. Desfaceți degetele de la mâini. Piciorul... Deschideți gura. Desfaceți picioarele.

Cu fețe de piatră, cu niște mișcări pricepute, precise, gardienele scormonesc în păr, de parcă se uită după păduchi, se uită în gură și în anus. Pe chipurile unor femei percheziționate este spaimă, pe al altora repulsie. Sare în ochi numărul mare de fețe intelectuale printre arestate.

Activitatea se desfășoară în ritm alert. Pe o masă lungă crește mormanul de lucruri luate: broșe, inele, ceasuri, elastice, notesuri. Doar sunt moscovite, arestate abia azi. Tocmai au fost luate de acasă și au tot felul de mărunțișuri drăguțe. Lor le e și mai greu decât mie. Eu am un avantaj considerabil – o experiență de jumătate de an și faptul că nu mai am ce pierde.

Vine deodată la mine o tânără, aproape o fetiță, cu părul tuns scurt, băiețește.

– Sunteți membră de partid, tovarășă? Nu vă minunați că întreb despre asta aici. Mi se pare după fața dumneavoastră că sunteți comunistă. Răspundeți, pentru mine este foarte important. Da? Ei, uite, iar eu sunt comsomolistă. Katia Șirokova mă numesc. Am 18 ani. Nu știu cum să mă comport. Sfătuiți-mă. Uitați, nemțoaica aia a ascuns în păr câteva lucruri de aur. Oare trebuie să-i spun asta gardienei? Pur și simplu m-am pierdut. Pe de o parte, e vorba de turnătorie, este respingător. Dar, pe de alta doar este o închisoare sovietică, iar ea poate e un dușman adevărat.

– Dar noi, Katia?

– Ei, desigur, asta e o greșală. Când tai pădurea, mai sar și așchii. Sunt convinsă că o să ne dea drumul. Dar e tare

greu să decid cum să mă comport în general și în acest caz în particular...

Mă uit la femeia pe care mi-a arătat-o Katia. Văd o față de o frumusețe neobișnuit de delicată și fermecătoare. Mai târziu am aflat că era o actriță germană cunoscută, Carolla Neher-Henschke. Împreună cu soțul inginer [al doilea soț, Anatol Becker; a fost executat în 1937] ea a venit în anul 1934 în U.R.S.S. Cele două inelușe, ascunse cu succes de ochii vigilenți ai gardienei, erau o amintire a soțului pe care ea îl considera deja mort. Cu o mișcare abilă de actriță care filmase adesea în filme de aventuri, a reușit să ascundă cele două obiecte mici de aur în abundența aurie a părului său.

Mutrișoara drăguță, amuzantă a Katiei Șirokova era ațintită spre mine cu întrebară exigentă.

Altă dată, ajunsă într-o celulă în care se găseau și membre ale altor partide comuniste, din Germania, Italia sau Țările Baltice, nu știe ce să le răspundă la întrebările lor despre realitățile din afara închisorii. Înainte de culcare, o altă deținută, rusoaică, vine la ea și îi șoptește: „Ați procedat foarte corect nerăspunzând la întrebările acestor persoane. Cine știe care dintre ele este un dușman adevărat și care e victima unei greșeli, ca noi două. Fiți în continuare precaută, pentru a nu face crime adevărate împotriva partidului. Cel mai bine e să tăceți...” «Dar eu chiar nu știu nimic. Am fost adusă din provincie, sunt închisă deja de o jumătate de an. Poate că știți dumneavoastră ce se întâmplă în țară?» «Trădare! E o trădare groaznică, care a pătruns în toate verigile aparatului de partid și de stat. S-au dovedit a fi trădători mulți secretari ai comitetelor raionale de partid și ai comitetelor centrale ale partidelor comuniste naționale.» «Dar dacă toți l-au trădat pe unul [pe Stalin], atunci nu e mai simplu să credem că el i-a trădat pe toți?» Iulia pălește. Tace o secundă, apoi spune dur: «Vă rog să mă iertați. Am greșit în privința dumneavoastră».

Unii dintre anchetatori își redescoperă, măcar parțial, umanitatea doar atunci când își dau seama că vor intra și ei în acest malaxor, căci nimeni, indiferent de poziția ocupată, nu îi poate scăpa. Doar chiar soția lui Molotov, colaborator apropiat al lui Stalin, ajunge în gulag. Toți ofițerii care au anchetat-o pe Evghenia în prima fază au luat-o, la un moment dat, pe urmele ei. „În

particular, Țareveski a fost arestat la scurtă vreme după trimiterea noastră la Moscova și, după ce a fost închis un timp scurt, s-a spânzurat în celulă cu cureaua pe care reușise s-o ascundă. Se spunea că el comunicase prin ciocănit cu vecinii și le dădea sfaturi «să nu semneze nimic»».

Într-una dintre numeroasele celule prin care a trecut, Evghenia află și povestea unei membre de partid care și-a tăiat venele, căci nu a mai suportat povara faptelor sale. Fusesse chemată la NKVD și i se spusese că partidul are o însărcinare de mare însemnătate pentru ea. Va trebui să stea o vreme într-o celulă, cu acte pe alt nume, și să depună mărturie că participase, alături de alte persoane, la un complot contra puterii sovietice. Apoi, după ce dușmanii erau demascați, avea să revină alături de familie. Când s-a terminat ancheta, a apărut un ofițer nou, care i-a spus: „Acum o să vă împușcăm!” Nu asta a determinat-o să își pună capăt zilelor, ci conștiința că pe baza depozițiilor ei fuseseră puși la zid 20 de oameni nevinovați.

Grație Editurii Corint, acum și cititorul român va avea acces la acest document zguduitor. Am ales câteva fragmente din carte, pe care le prezentăm cu scurte intervenții ale redacției, culese cu litere aldine, pentru a ușura înțelegerea contextului. Constatăm doar că aceste câteva pagini sunt doar o palidă imagine a infernului. Pentru a-l înțelege, trebuie citită cartea.

D.M.

Ruinele unuia dintre lagărele de la Kolima și interiorul unei barăci cu deținute

ouă. De sub basmalele coborâte pe sprâncene se uitau la deținute niște ochi eterni de femeie de la țară. Plini de lacrimi nobile. Cineva turna în cămile întinse lapte, iar el se vărsa, formând cercuri pe pământul reavăn.

– Numai muieri, ia te uită...

– Da, poate că în alte vagoane sunt și oameni. Cine să mai știe?

– Doamne, poate și Vaniatko al Gavrilovilor o fi pe-aici pe undeva?

– Și de ce nu le dau apă, irozii? Anka, ia du-te, adu căldarea!

– Păi doar nu intră căldarea, pe gaură...

– Ia uită-te, au rămas acasă copilașii. Câți copii au lăsat orfani...

Vocea unei femei tinere, care strecură repede pe crăpătura vagonului un snop de ceapă verde.

– Na niște vitamine! Mâncați vitamine! Sunt cele mai importante!

Toate astea au durat câteva minute. Printr-o minune supraveghetorii, ocupați cu re-

După eliberarea din lagăr a lucrat o perioadă într-un internat pentru copii

zerva de apă, nu au observat nimic. Trenul s-a pus în mișcare. Starostele vagonului, Fisa, și o comisie special aleasă, formată din Pava Samoilova și Zoia Maznina, au început să numere firișoarele de ceapă verde pentru a le împărți cu toată dreptatea.

Ajunsă în gulag mai mult moartă decât vie, Evghenia Ghinzburg trece prin cele mai diferite experiențe. Cunoaște dispera-

rea, la puncte de lucru unde trebuia să spargă piatră cu târnăcopul sau să taie arbori groși, la -40°C , dar are, din când în când, și șansa să se poată reface, îndeplinind sarcini de soră medicală sau de bucătăreasă. Într-o astfel de ipostază, când trebuia hrănit un transport de deținuți ce se îndreptau spre alt lagăr, îl reîntâlnește pe unul dintre anchetatorii din Kazan.

– Cine e aici din Kazan? Avem cu noi un muribund, unul de-al vostru, din Kazan... Își dă duhul de tot. Probabil că la noapte o să dea ortul popii. Uite, a auzit el că e aici o femeie din Kazan, care lucrează la cantină, și m-a trimis pe mine. Cere niște pâine. Măcar să mănânce pe săturate și el înainte de moarte. Puteți să-i dați o rație compatriotului? Doar aici sunteți lângă mâncare...

– Uite, luați, spusei eu, întinzându-i rația mea. Să-i transmițeți salutări. Dar stați puțin, cine este? Cum îl cheamă?

Cu Pavel Aksionov, Kazan, 1934

Evghenia Solomonovna Ghinzburg (20 decembrie 1904-25 mai 1977), ziaristă, memorialistă, doctor în științe istorice, s-a născut la Moscova, într-o familie evreiască, dintr-un tată farmacist, Solomon Abramovici (Natanovici) Ghinzburg (1876-1938) de loc din Grodno, și o mamă – Revekka Markovna (1881-1949) – din Vilno. Între anii 1920 și 1922 Evghenia a urmat cursurile Universității Kazan, Facultatea de Științe Sociale, apoi a trecut la Institutul Pedagogic Oriental din Kazan, pe care l-a absolvit în iunie 1924 (specialitatea istorie, disciplină în care și-a

susținut doctoratul, ca asistent la Catedra de istorie a Europei Occidentale). Membră de partid din 1932, a făcut parte din redacția ziarului regional *Tataria Roșie*, care apărea la Kazan.

La începutul anului 1937 a fost arestată, fiind învinuită de „complicitate cu o organizație contrarevoluționară troțkistă care l-a asasinat pe S.M. Kirov și care pregătea noi acte teroriste împotriva conducătorilor partidului și statului sovietic”. A rămas în detenție vreme de zece ani. La scurt timp a fost arestat și soțul ei, Pavel Aksionov, președintele sovietului orașenesc Kazan. În luna august a aceluiași an, 1937, părinții, „tată și mamă de dușman al poporului”, au fost și ei aruncați în închisoare, pentru câteva luni.

Băiatul cel mare, Aleksei, din primul mariaj, cu doctorul Dmitri Feodorov, profesor la Institutul de Medicină nr. 1 din Leningrad, a murit în timpul Blocadei Leningradului, oraș unde

– Vreți să primiți o directivă, Katiușa?

– Ei, măcar în acest caz. Uite, cu nemioaica asta...

– Știți ce, Katia... pentru că acum suntem în pielea goală, și în sensul propriu, și în cel figurat al cuvântului, cred că e mai bine să ne conducem în faptele noastre după acel lucru inconștient care este numit convențional conștiință. Iar ea vă șoptește, se pare, că delațunea e o mârșăvie, nu?

După un simulacru de proces, primește pedeapsa maximă prevăzută de codul penal sovietic pentru „fărădelegea” comisă: zece ani de închisoare cu izolare totală.

În afară de mine, mai era aici o singură persoană cu o pedeapsă de zece ani, baba Nastia, o bătrână de 65 de ani, dintr-un colhoz din Podmoskovie. Și baba Nastia era extrem de nedumerită și, când a auzit că eu sunt ca ea, și-a tras spre piciul meu bocceaua cu lucruri și s-a așezat pe ea, la picioarele mele. Și bocceaua, adevărată, din postav, care trimitea la Rusia rurală, și baba Nastia însăși, care mă privea cu atenție, îmi stârniseră o rușine fierbinte, așa cum mai simțisem în celula celor de la Comintern, când le ascultam pe comunistele germane.

– Fetiță, ai, i-auzi, și tu ești la fel, trațkistă?

– Nu, babă Nastia. Sunt o femeie foarte obișnuită. Profesoară. Am și copii. Toată aiureala asta au născocit-o anchetatorii și judecătorii. Probabil ei sunt dușmanii. O să rezistăm, babă Nastia. Cred că o să-și dea seama...

Baba Nastia dă încet din capul ei bătrân, acoperit până la sprâncene de basmaua legată.

– Așa, așa... Uite, vezi tu, și despre mine au spus atâtea. Și au zis: trațkistă. Dar eu, mă crezi, fetiță, uite, îți spun ca în fața lui Dumnezeu, nu m-am apropiat deloc de el, de blestematul ăla de tractor. Și de unde au scos-o, „trațkistă”... Păi bătrânele nici nu sunt puse pe tractor doar...

După doi ani de închisoare, Evghenia Ghinzburg este trimisă, asemenea altor milioane de arestați, tocmai la Kolima, în nord-estul U.R.S.S., la Marea Ohotsk. Drumul până acolo l-a făcut într-un vagon în care fuseseră înghesuite câteva zeci de deținuți. Cea mai mare suferință era provocată de lipsa apei.

Cum de s-a întâmplat ca într-o noapte escorta să fie neatență, să lase deschisă crăpătura de la vagonul nr. 7 în timpul staționării? Omeneste se poate înțelege asta. Și escorta avea o mulțime de treburi. Numai socotelile și răs-socotelile cât îi iau! Doar își numărau ei „dispozitivul special” de două ori pe zi, deși a-

cesta nici nu avea unde să dispară din vagonul bine sigilat.

Și s-a produs o minune. Prin crăpătura din vagonul nr. 7 au început să pătrundă sunete ale vieții omeneste obișnuite: râsete, voci de copii, clipocitul apei. Era aproape insuportabil.

Cel puțin 20 de deținuți s-au lipit de crăpătură, încălecată una peste alta. E o stație mică, pierdută în sălbăticia din Ural. O stație obișnuită. Băieții desculți vindeau ouă pe care le țineau în căciuli. Pe o plăcuță ruginită, fixată pe o construcție din lemn, era scris: „Apă fearță”.

Lucrul cel mai chinător era să vezi robinetul întredeschis de la cișmea și apa care curgea din el. A venit un băiat gol până la mijloc și, aplecându-se, și-a băgat spinarea oacheșă, plină de dungi albe, chiar sub șuvoi.

Și cineva din vagonul nr. 7 n-a mai rezistat. Mâna cuiva, cu o cană de lut, s-a strecurat prin crăpătura ușii vagonului.

– Apă!

Apoi, când totul s-a terminat, multe spuneau că tot ce se întâmplase amintea de o scenă din Învierea.

– A, tăicuță! E un tren de arestați! – spunea una dintre femeile ce stăteau pe vine lângă căldărușele lor cu castraveți.

– Unde? Unde?

– Păi trebuie să le dăm și lor de pomană! Ei, Dașa!

– Niște ouă, dă încoace niște ouă!

– Iote, cer de băut... Dă-le niște lapte, Manika!

Mâini arse de soare, scojorite, au început să se strecoare pe crăpătura vagonului nr. 7, având castraveți murați, bucăți de pâine, plăcinte cu brânză,

Belicie. Medici deținuți și personal medical din punctul sanitar al lagărului (Evghenia Ghinzburg, prima din stânga, rândul al doilea), 1944

MARELE CANAL RÂUL DE AUR AL CHINEI

Dr. ANNA EVA BUDURA

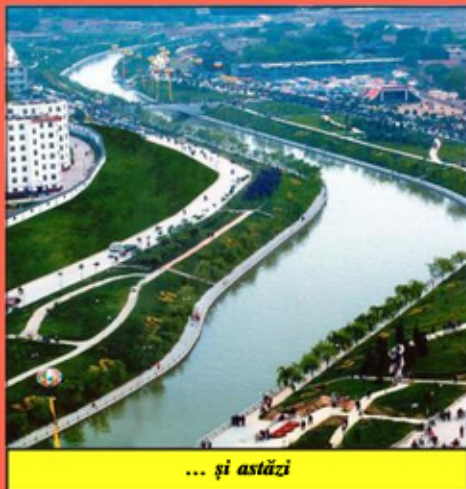

Suzhou, o așezare istorică de mare frumoasă, întemeiată în 514 î.H.

Canalul Beijing-Hangzhou, arteră de transport imperială, necesară legăturilor economice dintre nordul și sudul Chinei, odinioară...

Dacă Marele Zid, apărătorul maiestuos al civilizației chineze, este bine cunoscut în lumea întreagă, Marele Canal, artera pe care de 3.000 de ani pulsează viața acesteia, rămâne în umbra cotidianului. Dacă faima Marelui Zid a ajuns pe toate meridianele lumii și este obiectivul oricărui turist care vizitează China, cea a Marelui Canal este estompată de performanțele trenurilor de mare viteză. Decizia Comisiei UNESCO din 2014 de a înscrie pe lista obiectivelor de patrimoniu mondial acest cel mai lung canal – râu artificial –

... și astăzi

din lume oferă o nouă șansă minunii create de inginerii hidrologi chinezi ca să-și dovedească meritele istorice în viața economică, politică și culturală a Chinei.

În acest context m-am gândit să completez inelul articolelor mele apărute în revista inimii mele, Magazin istoric, cu privire la istoria Chinei, în decursul celor în curând cinci decenii de la apariția ei.

Primul meu articol a prezentat istoria Marelui Zid (Magazin istoric, nr. 10/1968); vin acum în fața cititorilor cu o scurtă istorie a Marelui Canal.

Ca pentru orice popor agricultor, și pentru poporul chinez apa a fost elementul primordial necesar în crearea condițiilor materiale de existență, dar și în făurirea propriei civilizații. Nu întâmplător în mitologia chineză se distinge figura titanică a Marelui Yu în lupta cu puhoaiile. Înzestrat cu puteri divine, datorit total salvării omenirii năpăstuite de

dezlănțuirea apelor, având de partea sa puternicia zeilor din cer, Yu grăiesc miturile antice ale Chinei „a zăgăzuit cele mai adânci torente și a înălțat pământurile pe care locuiau oamenii”, „a săpat canale de scurgere; râurile se scurseră până la Oceanul de Răsărit”. Prin această faptă măreață, Marele Yu a adus o contribuție nepieritoare la făurirea

civilizației chineze. El a rămas în memoria poporului chinez ca un binefăcător al națiunii chineze, ca un model de urmat pentru fiecare locuitor al Chinei, un suveran legendar, întemeietorul dinastiei Xia (secolele XXI-XVII î.H.). „Spiritul Marelui Yu” i-a animat de-a lungul mileniilor pe locuitorii Chinei, atunci când se angajau în marile lucrări de

– Numele? Maiorul Elșin. A lucrat acolo la NKVD, în Kazan.

Rația a tremurat în mâinile mele și a căzut jos. Maiorul Elșin! În fața mea, în prim plan, ca pe un ecran, a plutit cabinetul plăcut, cu fereastră mare ce dădea în bulevardul Cionnoe Ozero. În urechi au început să răsună sunetele catifelte, baritonale, ale vocii maiorului. „Dezarmați-vă în fața partidului!... Sunteți o fire romantică... V-a atras ilegalitatea asta putregăioasă...”

El! El a fost cel care a calificat „crimele” mele conform punctului 8, terorist, mortal. El m-a făcut să fiu „animal groaznic, deținut politic”. Bine, chiar dacă nu putea să-mi dea drumul, ca să nu intre chiar el în dinții acestei „roți a istoriei”, dar ar fi putut măcar, doar asta stătea în puterea lui, să-mi dea nu zece ani, ci cinci... Putea să nu-mi pună stigmatul de „teroare”, ci să se limiteze măcar ca „propagandă antisovietică”, care încă îți mai dădea niște șanse de supraviețuire. Dar sandvișurile? Oare pot uita

Magadan, Parcul de Cultură, 1951
Anton Valter, Evghenia Ghinzburg
și fiica adoptată, Tonia

aceste bucățele de franzelă franțuzească acoperită de șuncă de un roz delicat, mirosind frumos? El pune în fața mea farfuria cu aceste sandvișuri – în fața unei deținute flămânde, din beci – și mă ispita: „Semnați procesele verbale și mâncați sănătoasă!”

În adâncul orbitelor căzute ale solului licări o umbră întunecată de teamă – oare îi va scăpa din mână rația asta,

așa de apropiată, din care i se promisese jumătate?

– Uite pâinea... Dați-o.... Stați puțin! Numai să-i spuneți că este de la mine. Rețineți numele meu și spuneți-l lui...

Ca o ultimă ironie a sorții, după eliberare, înainte de reabilitarea de după moartea lui Stalin, care i-a dat posibilitatea să plece din Kolîma, Evghenia Ghinzburg a ajuns să le predea limba rusă foștilor săi comandanți din lagăr, obligați să își completeze studiile. Și cum aceștia aveau mari probleme inclusiv cu virgulele, a ales un exemplu pe care puteau să îl înțeleagă, o poruncă a țarului Nikolai II, în care locul virgulei era esențial pentru împușcarea sau grațierea condamnatului: „Să fie împușcat nu se poate să fie iertat”.

Traducere de
Antoaneta OLTEANU

l-a surprins, pe el și pe tatăl lui, Marele război pentru apărarea patriei. Fiul cel mic, Vasili, a ajuns într-un orfelinat, de unde a fost recuperat după un timp de unchiul lui, soțul Nataliei Solomonovna Ghinzburg, sora Evgheniei, sociolog de profesie, care a lucrat la Institutul de economie și finanțe din Leningrad, în laboratorul de sociologie economică.

După expirarea pedepsei, în 1947, a rămas cu domiciliu obligatoriu în Magadan. Evghenia Ghinzburg s-a măritat, pentru a treia oară, cu un doctor, Anton Iakovlevici Valter, și el victimă a represiunii staliniste, perechea fiind curând o fetiță orfană de ambii părinți, Antonina Hincinskaia (viitoarea actriță Antonina Pavlovna Aksionova, care trăiește azi în Germania). Imediat după reabilitarea completă, din iunie 1955, scriitoarea s-a stabilit pentru zece ani la Lvov, unde a locuit împreună cu soțul și unde a elaborat varianta alternativă,

mai dură, a volumului *Destin în bătaia vântului*. Jurnal. După moartea soțului (1959), în 1966, Evghenia s-a mutat la Moscova, unde a practicat ziariștia.

În 1976, împreună cu fiul ei, scriitorul Vasili Aksionov (1932-2009), a călătorit în Occident, pentru tratament. A dat un interviu pentru ziarul *L'Humanité* și s-a întâlnit cu membri ai Pen Clubului, cu Chagall și alți ruși de notorietate stabiliți în Franța. Este înmormântată la Moscova, în cimitirul Kuzminski.

Vasili Aksionov (fiul cel mic)
cu Evghenia Ghinzburg
și Anton Valter, Magadan, 1950

E.D.

(Marele Canal este de 16 ori mai lung decât Canalul de Suez și de 33 de ori mai lung decât Canalul Panama). De-a lungul lui, va pulsa, în viitoarele secole, viața economică și culturală a Chinei, se vor naște centre manufacturiere, comerciale și culturale, șantiere navale, se va realiza transportul grânelor colectate ca impozit, se vor schimba mărfurile specifice produse în sudul Chinei cu cele produse în nordul ei, se vor introduce mărfurile sosite din alte țări, se va naște o viață culturală unică. Istoricii chinezi consideră că „nicio apreciere, fie ea cât de înaltă, nu este prea exagerată când vine vorba despre importanța Marelui Canal în istoria dezvoltării națiunii chineze.” Dar ei nu uită să menționeze și uriașele sacrificii umane ale milioanele de țărani, bărbați și femei, ce au lucrat pe imensul șantier, cât și costurile acestei lucrări, care au secăt rezervele economice ale imperiului, precum și suferințele peste limita suportabilității ale întregii populații, care au condus la izbucnirea unei revolte populare și la răsturnarea dinastiei Sui.

Marele Canal a funcționat în bune condiții în vremea dinastiei Tang (618-907). Apoi, în timpul Celor Cinci Dinastii și Zece State (907-960), al dinastiilor Song de nord și Song de sud (960-1279), din cauza condițiilor istorice date, tronsoane întregi ale Marelui Canal s-au colmatat, devenind

Misionarul italian Matteo Ricci, cel care a remarcat marea cantitate de materiale de construcții transportată pe canal

nepracticabile. Schimbul de mărfuri, redus ca volum, se făcea în bună parte pe uscat și pe cale maritimă, cu un cost foarte mare și în condiții de nesiguranță.

Marele Canal a fost rechemat din nou la viață, pe întreaga lungime, în timpul dinastiei mongole Yuan (1271-1368). Această dinastie a reușit să unifice din nou China și a pus în funcțiune aparatul de stat chemat să guverneze țara. După stabilirea capitalei la Dadu (azi Beijing), în cadrul măsurilor adoptate pentru normalizarea vieții politice și econo-

mice, repunerea în funcțiune a Marelui Canal figura printre sarcinile principale. Urma ca prin măsuri eficiente să i se redea locul de verigă importantă în apărarea unității țării, de rută eficientă a schimburilor comerciale dintre nordul și sudul Chinei, de cale de transport a cerealelor pentru aprovizionarea Capitalei și nordului țării, de factor vital pentru stabilitatea politică a statului.

În fruntea acestei lucrări a fost chemat un membru al Academiei Imperiale, Guo Shoujing (1231-1316), matematician de mare faimă, inginer experimentat în lucrări de hidroameliorații. Guo Shoujing a identificat sursele de apă din munții din vestul Capitalei, a conceput un sistem ingenios de aducțiune a acestora și de depozitare a lor în interiorul orașului, apoi săparea, spre est, a unui canal până la Tongzhou, unde a realizat legătura cu vechiul curs al Marelui Canal.

Au urmat lucrări ample de optimizare a cursului canalului: îndiguiri, ridicarea de ecluze, baraje pentru a egaliza cantitatea și viteza de curgere a apei, plantarea arborilor de-a lungul malurilor, stabilirea punctelor de control și de pază, de depozitare a mărfurilor, stații de poștalioane, hanuri pentru cazarea călătorilor și oaspeților oficiali etc. Beijingul a devenit un port intern; barjele încărcate cu cereale și mărfuri bogate sosite din sud au putut acosta direct în

Scenă din bătălia de la Baligiao (septembrie 1860), înfruntare între trupele anglo-franceze și cele chineze, din timpul celui de-al doilea război al opiuului

hidroameliorații, în făurirea oricărei opere mărețe ce cerea sacrificii.

O arteră unificatoare

Preocuparea pentru folosirea căii apelor în transporturi se regăsește în cele mai vechi cronicile ale Chinei antice. Sunt amintite deseori lucrări cu caracter local de drenări ale albiilor de râuri spre a putea fi folosite pentru navigație, lucrări de îndiguire, ridicare de ecluze etc.

În anul 486 î.H., regele Fu Cha al statului Wu, din zona Lacului Tai, a ordonat săparea unui canal care să realizeze legătura între Fluviul Yangzi și Râul Huai. Scopul urmărit a fost asigurarea transportului de trupe, armament și alimente pentru frontul de luptă pe care urma să-l deschidă în expansiunea sa spre Câmpiile Centrale (zona cursului mijlociu și inferior al Râului Galben), împotriva unui stat vecin. Așa a luat naștere Canalul Han, care a valorificat condițiile naturale existente în delta Fluviului Yangzi, primul canal de navigație din lume.

În concepția constructorilor se contura deja principiul de bază după care se va desăvârși Marele Canal, și anume realizarea unei legături de comunicație între nordul și sudul Chinei, respectiv între valea Râului Galben și cea a Fluviului Yangzi. Nu era vorba despre săparea unui canal în linie dreaptă, ci despre legarea iscusită a albiilor marilor râuri ce traversează China de la vest spre est, folosindu-se albiile râurilor ce curgeau din nord spre sud și ale

Liu Bang, întemeietorul dinastiei Han de Vest (206 î.H.-8 d.H.)

afluenților acestora, apele lacurilor.

Pentru istoria Canalului o contribuție determinantă a avut-o dinastia Sui (581-618). Printr-o guvernare înțeleaptă, aceasta a reușit, într-o perioadă de numai 38 de ani de domnie, să realizeze unificarea întregii Chine, să asigure o mare prosperitate și să edifice construcții de mare anvergură, devenite simboluri ale civilizației chineze, ce au dăinuit peste veacuri: Marele Canal și Marele Zid.

Împăratul ctitor Wen al dinastiei (581-604) a înțeles că, în cei 400 de ani care s-au

scurs după stingerea mării dinastii Han (208 î.H.-220), perioadă în care au avut loc lupte interne, transmutări de populație, distrugeri și suferințe, dar și extinderea civilizației chineze, s-a zămislit o nouă etapă în istoria Chinei. Suveranul și-a asumat conștient sarcina de a consolida unificarea politică a Chinei obținută sub sceptrul său. Printre măsurile fundamentale adoptate în acest scop, pe locul unei necesități istorice a figurat realizarea unui amplu sistem de canale, care să acționeze ca o arteră viguroasă unificatoare a vieții în marele imperiu chinez.

În 584, au început lucrările pe primul tronson al acestuia, care urma să lege capitala dinastiei Sui, Luoyang, cu Prefectura Zhuo (azi Beijing). În 587, au demarat săpăturile și pe tronsonul vechiului canal Han. După moartea împăratului Wen, din porunca urmașului său, împăratul Yang, au continuat lucrările cu și mai mare determinare. Începând din 605, s-a înaintat spre sud, ajungându-se, în 610, la Hangzhou, punctul terminus al Marelui Canal, care a cuprins cursurile a cinci mari râuri: Hai He, Râul Galben, Huai He, Yangzi și Qiantangjiang. Marele Canal măsoară atunci 2.700 km, iar capacitatea de transport, se presupune azi, a fost de 20.000 de tone pe an.

În frunte, un membru al Academiei Imperiale

China se putea mândri cu cea mai mare lucrare de hidroameliorații din întreaga lume

Guo Shoujing (1231-1316), matematician și inginer faimos

zece ani, în timpul răscoalei Taiping, transporturile au fost întrerupte, cauzând mari dificultăți tuturor așezărilor de-a lungul acestuia. În 1855, Râul Galben și-a schimbat cursul și o mare porțiune a Canalului a fost practic distrusă.

În 1904, Curtea Imperială a desființat sistemul de colectare

a impozitelor în natură și, odată cu aceasta, Canalul și-a pierdut menirea principală. Această arteră milenară a primit lovitura mortală în anul 1911, când s-a inaugurat linia de cale ferată Tianjin-Bukou (spre Shanghai). A urmat o perioadă de agonie lentă. Tronson după tronson a devenit impracticabil, facilitățile au dispărut, localitățile de-a lungul său, altădată înfloritoare, au sărăcit. Barcagii și funcționarii rămași fără venituri s-au transfor-

Cu cei peste 1.000 de km ai lui, Marele Canal influențează viața a 200.000.000 de oameni

mat într-o masă de nemulțumiți ce alimenta instabilitatea politică. Apoi, în prima jumătate a secolului al XX-lea, în condițiile războiului împotriva agresorilor niponi, situația Canalului s-a agravat până la limita maximă.

După 1949, odată cu refacerea întregii economii naționale a Republicii Populare Chineze, a început și renașterea Canalului. În anii 1958 și 1976 au fost refăcute primele două tronsoane, iar în 1983 a fost reluată na-

vigația pe întreaga lungime. O nouă cră s-a deschis în istoria sa la 27 decembrie 2002, când Canalul Beijing-Hangzhou a devenit veriga și calea importantă pentru tronsonul estic al uriașei lucrări de deviere a apelor din sudul Chinei spre nordul ei lipsit de apă. În 2013, după încorporarea Canalului din

estul provinciei Zhejiang și porțiunii vechiului canal Sui și Tang, i s-a schimbat denumirea în Marele Canal. Acesta are o lungime de 1.011 km, exercită influență asupra vieții unei populații de 200 milioane de oameni, care produc 25% din produsul intern brut. În prezent, se fac lucrări de amenajări ample pe tronsonul dintre Jining și Hangzhou, cu scopul de a se ajunge la sarcina generală de transport, de 100 milioane tone pe an. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 noiembrie 2015, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– La ce dată face ultima însemnare Simion Cismaș în Călimdarul său?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna august 2015 este:
Drept civil

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Tiberiu Dumitru**, din **Timișoara**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2016.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of. P. 15, sect. 1, București

portul înfloritor Jishuitang. În sud, punctul terminus a fost orașul Hangzhou, despre care se spunea că „în cer este paradisul, pe pământ, Hangzhou și Suzhou” (așezare istorică de mare frumusețe, întemeiată în 514 î.H.).

Lungimea Canalului, acum denumit Canalul Beijing-Hangzhou, a fost scurtată cu 900 de km, fiind de 1.782 km. În istoria Marelui Canal a urmat o perioadă de mare înflorire. Pe această cale doar cantitatea de cereale ce se aducea anual în Capitală se ridica la cinci milioane de hectolitri.

Lovitura mortală i-a dat-o trenul

În timpul dinastiilor Ming (1368-1644) și Qing (1644-1911), Canalul a funcționat din plin, pe el fiind transportate trei sferturi din totalul mărfurilor ce intrau în circuitul schimburilor. Din mărturiile unor străini care au călătorit pe Canal, am reținut părerea misionarului italian Matteo Ricci (*Magazin istoric*, nr. 10/2010). După ce sesizează cantitatea surprinzător de mare de materiale de construcții care se transporta de la distanța de 1.500 de mile, afirmă că „între anii 1582-1610, provinciile din sudul Chinei erau obligate să trimită la Beijing produse de care ducea lipsă Beijingul, ca viața să-i fie

Tongzhou, localitatea de unde pornește Marele Canal

plăcută și confortabilă: fructe, pește, orez, mătăsuri pentru confecționarea vestimentației și alte peste 600 de produse. Toate acestea trebuia să ajungă la Beijing la date precise. În caz contrar cel în sarcina căruia căzuse transportarea lor era foarte aspru pedepsit.”

De-a lungul Canalului, finanțat și administrat de statul chinez, se desfășura o viață trepidantă. În orașe s-au înmulțit și lărgit manufacturile unde se prelucrau mătasea și alte produse locale, instituțiile de învățământ care pregăteau candidații examenelor imperiale (orașul Huaiian este localitatea care, de-a lungul secolelor, se poate mândri cu cel mai mare număr de candidați reușiți la aceste examene). Se naștea și se afirma o intelectualitate de

mare rafinament, ale cărei opere au îmbogățit literatura chineză clasică, istoriografia locală. Aici s-au născut de-a lungul secolelor personalități marcante ale vieții de stat, de pildă, Liu Bang, întemeietorul dinastiei Han (206-

187 î.H.), și Zhou Enlai, premierul Chinei Noi (1895-1976). Arta teatrală, arta circului au atins culmea performanțelor artistice. S-a dezvoltat o viață culturală specifică, cunoscută sub numele de „Cultura Marelui Canal”, care excelează prin capacitatea de a se adapta, de a fi deschisă inovațiilor, devenind o sursă importantă a moștenirii umaniste a Chinei. De-a lungul Canalului agricultura a înflorit, introducându-se noi culturi de plante tehnice, noi specii de fructe, de cereale. Arta gastronomică s-a îmbogățit, devenind tot mai rafinată. S-au născut noi obiceiuri și moravuri populare.

Începând de la mijlocul secolului al XIX-lea, au intervenit însă schimbări mari în viața Canalului. În 1842, în timpul Războiului Opiului, britanicii, sesizând importanța transportului grânelor pe Canal spre Capitală, au ocupat orașul Zhenjiang, punct de întâlnire între Marele Canal și fluviul Yangzi, pentru a exercita presiuni asupra Curții imperiale chineze să semneze primul tratat umilitor de la Nanjing. Începând din 1853, timp de

Hangzhou, „paradisul pe pământ”, punctul terminus al Marelui Canal

cizează că din povestirile bătrânilor se știe că biserica a fost construită de un cioban bătrân (*homo ignarus et simplex*), care își păștea oile în împrejurimi. Pe când dormea, ciobanul a văzut în vis pe Maica Domnului, care i-a spus să clădească o biserică din trunchiul unui dintre cei trei copaci bătrâni. Dacă nu avea destulă putere, Maica Domnului îi va da ajutoare la lucru. Tăind din rădăcina unul dintre copaci, ciobanul a descoperit o icoană de lemn a Fecioarei, care a devenit obiect de venerație pentru credincioși.

După alte două decenii, în iulie 1746, mitropolitul Neofit I al Ungrovlahiei a efectuat o călătorie (vizită) canonică în dioceza sa, ajungând și la Dintr-un Lemn. Iată ce informații a cules el aici: „Iar pricina pentru care mănăstirea aceasta s-a numit Dintr-un Lemn este următoarea: în zilele lui Alexandru voevod [Alexandru Mircea, 1568-1577], la leat 7008 [1499-1500] de la Adam, un oarecare cioban la oi numit Radul, mergând acolo prin dumbravă, s-a dus să se culce sub un stejar și în vis a văzut de două ori – pentru că nu a crezut de prima dată – o femeie frumoasă care îi spunea: «Scoală de taie acest copac și fă-mi o biserică și eu îți voi fi sprijinitoarea ta.» Iar el, după ce s-a sculat, luând toporul a început să taie stejarul și îndată ce a tăiat puțin coaja stejarului s-a arătat o icoană a Născătoarei de Dumnezeu, care era în stejar, și văzând icoana s-a minunat. După ce a scos această sfântă icoană, a tăiat și a despiciat stejarul, făurind o biserică numai din lem-

Icoana miraculoasă a Maicii Domnului

nul aceluși stejar și a închis icoana Prea Sfintei în biserică. Ușa acestei biserici a făcut-o atât de strâmtă, așa încât icoana să nu poată fi scoasă afară, fiind toată biserica așezată pe rădăcina stejarului unde s-a găsit icoana și a lăsat acolo și icoana și biserica.“

„Noi – continuă mitropolitul Neofit – am găsit și o inscripție care se află pe o cruce de lemn, sus, pe acoperișul Bisericii Dintr-un Lemn; această inscripție noi o dăm aici pe românește: «Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu îndemnul Sfântului Duh, amin! Rădicatu-s-au aciastă sfântă cruce, unde iaste hrumul Nașterii Născătoarei de Dumnezeu, rugăciunea robului Radul, în zilele lui Ioan Alexandru voevod, [leat] 7008.»

Și în afara aceluși stejar tăiat se mai aflau în același loc încă alți doi stejari. Rădăcina unui dintre ei am văzut-o și noi, fiindcă se rupsese numai de câțiva ani. Iar stejarul celălalt este și acum mare și înalt.

Iar în zilele lui Matei voevod Basarab [1632-1654], însuși acest domn voind să zidească în acel loc o biserică de piatră, a strămutat biserica

făcută dintr-un lemn și sfânta icoană din locul acela ceva mai la poalele muntelui, cam la o depărtare de o asvârlitură de piatră. După cum spun oamenii [locului], sfânta icoană nu stătea defel acolo unde au mutat-o, ci venea iarăși la locul său de mai înainte. Așadar, Matei voevod cel amintit mai sus a clădit o biserică de piatră la rădăcina stejarului tăiat, acolo unde s-a aflat biserica de lemn, iar pe aceasta a mutat-o ceva mai sus, ca la o asvârlitură de piatră, după cum am spus, pe care biserică am văzut-o și noi.“

Povestirea înregistrată de mitropolitul Neofit este importantă din mai multe puncte de vedere. Ctitorul este un cioban, iar nu un pustnic, ca la Paul de Alep. Numele său este Radu, însă aici credem că mitropolitul l-a identificat cu donatorul crucii de pe acoperișul bisericii, cruce astăzi dispărută. Ciobanul a văzut pe Maica Domnului în vis, iar nu aieva cum pare a crede Paul de Alep. În fine, data 7008 (1499-1500) de pe cruce nu corespunde anilor de domnie ai lui Alexandru Mircea. Știm că biserica exista la 1578-9 și 1582-3, când Mihnea Turcitul, fiul și succesorul la tron al lui Alexandru Mircea, îi întărea unele donații mai vechi.

Pe de altă parte, icoana miraculoasă a Maicii Domnului, păstrată până astăzi la mănăstire, nu și-a dezvăluit încă toate tainele. Mitropolitul Neofit este primul care o descrie cu admirație („este într-adevăr minunată, atât pentru vechimea ei cât și pentru meșteșugul zugravului, ca și pentru forma și mărimea ei“) și crede că era opera unui

**Biserica dintr-un lemn
și ctitoria lui Preda Brâncoveanu și Matei Basarab (drapta)**

Vechiul meșteșug de construcție al românilor axat în special pe utilizarea și prelucrarea lemnului ne-a lăsat numeroase monumente religioase și laice: biserici, troițe, case, mori, pive și dârste care

uimesc și astăzi prin măiestria cu care au fost concepute și executate. Mai puțin cunoscută și studiată a fost dimensiunea magică, dar uneori și practică, indicativă, care a prezidat la construcția unora dintre ele. Astfel, Nicolae Iorga preciza că crucile așezate la încrucișarea de drumuri în afara satului nu aveau numai un rol magic, de izgonire a diavolilor, ci și unul practic, indicând direcțiile în vreme de iarnă, când zăpada acoperea drumurile. În rândurile ce urmează vom încerca să descifrăm simbolistica a două biserici, dintre care doar una s-a păstrat în forma ei inițială: biserica Mănăstirii Dintr-un Lemn, din județul Vâlcea. A doua, Biserica Dintr-o Zi, din București, a fost dărâmată la 1702 și înlocuită cu alta de zid. Ambele au păstrat în numele lor amintirea unui simbol puternic, perfect inteligibil pentru contemporani, dar complet uitat astăzi.

BISERICA DINTR-UN LEMN ȘI BISERICA DINTR-O ZI

MATEI CAZACU

Începuturile bisericii vechi a Mănăstirii Dintr-un Lemn sunt învăluite în legendă. Cel dintâi autor care ne-a transmis această legendă este diaconul sirian Paul de Alep (*Magazin istoric*, nr. 3/ 2015), care a vizitat mănăstirea la 1654. Aici, el a aflat că „motivul [pentru care i s-a dat] această denumire este că, în vremurile vechi, locuia aproape de aici un pustnic care, deșteptându-se din somn, a

găsit o icoană a Maicii Domnului atârând de un copac și [aceasta] i-a spus: «Dorința mea este ca tu să-mi clădești aici o biserică din acest copac.»

Așadar, pustnicul s-a sculat și a tăiat copacul și a început să clădească din el o biserică frumoasă, pe care a acoperit-o și a ridicat-o din lemnul acestui singur copac. Din această cauză ei [românii] au numit-o Mănăstirea Dintr-un

Lemn, iar în limba greacă *monoxilos*, și aici s-au întâmplat multe minuni. Lângă biserică se află doi copaci uriași, care, după cum se spune, sunt tovarășii celui de-al treilea, care a slujit la clădirea [bisericii].“

Două generații mai târziu, în vremea ocupației Olteniei de austrieci, un raport oficial din 1727 despre mănăstirile oltene pre-

Exclusivitate

Relieful Mithraic descoperit de Béla Cserni la Colonia Aurelia Apulensis, redescoperit recent în depozitul muzeului din Arad

PRIMUL ARHEOLOG URBAN AL TRANSILVANIEI BÉLA CSERNI

CSABA SZABÓ
(Universitatea din Pécs, Erfurt Universitât)

Béla Cserni, cunoscut și ca Adalbert Cserni, a fost fondatorul Muzeului de Arheologie din Alba Iulia și inițiatorul săpăturilor sistematice, în unul dintre cele mai mari orașe romane din Europa Centrală. Viața lui aventuroasă, personalitatea lui modestă, dar și opera lui importantă ca arheolog, muzeolog și savant al Antichității merită o atenție mult mai mare.

Béla Cserni s-a născut la 12 august 1842, la Sibiu, fiind fiul unui furier ceh din Regimentul I de graniță de la Orlat. După moartea prematură a tatălui a ajuns într-un orfelinat, unde a primit o educație religioasă. Copilăria lui a rămas până acum o enigmă, ce necesită o cercetare mai amplă. Cert este însă că influența eruditului episcop Lajos Haynald (1816-1891) – pasionat de botanică și științele naturii – a marcat viața lui Cserni. Haynald l-a ajutat pe tânăr să ocupe un post

de profesor la Alba Iulia, după ce termină studiile la 28 de ani.

De la botanică la ruinele din Apulum

În anii '60, ai secolului al XIX-lea, în timpul marilor construcții feroviare din Alba, Cserni a fost martor al distrugerilor din Partoș, teritoriul orașului civil roman (*Colonia Aurelia Apulensis*). Pasionat de botanică și de

pictor cretan, Mihail Damaskinos (c. 1535-c. 1592-3). Această părere a fost în general împărtășită de toți specialiștii, mai ales că în 1812 icoana a fost îmbrăcată în argint de marele vornic Radu Golescu. Abia de câțiva ani ea a putut fi studiată mai atent și ferecătura a fost desprinsă și înlăturată. S-a constatat astfel că e vorba de o icoană bilaterală (pictată pe ambele fețe) de mari dimensiuni (1,50 m pe 1,10 m), reprezentând pe o față Maica Domnului cu pruncul în brațe de tip Hodighitria („Călăuzitoarea”), iar pe dos Iisus dreptul judecător (Deisis) încadrat de arhangheli și sfinți.

Concluzia specialiștilor este că e vorba de o icoană bizantină din epoca Paleologilor (secolele XIV-XV), comparabilă cu icoanele contemporane de la Neamțu (care reprezintă Maica Domnului pe o față și Sfântul Gheorghe pe cealaltă) și Bistrița moldoveană (Sfânta Ana), daruri imperiale ale bazileului Ioan al VIII-lea Paleolog când a vizitat Moldova lui Alexandru cel Bun, la 1423. Și întocmai ca icoanele din Moldova, cea de la Dintr-un Lemn servea la origine de icoană de procesiune, purtată în vârful unei lăncii, cele două fețe fiind astfel vizibile pentru toți cei prezenți. Și tot ca icoanele moldovene, era și făcătoare de minuni, combinând deci funcțiile de icoană întemeietoare (sau fondatoare), precum cele de la Curtea de Argeș, Nămești, Glavacioc și Madona Dudu din Craiova (și ea găsită într-un pom), și vindecătoare (terapeutică), asemenea celor de la Neamțu și Bistrița.

**Mitropolitul Neofit I
al Ungrovlahiei**

Altă tradiție păstrată la Dintr-un Lemn afirmă că icoana ar fi fost donată de domnița Anca (Ancuța), fiica lui Mircea Ciobanul și a doamnei Chiajna, care o adusese de la Mănăstirea Gura Motrului. Donația a avut loc în timpul domniei fratelui Ancăi, Petru cel Tânăr (1559-1568), când domnița a construit aici o bolniță (spital). Ca simplă anecdotă amintim că, pe când se afla în surghiun la Alep împreună cu mama și cu fratele și surorile ei, Anca s-a măritat cu Murad, sangeacul

**Matei Basarab, pictură murală
din Biserica Mănăstirii Arnota**

de Magnezia, viitorul sultan Murad al III-lea (1574-1595).

Revenind la construcția bisericii dintr-un singur trunchi de stejar, credem că ea s-a petrecut într-adevăr în vremea domniei lui Alexandru Mircea, mai precis ca răspuns și încercare de salvare de la o groaznică epidemie de ciumă care a lovit Țările Române între 1574 și 1577. Epidemia, numită în documente „moarte groaznică de ciumă”, „moarte cumplită, care se numește ciumă”, „moarte năpraznică de ciumă foarte rea”, s-a conjugat cu o foamete care a precedat și acompaniat pestilența. Construcția unui locaș bisericesc sau confecționarea unui obiect de uz curent – prosop, cămașă – dintr-un singur lemn sau printr-un efort neîntrerupt (țesut, cusut) evita, în credința populară, intrarea diavolului în lucrare și gonia ciuma.

In sfârșit, ctitorul Radu poate fi identificat cu boierul omonim din Brâncoveni, menționat la 1573, care era fiul lui Vâlsan din Caracal și al Margăi din Brâncoveni. Într-adevăr, este greu de crezut ca un pustnic (bătrân, desigur) sau un cioban singuratic, înarmat doar cu un topor, să fi tăiat și decupat unul dintre stejarii seculari de acolo care, am constatat personal, sunt iarăși în număr de trei. De altfel, numai așa se explică înălțarea bisericii de zid de către Preda Brâncoveanu și Matei Basarab, boier tot din Brâncoveni, la 1634-1635, căci numai familia ctitorului avea dreptul de proprietate asupra unei biserici pe care o administra și o întreținea, ba chiar putea să o reconstruiască sau chiar vinde.

(Va urma)

Fondarea muzeului

Săpăturile lui pe teritoriul orașului modern, între case, străzi și drumuri feroviare, reprezintă primul act al arheologiei urbane din Transilvania. A fost cel dintâi cercetător care a recunoscut că expansiunea teritorială a orașului și conflictul cu autoritățile locale reprezintă o amenințare pentru moștenirea culturală și arheologică. Pasiunea lui de a cerceta istoria s-a transformat într-o muncă serioasă, uneori tensionată.

A publicat numeroase articole de popularizare în diferite reviste maghiare și germane din Transilvania, în care prezenta moștenirea arheologică și culturală a orașului, și a semnalat importanța lor. În 1898 a participat la demontarea Bisericii Báthori, fosta biserică dominicană din secolul al XIV-lea, din care a reușit să salveze câteva inscripții romane și monumente medievale importante. A lucrat nu numai în jurul cetății, dar și în cartierul Partoš, unde în 1910-1911 a cercetat prima clădire romană (probabil un *domus urbana*). A identificat structura insulară a orașului roman, colțul de nord-est din *Colonia Aurelia Apulensis* și a adus la lumină artefacte

mithraice importante, printre care un relief votiv de mari dimensiuni, recent redescoperit în depozitul muzeului din Arad. Săpăturile arheologice de la Partoš au fost și ele publicate într-o manieră foarte detaliată.

În 1889 a fost numit custode de colecție, apoi de muzeu, iar în 1910 a primit funcția de director al instituției. Fondarea, menținerea și dezvoltarea muzeului necesitau un efort foarte mare, nota Cserni în corespondența și documentele personale. El a reușit să realizeze o distribuție apreciată de contemporani a exponatelor muzeului, deși clădirea muzeului – deschisă oficial la 12 decembrie 1900 – s-a dovedit mult prea mică pentru a găzdui 6.544 obiecte romane, 5.865 monumente preistorice, 3.700 monete, 679 obiecte

medievale și moderne și 1.069 de obiecte de artă. Corespondența lui bogată ne lasă să vedem erudiția, dar și modestia. Printre partenerii lui de dialog îi găsim pe Theodor Mommsen, Alfred von Domaszewski, Franz V. Cumont, József Hampel, Géza Kuun, Bálint Kuzsinszky sau Julius Jung. A fost respectat de autoritățile locale și de muncitorii cu care săpa. A păstrat până la moarte, la 16 aprilie 1916, relații bune cu episcopii și lumea catolică, cu ofițerii din armata austriacă, cu intelectualii români, dar și cu cei germani din Sibiu și Brașov.

Béla Cserni a rămas în memoria colectivă ca primul arheolog al orașului, precum și cel care a fondat Muzeul de Arheologie din Alba Iulia, actualul Muzeu Național al Unirii. Azi, la aproape un secol de la moarte, moștenirea lui cere o atenție sporită din partea autorităților și a publicului larg. Anul viitor va fi publicată o biografie ce va ilustra viața și opera lui și va fi organizată o conferință internațională, ce va celebra numele marelui arheolog transilvănean. ■

Săpătura lui Cserni de la Partoš și arheologul transilvănean la o vârstă înaintată

natură, devine un bun cunoscător al topografiei și geografiei orașului. De aceste cunoștințe se va folosi și mai târziu ca arheolog. Datorită ajutorului episcopal, efortului și curiozității sale personale, a ajuns rapid în cele mai înalte cercuri intelectuale – germane și maghiare – din Alba Iulia, Sibiu, Brașov și Cluj. În 1887 devine membru al „Societății de Istorie, Arheologie” din comitatul Alba și începe munca titanică de a forma primul muzeu arheologic din oraș. Ideea lui a fost primită cu mare entuziasm de elita intelectuală a urbei, dar și de alți arheologi. A fost epoca de aur a cercetărilor arheologice din Ungaria și de pe întreg continentul european, fiind marcată nu doar de creșterea numărului de săpături sistematice, dar și de fondarea de muzee, de instituții științifice și de cercetare. Entuziasmul istoricilor față de cercetarea epocii romane – și mai ales partea imperială – era susținut în perioada respectivă și de ideologia contemporană.

Cserni a primit o sarcină nobilă, dar foarte grea. Alba Iulia și comitatul Alba erau unul dintre cele mai bogate zone în artefacte arheologice. Încă din secolul al XV-lea, au fost descoperite în zonă obiecte de inventar arheologic de epocă romană și dacică, dar și din preistorie. Familia Huniazilor și episcopii catolici transilvăneni au fondat primele colecții de statui și inscripții, folosind acest inventar. În același mod a fost constituită colecția arheologică imensă a contelui și episcopului Ignác (Ignatius) Batthyány, 1741-1798

(*Magazin istoric*, nr. 11/2011). Colecția găzduia cele mai importante descoperiri făcute pe teritoriul orașului civil, *Colonia Aurelia Apulensis*. Multe dintre obiecte valoroase descoperite în zonă au ajuns în colecția lui Samuel Brukenthal (*Magazin istoric*, nr. 4/2005), fiind adăpostite în palatul din Sibiu ce îi poartă numele. Botanistul Béla Cserni a fost urmașul spiritual al marilor episcopi și nobili care colecționau artefacte romane și preistorice încă din secolul al XVIII-lea.

Entuziasmul său pentru istoria romană, modestia și simțul datoriei s-au manifestat pentru început prin publicarea unei lucrări de popularizare intitulată *O vizită în Apulum*. În 1888 a început săpăturile sistematice în apropierea cetății orașului, de tip Vauban. Timp de două decenii acesta a fost cel mai mare proiect arheologic din istoria orașului și unul dintre cele mai mari din România, care a adus la lumină o mare parte (13.000 m²) din palatul guvernatorului celor trei Dacii (*praetorium consularis*). Fiecare sezon de săpătură

Episcopul Lajos Haynald

era publicat în anuarul Societății. Rapoartele lui de săpătură (ce însumau 20-30 pagini fiecare) erau foarte detaliate, ilustrând cu poze, desene și hărți dinamica palatului, prezentând evoluția clădirii și a cercetării arheologice. Tehnica lui de săpătură era foarte criticată chiar și de contemporani, dar efortul de a organiza procesul de excavare, munca de teren și lupta cu autoritățile locale și naționale pentru finanțarea cercetărilor sitului sunt demne de urmat și azi. În ultimele sale scrieri credea că a găsit marile terme publice din Apulum.

Interior al Muzeului de Arheologie din Alba Iulia în perioada când a fost condus de Cserni

călătorii că sărbătorile religioase erau bun prilej pentru câte o beție căreia localnicii i s-ar fi dat cu plăcere, deși din cei bine amețiți de băutură ar fi fost de întâlnit pe ulițe și într-o zi oarecare.

Motive de băut se găseau: mulțumirea pe care le-o pricinuia celor de rând faptul că au reușit să își plătească dările, existența unei game variate de băuturi, ieftinătatea vinului ori monotonia și frigul lungilor zile de iarnă.

Cronicarii lasă și ei să se înțeleagă că de așa purtare nu se țineau departe nici domnii. Radu Șerban ar fi căutat des plăcerea dată de licorile amețitoare, Constantin Cantemir „mânca bine și bea bine“, Grigore al II-lea Ghica nu se despărțea de „căruța cea de cupărie“ (căruța cuparului, paharnicul privat al domnului, dregător care se îngrijea de băutura acestuia), iar Constantin Racoviță „peste toată ziua să afla tot vesel“, pentru că bea pelin cu ulciorul și nenumărate păhăruțe cu „spirt de melisă“, meteahnă care până la urmă l-ar fi omorât. Dimpotrivă, Bogdan cel Orb, Petru Șchiopul ori Nicolae Mavrocordat s-au bucurat de prețuirea contemporanilor pentru cumpătarerea lor.

Vădită este în predică supărarea mitropolitului Antim Ivireanul pentru că duminica sau în vreo altă zi de sărbătoare religioasă cei de rând preferau cârciuma și horele în schimbul drumului la biserică, al rugăciunii sau al odihnei. Constantin Caracș – un medic de data aceasta –,

deplângând aceeași situație, pomenea că țaranii, mai cu seamă, tineri și bătrâni, fără deosebire, luau cu grăbire drumul cârciumilor, de parcă altceva decât petrecerile cu dans și beție mulțumire nu le-ar mai fi putut aduce, acela fiind locul unde, alături de cei asemenea lor, încercau ei „să uite mizeriile cele amărâte“ ale vieții și să își amăgească necazurile cu flecăreală și cu glume. Nu la fel s-ar fi întâmplat, totuși, în zilele de muncă ale săptămânii, când aceiași beau „numai apă curată“ la masă și „puțină țuică“ doar atunci când se duceau la câmp. Pe boieri, în schimb, medicul – poate un pic părtinitor, boier fiind și el – a căutat să-i înfățișeze „sobri“ și foarte chibzuiți în privința băuturii.

Hotărârile de judecată arată că plângerile pentru fapte care

fuseseră comise la beție erau îndreptate, adesea, împotriva bărbaților, aceștia fiind slujbași domnești, meșteșugari, comercianți sau slugi, fără ca fețele bisericești să lipsească, cu desăvârșire, dintre acuzați. Golitul pocalelor cu multă sârguință ar putea părea mai curând o activitate tipic masculină, dacă aceleași surse nu ar scoate la iveală că umblatul din cârciumă în cârciumă ajunsese să fie o obișnuință și pentru unele femei.

După frecvența mențiunilor documentare, vinul, cu precădere, era cel care curgea din belșug la ospetele domnești, fiind, deopotrivă, băutura aleasă de boieri, atât pentru mesele lor de soi, cât și pentru cele de toată ziua. Tot vin primeau, drept plată pentru diversele munci îndeplinite, cei simpli, de nelipsit fiind acesta de la nunți sau de la praznice ori de la pecetluirea vreunei învoielii, atunci când se dădea „adălmașul“. Cineva, nu se știe cine, a notat, pe la 1782, pe ultima copertă a unui *Octoih*, de când a început „a be vin pe răbuș“ și câte anume au fost ocalele. Aceasta s-a întâmplat cam din miercuria de dinaintea Floriilor și a durat până în Sâmbăta Mare, zi de zi, ocalele fiind, de regulă, două, Floriile și Joia Mare fiind sărbătorite însă cu cinci. Pare, așadar, că vinul s-ar fi băut mai cu plăcere, însă nici rachiul, „horilca“, miedul sau berea nu au fost ocolite. Este dovedit că odată cu secolul al XVIII-lea, atât domnul, cât și boierii au prins obiceiul ca înainte sau/și după masă

Mitropolitul Antim Ivireanul, cel supărat că de sărbători oamenii preferau cârciuma Bisericii (tablou votiv în biserica Govorei)

De prin cronicile adunate DESPRE CONSUMUL DE ALCOOL ȘI BEȚIE

Obraji și nasul roșu, surprinși de Arie de Vois, pictor flamand (1632-1680), în tabloul Femeie bănd...

Dovezile despre consumul excesiv de alcool în locurile publice sunt tot mai numeroase în documentele occidentale de secol XVI. Acest comportament a ajuns să fie supărător mai ales după ce alcoolul obținut prin distilare, numit „apa-vieții”, a devenit, din medicament, băutura zilnică a oamenilor de rând (Magazin istoric, nr. 6/2015). În atare condiții, autoritățile laice au luat o serie de măsuri

în speranța reducerii acelor efecte neplăcute, alăturându-se, astfel, eforturilor îndelungate ale Bisericii în a-i convinge pe credincioși că „beția” nu este decât o formă de exces, în contradicție cu normele moralei creștine.

În mare parte, acestea sunt considerentele care m-au determinat să scotocesc mai adânc prin documente, curioasă să aflu care era situația în Moldova și Țara Românească, din același veac și până pe la 1800, ce gândeau localnicii despre „bețivi” și „beție” și care a fost atitudinea Bisericii, a Domniei și a comunității față de o asemenea conduită.

... și un alt bețiv, certăreț, pictură semnată de un artist aparținând tot școlii flamande, Adriaen Brouwer (1605-1638), el însuși tipul boemului impenitent, căruia alcoolul și tutunul i-au înghițit câștigurile și în final viața

OLIVIA SENCIU

● În Moldova nimeni nu bea apă goală ● Unii domnitori erau veseli mai toată ziua ● Mitropolitul Antim Ivireanul este indignat ● Dulceață și cafea, dar și un păhărel ● Femeile nu se lasă mai prejos ● Biserica intervine pentru a corecta păcatul ● Pedepse grele pentru preoți ● Vinul băut de Armindenii înnoiește sângele, dar rachiul trimite la Diavol ● Sub aburii alcoolului se divulă secrete ● Copiii primeau și doctoriile în vin

Să pornim, așadar, la reconstituirea tabloului epocii de la însemnările călătorilor străini. Aceia dintre ei dornici să convingă susțin că i-au văzut – prin târguri ori

în drumurile lor prin cele două țări românești – pe oamenii din popor alergând la cârciumi, acestea părându-li-se numeroase și pline mereu. De mirare le era străinilor că prin-

tre petrecăreți erau amestecați până și preoți. Unii chiar erau încredințați că în toată Moldova, „afară doar de câțiva”, nimeni nu ar fi băut apă goală. Au mai observat

nuiții ajunși în fața instanței, cât și pentru cei care învinuiesc – rude, vecini, autorități –, beția nu era nimic altceva decât o „patimă” care „împresoară”, în care individul „cade” sau către care el este „plecat cu totul”. „Bețivul”, pe de altă parte, era etichetat drept „blăstămat”, om de nimic, el fiind văzut ca un personaj rău și nevrednic. Diminuarea capacităților sale mentale era adusă adesea în discuție, fapt pus pe seama excesului de băutură care făcea ca „mințile” individului să nu mai fie întregi. Împurificarea înșiși sugerau că această slăbiciune a lor a contribuit simțitor la comiterea faptelor pentru care erau judecați, iar unora chiar li s-a dat răgaz să scape de cusur, sperându-se ca ei „să-și vie întru cunoștință”, „să-și vie în minte”.

Cât despre vin – cel roșu, îndeosebi –, în popor încă se mai credea și la începutul veacului al XX-lea că, băut în ziua de Armindenii și apoi toată luna mai, înnoiește sângele și reface ficatul. Tot el, vărsat la masă, ar fi prevenit binele. Aceste caracteristici pozitive atribuite vinului se datoresc, bineînțeles, rolului însemnat pe care el îl joacă în săvârșirea Tainei împărtășaniei. Localnicii știau la fel de bine că vinul, așa „limpede și frumos la față, și moale și dulce la gustare” cum este, „amăgește” pe oricine, chiar „de-are fi și în-

Petru Șchiopul...

țelept”, având putere să încălzească mădularele și să înfierbânte capetele, fapt încă de neînțeles pentru ei. Rachiul, în schimb, era asociat întotdeauna cu Diavolul, fiind aducător de pagubă, ceea ce nu este de mirare, în condițiile

în care oamenii vedeau și simțeau că el „fura mintea” mai repede decât vinul și îi purta pe „netrebnice căi”, dovedite a fi fost destule.

Beția scotea la iveală latura violentă a caracterului unora. Puși pe harță, după un chef la cârciumă, ei tulburau liniștea vecinilor, își băteau fără milă nevestele sau tovarășii de pahar, ajungând chiar să și omoare. Bețivii erau învinuiți, mai toți, bărbați și femei, deopotrivă, și de risipirea avutului familiei. Iată ce ponos

și-a adus pe cap un oarecare Micu Bordsescu, pentru că nu a știut să își înfrâneze poftete. Plecat cu treabă la Craiova, el a poposit la cârciuma unui anume Lupu, unde, seara la cină, alți doi boieri l-au amețit atât de bine cu vin, încât nu a mai fost chip ca Micu al nostru să simtă că tovarășii săi, „luându-i degetul, adurmitu, l-au pus în locul de pecete” de pe un zapis pe care îl întocmiseră în grabă. Micu a pierdut astfel o parte din moșie, pe care nici că a mai reușit să o recupereze vreodată. Pe alții beția i-a făcut limbuți, fapt supărător mai ales atunci când împurificatul era vreun înalt demnitar. Întrecându-se cu pocalele, Lupu Costachi a rostit multe „voroave proaste” la adresa lui Antioh Cantemir în fața solului muntean al lui Constantin Brâncoveanu, trimis în Moldova să perfecteze alianța matrimonială dintre copiii celor doi domni. Tot din vina

... și Nicolae Mavrocordat (aici după un portret modern de la Biserica Sf. Spiridon din Iași) au fost domnitori cumpătați și apreciați pentru moderația lor

ori cu prilejul unor întrevederi să își trateze oaspeții, pe lângă dulceață și cafea, cu rachiu sau „vutcă” (*Magazin istoric*, nr. 10/1998).

Toate acestea se vor fi întâmplat în Moldova și Țara Românească. Fără urmă de îndoială, consumul de alcool era o realitate a vremurilor asupra cărora ne-am oprit. Lipsa documentelor ne împiedică însă să ne dăm seama câți dintre locuitori căpătaseră această deprindere și în ce măsură ea devenise o problemă pentru societate și pentru autoritățile de atunci. Îmbucurător, există totuși izvoare care ne permit să deducem că beția nu era un comportament privit cu îngăduință, cum nici a-l avea în preajmă pe bețiv nu era de dorit.

Și la noi, ca și în alte părți, Biserica își asumase rolul de a-i îndepărta pe oameni de asemenea purtare. De la preoți trebuia să afle credincioșii că beția este de ocolit, ca unul dintre lucrurile deșarte ale lumii, că ea este o cale pentru pierderea sufletului, după ce va fi făcut și trupul să sufere, aceasta mâniindu-l pe Dumnezeu, că este un rău care aduce după sine multe alte rele. Să nu înțelegem, totuși, că moldovenilor și muntenilor le era oprit să se atingă de băutură. În textul *Pravilei de la Govora*, citând Sfânta Scriptură, apare lămurit că mirenilor și chiar și preoților nu le era, nicidecum, interzis să bea vin, atâta vreme cât o făceau cu moderație.

Prin urmare, excesul și nu consumul – era de condamnat. Cei care riscau să nu primească sfânta împărtășanie erau numai credincioșii care își făcuseră un obicei din a bea necumpătat. Deopotrivă, pedeapsă aspră li se pregătea preoților care, mai ales duhovnici fiind, umblau beți, frecventau cărciumile ori le înlesneau altora să bea. Sancțiunea nu era alta decât a-l lipsi pe vinovat de cinstea preoției, el rămânând până la sfârșitul vieții „întru aceea pedeapsă, hulă și ocară”, fără a mai putea păstori vreodată.

Nici domnia nu trecea mai ușor cu vederea o astfel de atitudine. În Moldova, aga era dregătorul însărcinat anume cu pedepsirea celor prinși beți pe ulițele Iașilor, indiferent „de ce rang ar fi” ei, același demnitar având datoria „să poarte de grijă în tot postul ca să nu fie la crășme adunături cu beție și cu țigani”.

Banchetul lui Irod, pictură murală din bolnița Mănăstirii Cozia

Cu atât mai mult, nu se cădea ca domnului alesul lui Dumnezeu ca să le fie cârmuitor oamenilor să îi lipsească știința și puterea de a se feri de beție. De aceea Neagoe Basarab i-a dat povață feciorului său – lui Theodosie – că unui domn îi era potrivit să se poarte cu cumpătare, fiindcă altfel, îmbătându-se, el se dovedea incapabil să își îndeplinească misiunea cu care fusese investit de divinitate. Numai păstrându-se virtuos el le era bun exemplu supușilor și, totodată, nu risca să ia hotărâri incorecte prin care, și mai grav, să își piardă autoritatea. În egală măsură, ca om, ființă muritoare, trebuia să se îngrijească la fel ca oricare alt bun creștin de curățenia propriului suflet, pregătindu-l cum se cuvine pentru o sperată mântuire. Nădejde avea părintele ca fiul să înțeleagă și să nu uite că băutura prea multă pricinuieste „mari răutăți” omului, cel care o „iubește” îmbolnăvind și trupul, sărăcind și casa, pierzându-și mintea, mai rău, că băutura îl face pe om să își piardă umanitatea, apropiindu-l de starea de animalitate, ceea ce, împiedicându-l să mai urmeze calea lui Hristos, îi duce sufletul la pierzanie. Să „fugi de beție ca de focul unui cuptor”, își mai sfătuia Neagoe Basarab feciorul, pregătindu-l să fie domn bun țării.

Gândurile despre „bețiv” și „beție” ale celor mulți ne sunt dezvăluite de hotărârile de judecată, mai cu seamă. Atât pentru învi-

Inscripție care atestă înființarea bisericii și școlii din Lunca Bradului

Istoria și școala

În Transilvania, dar și în afara arcului carpat, școala avea un rol fundamental în eradicarea stării de înapoiere economică și socială a satului românesc. Sub imboldul generației pașoptiste trebuia să se dezvolte o clasă țărănească educată, cu o conștiință națională activă, care să susțină intelectualitatea în acțiunile ei.

ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ÎN DEFILEUL MUREȘULUI

Prof. DANIELA CLINCEAG (Școala Gimnazială Lunca Bradului)

Istoria învățământului românesc din comuna Lunca Bradului este strâns legată de aspirațiile românești din zonă, având drept centru de coordonare Reghinul, la vremea respectivă capitala celui mai mare comitat din Transilvania.

Începuturile învățământului au fost în corelație cu apariția bisericilor în zonă, ele fiind unicele instituții de cultură de la sate. Pe lângă biserica ctitorită, în 1816, în comuna Lunca Bradului, a funcționat și o școală confesională. Despre existența sa nu avem mărturii scrise. Învățătorul Ioan Manolache, director al școlii din localitate timp de 35 de ani, ne relatează într-o schiță monografică inedită despre începuturile școlii din localitate.

Inițial, a funcționat într-o clădire construită de locuitorii comunei, pe pârâul Fântânel. Construcția avea două încăperi, dintre care una era sală de clasă, iar în cealaltă locuia învățătorul, care era și preotul bisericii. Aici a funcționat școala timp de 20 de ani, cu un singur post de învățător, în care a fost încadrat Toader Cif, care era și preot. Școala era frecventată de aproximativ 30 de elevi anual. I-a urmat un nepot, pe nume Moise Cif. Unitatea de învățământ a fost mutată de aici lângă biserică, pe locul numit „Pe Piatră”. După Moise Cif, a urmat învățătorul Gheorghe Telegan.

Există un ordin al Guvernului din 24 decembrie 1821, prin care se prevedeau următoarele pentru românii ortodocși, în ceea ce privește învățământul: „Cantorul va fi învățător, instruind în casa proprie, primind ca plată, de la fiecare familie cu copii, o ferderă de grâu; comuna e obligată a procura lemnele și lumina de lipsă școlii și dascălului; cantorii și învățătorii ca și celelalte confesiuni sunt scu-

tite de serviciu militar, de impozite și alte sarcini publice; preotul, prin îndemnurile și sfaturile lui, va convinge pe părinți să-și trimită copiii la școală, iar pe cei recalcitranti îi va deferi organelor administrative, pentru a fi pedepsiți corporal sau cu închisoarea; Comunele să-și aleagă cantori și învățători numai dintre acei cu asemenea pregătire”.

După Revoluția de la 1848 s-a pus accentul pe chestiunea învățământului public, care a devenit o problemă de stat. Curtea de la Viena a decretat că problema învățământului era de competența statului și a bisericii. Pe baza acestei dispoziții, episcopul Andrei Șaguna a statornicit principiul confesional în organizarea școlilor românești, precizând că „fiecare obște bisericească să-și facă școală, rugându-l pe protopop să-și dea toată osteneala spre normalizarea trebuințelor școlare din protopopiatele lor”.

Urmarea acestei dispoziții a fost crearea numeroaselor școli publice din Transilvania. Astfel și la Lunca Bradului este pomenit, în anul 1858, un învățător, Petru Branea, considerat ca fiind capabil și având la școală 130 elevi. Era un număr mare de elevi, comparativ cu localitățile din jur; de exemplu Toplița avea 161 elevi, iar Deda 104 elevi. Acestea erau localități mult mai mari și mai vechi din punct de vedere al atestărilor documentare. Școala a avut continuitate până la sfârșitul secolului al XIX-lea. În anul 1875 este menționat învățătorul Theodor Runcan. Mai târziu, în jurul anului 1895, s-a înființat o nouă unitate de învățământ, prima școală din Ilva, iar în paralel cu aceasta a funcționat și cea de la Pârâul Bisericii. ■

unor bețivi, întâmplările au fost și mai grave de atât. Sultanul Mustafa al III-lea a aflat cu ușurință conținutul corespondenței pe care Constantin Mavrocordat o purta cu capuchehăile sale – boieri care au și fost întemnițați, de altfel –, deoarece călărașii aflați în slujba sa s-au arătat a fi mai credincioși vinului decât domnului lor.

Cei care s-au încăpățânat să golească pahare cu nemiluita s-au văzut îndepărtați din slujbe ori nu au mai fost socotiți martori demni de încredere atunci când s-a judecat vreo pricină. Celor mai sânguincioși chiar li s-a aninat de nume apelativul defăimător „bețivul“, pe care îl vor fi purtat, apoi, ca pe un stigmat tocmai ca ceilalți să le știe năravul și să îi ocolească. Comunitatea pare să fi manifestat și mai puțină înțelegere decât autoritățile vremii față de un comportament care îi amenința liniștea și îi încurca rosturile, pedeapsa pentru cel vinovat fiind marginalizarea. Interdicțiile identificate de folcloriști în gândirea populară, a căror origine o putem bănuși îndepărtată în timp, vin, de altfel, să confirme că localnicilor nu le erau pe plac nici „bețivul“ și nici „beția“. Se știa în popor că, până la vârsta de un an, copilul nu avea voie să guste vin sau rachiu, cum

nici băiatului nu îi era îngăduit să poarte măregele, ca nu cumva să capete darul beției, iar fata trebuia să fie cu grijă ca să nu se ude pe haine atunci când spăla cămăși, tocmai ca să nu se aleagă cu un soț atins de aceeași meteahnă.

Influența Bisericii asupra mentalului epocii se observă ușor. Imaginea moldovenilor și a muntenilor despre beție se conforma dogmelor creștine. În contextul în care consumul de alcool va fi devenit o problemă este greu de crezut că măsurile pe care le-am pomenit deja au dus la vreun rezultat. Atenția tuturor nu era îndreptată decât asupra efectelor neplăcute produse de exces. Pe de altă parte, beția era percepută ca fiind numai o stare de rău temporar, ceva trecător. Cum altfel dacă, odată ce aburii alcoolului se risipeau, individul redevenea el însuși? În atare situație pedepsele lumești ori promisa pedeapsă din Ceruri nu aveau cum să reprezinte soluția, cu atât mai puțin îndemnul la cumpătare al Bisericii.

cu totul altă viziune a avut însă medicul Constantin Caracaș, care a profesat în București la începutul celui de-al XIX-lea secol. El a identificat slăbiciunea și „amorțeala simțurilor“, „dezordinile gastrice“ ori calculii biliari drept efecte ale bețiilor repetate, socotind aceasta un „abuz“, dar la fel de preocupat a fost să determine cauzele care generau respectivul comportament. Medicul a constatat că atât copiii țărănilor, cât și cei ai boierilor erau adormiți în pruncie, de mame și de doici, cu vin și cu rachiu în care li se puneau până și doctoriile, în chipul acesta ei fiind deprinși, de fapt, cu „nenorocita pofită a băuturii“, pe care Caracaș o considera adâncindu-se cu vârsta. După părerea lui, românii se făceau „răi și de dați beției“ tocmai pentru că beau adesea cantități mari de alcool. Este evident că pentru medicul Constantin Caracaș „beția“ nu mai reprezenta o manifestare întâmplătoare, ridicolă și tre-

cătoare priverile a slăbiciunii umane. El vedea în obiceiul de a bea necumpătat, pe de o parte, sursa unor boli, unele de natură digestivă, iar pe de altă parte, chiar o boală în sine, opinia sa nefiind decât un semn că timpurile și gândirea începeau încet, încet să se schimbe și la noi. ■

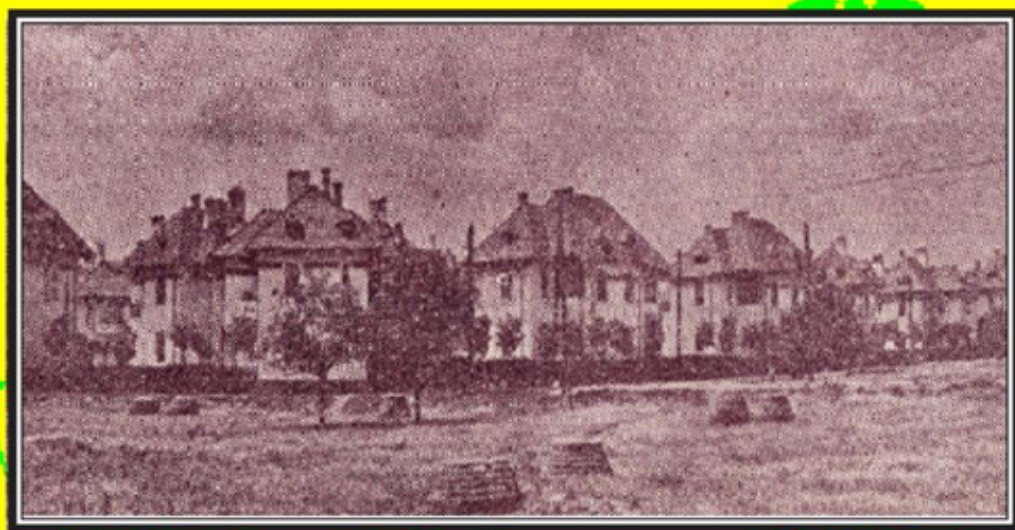
Obiceiurile s-au păstrat: drumeți la o țuică, în hanul „Gura Lupului“ din Dudești, 1927

Stema Bucurestilor

După Al Doilea Război Mondial, ceferiștii au contribuit la reconstruirea orașului. Vedere din cartierul Steaua

Stema Bucurestilor

Locuințele tip din Parcelarea C.F.R. Viilor au fost construite la sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30, după planurile arhitecților C. Pomponiu și M. Cottescu, angajați ai Casei Muncii C.F.R.; erau destinate inginerilor (imagine reprodusă din Lupta C.F.R., iulie 1945)

ALBUM ISTORIC

PARCELĂRI DE LOCUINȚE TIP ÎN BUCUREȘTI 1909-1952

Între 1909 și 1952, în București autoritățile municipale și guvernamentale au proiectat și executat peste 40 de parcelări de locuințe tip, printre cele mai cunoscute numărându-se Grant-Belvedere, Steaua (Grivița), Vatra Luminoasă și Bordel. Constructorii, care au ridicat aproximativ 5.000 de locuințe individuale, au fost Societatea Comunală pentru Locuințe Eftine (înființată în 1910), C.F.R., Regia Monopolurilor Statului, Uzinele Comunale București, Casa Autonomă a Construcțiilor (înființată în 1930).

O expoziție deschisă între 8 – 31 octombrie, la Muzeul C.F.R., le prezintă istoria.

Răzvan VOINEA

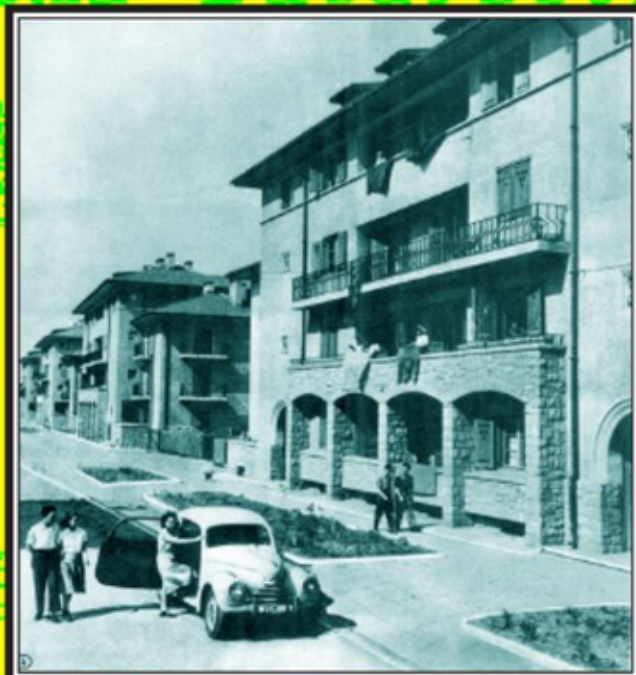

Parcelarea Grant-Belvedere (1912), realizată de Societatea Comunală pentru Locuințe Eftine împreună cu Regia Monopolurilor Statului. Casele au fost proiectate de arh. Ioan D. Trajanescu în stil neoromânesc (imagine reprodusă din Revista Arhitectura, 1924)

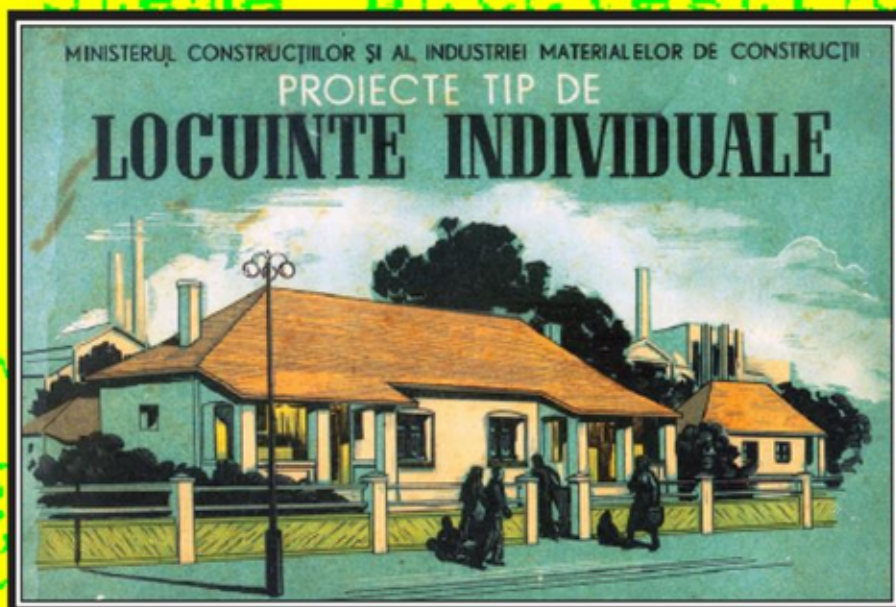
Manufactura de Tutun Belvedere, în anii '30. Muncitorii de la Manufactură au fost beneficiarii locuințelor construite în Grant, în imediata apropiere a Fabricii (imagine reprodusă din cartea Primăria Sectorului IV Verde, 1926-1936)

Stema Bucurestilor

Blocurile din Grivita au fost construite pe locul Fabricii de Petrol „Steaua Română”, la sfârșitul anilor '40 de către C.F.R., fiind proiectate cel mai probabil de arhitecta Cristina Neagu (arhiva Magazin Istoric)

Stema Bucurestilor

Construcția de locuințe tip a continuat și după instalarea regimului comunist. Arhitecții Ministerului Construcțiilor au proiectat locuințe care s-au executat în București pe străzile Apusului (Militari), Sportului (Colentina) și în mai multe parcelări de mici dimensiuni în Bucureștii Noi, destinate ceferiștilor

Stema Bucurestilor

Stema Bucurestilor

*Vedere din Parcul Vatra Luminoasă, spre actuala stradă
Constantin Tănase; parcul a fost desființat în anii '70,
când autoritățile au decis construirea unor blocuri.
Întregul ansamblu de locuințe pentru muncitori și funcționari
a fost proiectat de N. Aprihăneanu și I. Hancu,
arhitecții Casei Autonome a Construcțiilor
(imagine reprodusă din revista Arhitectura, 1942)*

*Cele trei pavilioane C.F.R. de pe Bulevardul Pieptănari însumează
36 de apartamente cu două camere și au fost proiectate de arh. Cristina
Neagu în 1948 (imagine reprodusă din cartea Construcții pentru transporturi
în România, editată de Centrula de Construcții Căi Ferate, București, 1986;
editori D. Iordănescu și C. Georgescu)*

In textele poetice ale eposului eroic sau baladei autohtone nu sunt amintite frecvent numele unor personalități românești din perioada medievală sau din cea modernă și cu atât mai puțin numele unor domnitori pe care istoria îi plasează în galeria personalităților proeminente ce au influențat evoluția țărilor românești. Printre rarele excepții pot fi amintiți bine cunoscuții eroi din familia Novac (Novăcești), câteva nume de boieri: Radu Calomfirescu, Ionașcu, boierii Buzești, Aga Bălăceanu. O excepție este domnitorul Constantin Brâncoveanu, eroul baladei care îi poartă numele, în care este consemnat martiriul său și al celor patru fii. Jurnalele orale păstrează, din timpul când au fost create și au circulat, numele unor eroi sau eroine în ale căror existențe s-au consumat episoade dramatice sau tragice ce au impresionat mentalul colectiv. De asemenea, în textele de cântec epic eroic și baladă familială sunt amintite numele unor haiduci sau lotri (Potâncu haiducu, Costea, Fulga, Iosim lotrul, Neacșu haiducu), revoltați social, luptători cu monștrii (Iovan Iorgovan, Bogdan Damian) sau cu dușmanii cotropitori (Doicin, Tănislav, Gruia lui Novac).

În cântecul povestitor, mai ales în cel care are ca erou un luptător, un rol deosebit este rezervat acelor acțiuni pe care le întreprind unele personaje secundare care, la un moment dat, au posibilitatea să intervină în cursul unui eveniment crucial din viața res-

pectivei personalități, uneori orientându-i destinul. Cu acel prilej excepțional ei își pot manifesta sentimentele nedisimulat, își pot dovedi loialitatea sau disponibilitatea pentru trădare. Sunt tovarăși de arme care își vând camarazii și își calcă jurământul (*Radu Calomfirescu*), servitori care își trădează stăpânii (*Gruia captiv la Țarigrad, Tănislav*), hangii care își demască și își predau clienții dușmanilor acestora (*Novac și Anița crâșmăria*), stăpâni de pământ care ignoră legile ospitalității (*Toma Alimoș, Jicmond Craiul și Moșoi din Făgăraș*), dar și soții care înșală încrederea soților (*Ghiță Cătanuță, Nicolcea, Femeia necredincioasă, Neșuța*), iubite otrăvitoare (*Vălean*), soți lipsiți de afectivitate și responsabilitate (*Nevasta vândută*), soacre ucigașe (*Soacra rea, Dănuță*), surori otrăvitoare.

Urmărind și evocând parcă cele mai multe dintre atributele actului de trădare, în textele cântate – ale căror funcții educative, moralizatoare, de edificare erau atent urmărite și profund asimilate de ascultători – erau povestite situații deosebite când, perfid și intenționat, eroului sau eroinei îi era înșelată încrederea, pornindu-se, cu viclenie, acțiuni agresive împotriva

lor, în urma cărora aceștia își pierdeau libertatea sau viața. Uneori eroii cad răpuși din cauza intrigilor sau izbucnirilor violente, necontrolate, ale celor cu care intră în conflict, alteleori ei înfruntă situațiile primejdioase și, cetezătorii și abili, își înving adversarii. Un grup de asemenea povești cântate se particularizează prin dezvoltarea unei tematici care implică un alt tip de relații, cu mare impact asupra spiritualității românești: relația dintre fini și nași.

Rezultat al unor acțiuni cu implicare exclusiv în planul sacru – nașul fiind părtaș la împlinirea a două dintre cele șapte taine ale ortodoxiei, botezul și cununia –, instituția nașiei este, până astăzi, una dintre cele mai puternice și mai autoritare din viața comunităților românești. Urmare a botezului, cele două familii – a nașului (nașei) și a finului (finei) – devin rude într-un „alt plan” decât cel al înrudirii „de sânge”, biologic, nașul, în calitate de „părinte spiritual” fiind chezaș pentru creșterea și educarea celui botezat în conformitate cu învățătura creștină. Asemenea rudenie spirituală a fost și este încă respectată cu strictețe, ea continuând tradiția consfințită printr-unul dintre canoanele Sinodului Trulan („quinisext – al cinci-șaselea ecumenic”), ținut la sfârșitul secolului al VII-lea, când s-au fixat mai multe dispoziții disciplinare; sfinții părinți au rânduit restricții canonice privind căsătoria între membrii familiilor spirituale. Păs-

Ruine ale reședinței de la Balaci, construcție începută în 1684, dar neterminată

CÂNTECUL DESPRE AGA BĂLĂCEANU

SABINA ISPAS

Un haiduc (litografie color, din secolul al XIX-lea), amintit în textele de cântec epic eroic

Ctitorii Nedelco Bălăceanu și soția cu fiul (naosul Mănăstirii Tismana)

Pentru cei care respectă normele de viață ale comunităților tradiționale, legenda istorică și povestea cântată – eposul eroic și balada familială – constituie modele culturale care orientează comportamentul individual și sugerează răspunsuri pentru marile probleme ale existenței, între care relația cu semenii și relația cu transcendentul ocupă un loc special. Eroul poveștii cântate este, de multe ori, un reprezentant al „vieții domestice”, cu tragedii cotidiene și complexe existențiale de tot felul. Spre deosebire de acțiunile eroilor divini, care transformă și modelează viața oamenilor și, uneori, părți ale creației, cele ale unui asemenea erou uman sunt trecătoare în istorie. O trăsătură comună, frecvent asociată unor asemenea eroi, este calitatea lor de luptători, „purtători de armă”.

Subiecte, motive și teme variate, asociate numelui unui erou și dezvoltate în textele poetice cântate, pot avea origini foarte diverse și pot proveni din epoci istorice diferite. Având o legătură intrinsecă cu istoria, modelul se materializează în forme și structuri determinate de tipul de cultură în care se manifestă și de epoca istorică în care acestea sunt create. Istorici ai culturii, etnologi, antropologi, după ce au analizat istoria concretă și urmările diverselor evenimente reale asupra destinului oamenilor, nu s-au sfiit să scrie despre vitejia popoarelor, bravura sau lășitatea lor, despre duplicitate, labilitate și altele asemenea. Tipul acesta de caracterizări, ulterior generalizate, se bazează pe analiza atitudinii grupurilor sau indivizilor aflați în fața unor circumstanțe excepționale din existența lor, când au adoptat o anumită atitudine, percepută drept caracteristică dominantă a personalității lor sau a unei situații general umane, particularizată prin episodul pe care eroul poveștii îl trăiește. Între acestea, sinceritatea, loialitatea și trădarea sunt uneori prezente chiar și în narațiunile ce dezvoltă motive fantastice.

nimă brâncovenească – *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, ediție întocmită de Constantin Grecescu, cu o prefață de Dan Simonescu (București, 1959) –, din care o copie a fost publicată în 1847 de A.T. Laurian și N. Bălcescu în *Magazin istoric pentru Dacia*, sub titlul *Istoria Țării Românești de la anul 1688 încoace*, citim: „Iar Costandin-vodă, deaca au auzit, îndată au trimis pre Vergo portarul și pre Barbul Brătășanul la Odriiu, să apuce înainte la cei mari, făcând pără acelor boieri că au fost cu nemții când au venit de au stricat țara și multă pagubă făcu țării cu Bălăceanu, ginerile lui Șarban Vodă“.

După înfrângerea otomanilor, situația politică în spațiul geografic și de influență în care se afla „Țara Românească devenise deosebit de sensibilă, în afara Imperiului Otoman având autoritate, în condiții de rivalitate evidentă: Imperiul Habsburgic, Rusia și chiar Polonia, alături de care erau implicate, mai mult sau mai puțin discret, puterile europene occidentale, Franța, Anglia, Olanda. Politica externă a Țării Românești necesita prudență și abilitate. Pentru o perioadă aceasta a fost bine condusă de domnitorul Constantin Brâncoveanu.

Familia Bălăcenilor optase pentru apropierea de puterile europene vestice. Aga Constantin Bălăceanu, eroul cântecului epic eroic cu același nume, a murit în urma luptei pe care trupele austriece conduse de generalul Donat Heissler, alături de care se afla și amintitul agă român, au

dat-o, la Tohani-Zărnești, în august 1690, împotriva armatei conduse de Emeric Thököly, alcătuită din transilvăneni, otomani, tătari, un corp de armată din Țara Românească și unul din Moldova; se apreciază că au fost 16.000 de morți și dispa-ruți.

Din analiza textului poetic al acestui cântec epic eroic putem aprecia că avem de-a face cu o „cronică“ a trădării, pe care, după tradiție, ar fi comis-o un conducător moldovean al grupului de cazaci, căpitanul de Focșani Costin, în timpul acestor lupte. Informații transmise prin surse cu multe și diverse medieri par a certifica actul de trădare, dar fără a se putea susține că cei doi ar fi fost naș (Bălăceanu) și fin (Costin). Este de presupus că relația de rudenie despre care amintește textul epic popular era, în realitate, între familiile Brâncovenilor și Bălăcenilor.

Cântecul se deschide printr-o prezentare a „teatrului de război“. „În munții Ceambriului,/ La [h]otaru' turcului,/ Ceartă-m', dragă, ceartă-m', vere,/ Da să vezi tot cin' să

ceartă:/ To[t] doi domni cu doo oști;/ Să vezi oștile cum sunt:/ Una m[i]-e verde, nemțască;/ Ș-alta-i roșie, turcească;/ Să vezi domnii cum îi cheamă:/ Unu-i aga-i Bălăceanu,/ Cu Costandin Brâncoveanu,/ Credea-n Dumnezeu, sermanu...“. Subtil, textul lasă să se întrevadă intenția agăi de a lua în stăpânire tronul Țării Românești: el îi cere lui Constantin Brâncoveanu „să mute Bucureștiu la Bălaci“, să mute Capitala și palatul domnesc pe moșia sa, acolo unde construise curți boierești impunătoare: „C-a tomni[t] zidarii/ ș-a făcu[t] zidurile/ Și-acu stau beciurile/ Cu păcat, sermancele“.

Construcția, începută la Balaci, se pare, prin 1684, având dimensiunea unei adevărate reședințe voievodale, nu a fost terminată. Brâncoveanu nu acceptă să părăsească Capitala: „Grăi Costandin Brâncoveanu/ Înspre aga-i Bălăceanu,/ Ca să lase Bucureștiu pă Dumbăviță,/ Chiar unde sân[t] și-acuma,/ Dumbăvița mi-o cura,/ Multă lume s-o-adăpa/ și to[t] lui că s-o-nchina...“. Disputa dintre cei doi se intensifică ducând spre o inevitabilă confruntare armată: „Să lovără, să ciocnără,/ Foarte rău să mântuiră,/ Pusără sorocu' joi/ Să s-apuce la război“. Urmează căutarea și aflarea celui ce va deveni uncalta trădării: „Dar cine că să găsa,/ Frate, cin' s-adevera?/ Numai căpitan Costin,/ Aga-i Bălăceanu-i fin,/ Numai el că să găsa,/ Frate, și s-adevera/ Ca să-și taie nășia“.

Crezând că va dobândi, pentru sine, tronul Țării Românești, căpitanul Costin, căruia, după cum ne po-

trând și continuând în timp aceste reglementări, *Îndreptarea legii* (1652) consideră că „rudenia religioasă este mai presus decât cea după trup“.

Atestată mai ales în localități din județele Olt și Argeș, balada lui *Vartici* dezvoltă tema iubirii incestuoase pe care doamna Ileana o nutrește față de finul și supusul său. Neputând să scape de dragostea pătimasă a femeii, Vartici se sinucide în fața altarului, pentru a nu călca pravila care interzice unirea dintre rudele spirituale. Nici nașul care își exercită autoritatea față de fin cu asupra de măsură, prigonindu-l și supunându-l unor probe chinuitoare la nuntă, nu este iertat. Drăgan își ucide nașul, pe Radu-vodă și pe fiul acestuia, Vlăduț, pentru că „Tai copaci din rădăcină/ și răsare din tulpină./ Așa și vița de naș/ Niciodată să n-o lași“. Este pedepsit pentru că „a tăiat nășia“: „la grea boală că-mi cădea./ Nouă ani că mi-i zăcea;/ Că povărmise pe zece./ Că-i sta inimioara rece“. Pentru iertare, caută oasele nașului ucis, dar când „oasele că le găsa./ și oasele-l blestema“. După datină le stropește cu vin roșu și le îngroapă „La mânăstirea domnească./ Pentru ca să pomenească“. Mesajul transmis de textul poetic al cântecului se referă la valențele excepționale pe care le are instituția nășiei, cea pe care finul nu are voie să o distrugă. Călcare a canonului atrage blestemul asupra celui care a păcătuit, provocându-i grele suferințe trupești și sufletești.

Din grupa tematică a „finilor trădători“ face parte și un cunoscut cântec epic eroic despre *Aga Bălăceanu*, numit,

Socrul, Șerban Cantacuzino (1678-1688), frescă de la Mânăstirea Hurezi, secolul al XVII-lea

ocazional și *Cântecul nașului*. În lucrarea *Cântecul epic eroic. Tipologie și corpus de texte poetice* (București, 1981), Al.I. Amzalescu folo-

Conciliul de la Niceea, miniatură din Îndreptarea legii (1652)

sește, pentru alcătuirea tipologiei, 25 de variante, care atestă o răspândire preferențială în localități din județele: Teleorman, Ilfov, Dolj, Olt și Argeș, începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea până în cea de a doua jumătate a celui de-al XX-lea.

Marii boieri, stăpâni de pământ cu dregătorii înalte în stat, au fost, începând cu veacul al XV-lea, o importantă forță politică în Țara Românească și Moldova, amestecându-se statornic în evenimentele importante care s-au desfășurat aici, de-a lungul istoriei. Aga Bălăceanu a fost o personalitate istorică reală, care a trăit în secolul al XVII-lea și, în obişnuita tradiție amintită, a luat parte la luptele politice ale vremii, având un rol însemnat în orientarea politicii externe a Țării Românești.

A făcut parte dintr-o veche familie cu rădăcini autohtone și a fost ginerele domnitorului Șerban Cantacuzino, cel care a inițiat tratative pentru orientarea Valahiei spre puterile vest-europene, după ce otomanii se retrăseseră de la cel de al doilea asediu al Vienei (iulie-septembrie), în 1683. A fost dregător domnesc, aga fiind, în Țara Românească, comandant al pedestrașilor și dorobanților, ulterior (secolul al XVIII-lea) devenit conducător al poliției. Posesor al unui titlu nobiliar conferit de Imperiul Habsburgic, după moartea socrului său a devenit conducătorul opoziției, în exil, care se împotriva politicii lui Constantin Brâncoveanu. Se bănuia că ar fi dorit chiar, pentru sine, tronul Țării Românești. În cronica ano-

A fost odată ca niciodată

D'ALE VIETHI: URSITOARELE

În așteptarea ursitoarelor, li se pregătesc daruri, pentru a le îmbuna, iar pruncul nou-născut este vegheat cu grijă

„Voi
sfintelor
și bunelor
Ursitoare/
Care veniți
să-mi ursăți
pruncul/
Să veniți line ca apa/
Dulci ca mierea/
Și bune ca pâinea/
Pe prunc
să mi-l ursiți/
Iar pe mama lui
din pat să
o ridicați.“

Dr. GEORGETA ROȘU

Nașterea unui prunc, întemeierea unei familii, moartea unui membru al colectivității erau momentele cărora satul tradițional le acorda o importanță deosebită. Constituindu-se într-o familie, tinerii puteau să procreze pentru a duce mai departe „spîta de neam“, pentru a avea cui să lase agoniseala lor, dar și pentru a avea sprijin la bătrânețe.

Ursitoarele sau Ursătoarele despre care am mai scris și în numărul din luna august din 2012 al revistei – ar fi trei la număr, femei care vin din ceruri și ursesc pruncul „la bine și la rău“. De ele depindeau viața acestuia (de cât de mult fir îi lăsau) și tot ceea ce avea să împlinească pe pământ.

Credința în Ursitoare, în rolul lor de a hotărî soarta fiecărui individ, a fost foarte puternică în satul tradițional și încă mai este răspândită și azi. Imaginarul rural acredita ideea că la câteva nopți de la nașterea unui copil (treisapte) „veneau“ Ursitoarele la fereastră camerei în care se afla pruncul și tânăra mamă pentru a-i alege ursita.

În această perioadă pruncul era atent vegheat atât de părinți, cât și de moașa care o ajutase pe mamă să-l aducă pe lume. Mai mult,

moașa avea de îndeplinit câteva îndatoriri deosebit de importante. În unele sate transilvănene avea datoria să pregătească o pânză albă, nouă, pe care o pune în camera în care stătea copilul. Peste aceasta așeza o strachină de pământ în care pune faînă cernută, un pumn de sare, un caier de lână, o pâine coaptă pe vatră, frumos crescută și rumenită, și un bănuș. Darurile rămăneau în cameră trei zile și trei nopți, interval în care Ursitoarele veneau să ursească pruncul. Cei din casă sperau că acestea vor fi mulțumite de daruri și vor meni acestuia viață lungă, noroc, sănătate și să ajungă om de vază.

După trecerea celor trei zile moașa căuta urma Ursitoarelor în strachina cu faînă... În alte părți, în cea de-a treia zi de

vestește cântecul, aga îi era naș de cununie și îi botezase și două fete și un băiat, cu viclenie înlătură suspiciunea boierului pentru ca, în cele din urmă, „El cu vorba-l înșela/ [...], /Cu paloșu' fluștura./ Tăia mâna și c-o spată./ Bată-l Dumnezău să-l bată./ Tăia șaua din oblânc./ Scăpa paloșu-n pământ./ Tăia brazdă ca de plug“. Deși nașul cere îndurare, finul îl decapitează și merge să ceară domnia. Dar Sarofin-pașa, care „știa vorba/ și toată-nvățătura“, văzând că finul „și-a tăiat nășia“ și având convingerea că nu poate fi o persoană de încredere cel care a călcat legătura sacră de rudenie spirituală, ordonă pedepsirea trădătorului prin spânzurare.

Ultima parte a textului poetic prezintă cutremurătoarea pedeapsă, dincolo de cea omenească, care îi așteaptă pe cei care nu respectă legătura sacră a nășiei și sunt blestemați de părinții lor spirituali: ei nu putrezesc, nu se pot întoarce în „pământul din care au fost alcătuiți“, iar sufletul nu se poate așeza în „lumea celor drepti“, pentru că „blestemu de naș/ În lume n-are locaș“, „Iar blestemu di la tată/ Ca cân' zace piatra-n apă./ Și blestemu' di la mumă/ Ca lovitură de ciură“. Avem de-a face cu o exprimare a viziunii ortodoxe asupra relației *carne-suflet* – care are, la rândul ei, implicații mult mai grave în conceptele fundamentale privind *viața* și *moartea*, *timpul măsurabil perceput de om* și *veșnicia* –, care se regăsește în simbolismul sângelui, în cazul acesta al sângelui vârsat în urma actului de tră-

dare comis de fin împotriva nașului.

Referitor la blestem și la semnificația acestuia pentru spiritualitatea românească s-au publicat destul de puține studii și, în general, fără comentariile teologice necesare. Textele lirice, cu deosebire, conțin informații referitoare la gravitatea legării cu blestemul neputrezirii, care atrage după sine imposibilitatea găsirii odihnei veșnice, iertării și absolvirii de păcat. Cântecul despre Aga Bălăceanu este, în fapt, cântecul despre trădarea rudeniei spirituale, cea care rezultă din participarea oamenilor – nașul, finul și familiile lor – la cele două taine care sunt mai presus de fire, botezul și cununia, acte rituale de comunicare a omului cu transcendentul prin care se pecetluiește legătura acestuia cu divinitatea. De aceea episodul disoluției trupului celui care „a tăiat nășia“ are o mai mare dezvoltare în economia textului poetic cântat: „...nașă-sa de-auza./ La Costin că mi-j venea./ De departe-ngenunchea./ Cruce cu dreapta-ș făcea/ Și din gură-l blestema:/ D-ale tu, fine

Emeric Thököly

Costine./ Tu ți-ai tăiat nășia/ Ca să capeți domnia/ [...]. / Dar-ar, fine, Dumnezău/ Oțălu' să mucezească/ Și fieru să ruginească./ Da, fine, trupșoru' tău./ Fine, nici să mucezească./ Fine, nici să putrezească./ Nij muscă să să lipiască...“. Neputrezirea – dacă nu este un semn de sfințenie, care se recunoaște după caracteristici speciale – este o dovadă că cel decedat este purtătorul unui păcat grav sau al unui blestem; un blestemat nu se împărtășește din binefacerile „rânduicilor“ parastasului și ale slujbelor îndătinat pentru pomenire. El nu are familie pe pământ și nu s-a putut integra nici familiei aflate în „lumea celor drepti“.

„La noo ani să-ntorcea./ Tot în frânghie-l găsa.../ Cu mila că să-ndura./ Și-unde mi-l ierta cu milă./ Țărâna din ștreang că-m cură/ Numai câte-o frimură“.

Dacă va fi fost un fin Costin al agăi Bălăceanu, așa cum povestește cântecul, nu putem demonstra. Marile familii boierești obișnuiau să boteze și să cunune multe rude și pe mulți dintre cei care îi slujeau. Dincolo de actele de caritate morală, creștină, era un mijloc de asigurare a loialității, de extindere a autorității, de largire a „neamului“ care deschidea multe posibilități de comunicare, înlesnea tranzacțiile pe arii largi, uneori depășind mult granițele administrative ale unei țări și asigurând o întreagă rețea de influență și putere. De aceea relațiile de înrudire spirituală trebuia să fie respectate cu sfințenie, întărite și statornicite pe o moralitate ireproșabilă. ■

împreună cu trei copii (care împreună cu pruncul trebuia să formeze două perechi, gestul având conotația unor viitoare familii) și împărțea acestora tot ce era de mâncat și de băut pe masă. Moașa devenea astfel un personaj deosebit de important în viața copilului, dar și a familiei respective, ea apărând nu numai ca păstrătoarea, dar și ca singura cunosătoare a practicilor magice de protecție a nou-născutului, cât și a celor de conservare a fertilității tinerei mame, pentru a mai putea procrea și pentru a apăra pruncul și tânăra familie de spiritele malefice și a asigura primirea Ursitoarelor, care aveau să vestească tot ceea ce urma să i se întâmple celui ursit, între leagăn și lumea „ailaltă“.

În satul tradițional credința în Ursitoare era puternică, mentalul colectiv fiind păstrătorul unor expresii ca: „Așa mi-a cântat ursita la naștere“, „Așa mi-a fost ursit“, „Așa mi-a fost dat“.

Imaginarul colectiv ne prezintă Ursitoarele ca pe trei surori, trei fete curate (fără păcat) sau ca pe trei năluci care au înfățișare de femei și care se îmbracă în veșminte albe. Oamenii de rând nu le știu numele și nici nu au voie să-l rostească. Numele li se dă după rolul pe care îl au în timpul ursitului. Se crede că-și aveau sălășul în cer, iar ca recuzită rituală foloseau furca de tors pe care se afla caierul de lână, fusul și foarfeca. Cu fusul torceau firul vieții ursitului, iar cu foarfeca îl tăiau...

Firele de busuioc, și ele nelipsite, pentru ca micuțul să fie de toți iubit

Dacă erau supărate „sau mușcate de câinii de pe ulițe“ se răzbunau și nu puteau fi împăcate cu nimic. Cea mai mică avea foarfeca; ea era mai rea decât toate, pentru că era și infirmă (șchioapă) și se supăra mai repede. Atunci scurta firul vieții unora dintre urșiți.

Credința în Ursitoare se pierde

în adâncul istoriei. Moștenită de la romani, aceasta este și azi păstrată, chiar dacă este golită de conținutul magic de altădată. În zilele noastre aproape că nu mai există botez la care să nu asistăm la *showul* Ursitoarelor (mai ales când este vorba de părinți „vipuri“ sau vedete „de fițe“). Firme specializate care folosesc tineri actori oferă pachete promoționale cu „Zănuțe Ursitoare“ sau „Caravane ale Ursitoarelor“.

Marketingul afacerii este unul complicat și solicitant, dar întreprinzătorii s-au descurcat pe măsură oferind pachete promoționale... „Karma“, cu program susținut de șase Ursitoare, „nou și unic pe piață, la numai 450 lei“, sau pachete simple, standard, pentru buzunare „mai mici“, la care participă doar patru Ursitoare, pentru doar 250 lei... Bineînțeles, ca în orice afacere, se acordă și bonusuri: tun de confetti, petale de flori, ba-

loane, se fac predicții numerologice și astrograme, uneori și mici cadouri pentru copii.

Showul ursitoarelor de astăzi nu mai are conotații magice

Superstiție, glumă, spectacol, Ursitoarele contemporane nu mai sperie pe nimeni. Ele animă petrecerea și stârnesc buna dispoziție a invitaților. ■

la nașterea copilului, se pregătea „cina Ursitoarelor” sau „masa mare”. Se frământa și se cocea turta, se frigea o găină grasă, se puneau alături și-o oală cu vin și trei bănuți, câte unul pentru fiecare dintre Ursitoare, și se așezau pe o masă, lângă geam, pentru ca acestea să ajungă ușor la bunătățile pregătite. Toate acestea trebuia să le îmbuneze pentru a face copilului urări doar de bine... În satele din Moldova, masa era însoțită și de o „lumină” (o lumânare aprinsă) pentru ca Ursitoarele să nu se rătăcească și să se supere înainte de a ursi copilul...

Moașa, alături de mamă, personaj important, care protejează copilul

În Oltenia, masa Ursitoarelor era așezată în cameră, în colțul dinspre Răsărit, și era acoperită cu față de masă albă, țesută în război, pe care se puneau trei pâinișoare rumene, unse cu miere (pentru ca pruncul să crească frumos și sănătos), trei fire de busuioc (pentru ca să fie iubit de toată lumea), trei linguri noi, din lemn, o cană cu vin și două căni cu apă (cu rol purificator de curățire „de toate relele”), brăul moașei (ca simbol al trăinicieii și transmiterii învățăturilor pentru viață) și obiecte care să-l reprezinte pe noul-născut: o furcă cu caier de lână și un scutec, dacă era fată, și o bardă sau cereale (grâu, porumb), dacă era băiat.

Darurile pentru Ursitoare se așezau în tăcere, nimeni dintre cei ai casei nu avea voie să vorbească pentru a nu le speria pe acestea. Toate cele „d'ale gurii” aveau rostul de a le îmbuna pe acestea și a le influența să-i hotărască pruncului un destin bun. Obiectele de pe masă, despre care se credea că erau atinse și ele de Ursitoare și astfel erau încărcate de sacru, aveau să-l

ajute pe copil să-și îndeplinească rostul care-i fusese ursit. Moașa îngenunchea în fața icoanei ținând în poală cămașa tatălui (ca simbol al transmiterii trăsăturilor de neam), făcea mătânii și înălța rugăciuni pentru îmbunarea Ursitoarelor, pentru o soartă bună pe care s-o mencească acestuia. În sate din nord-vestul Gorjului moașa se îngrijește de găsirea a trei femei „curate” (care nu au viață sexuală), care să vină în chip de Ursitoare, după miezul nopții, pentru a ursi copilul. Prima dintre ele îl recunoaște pe prunc ca fiind noul membru al comunității:

„Acest băiat (fată) care s-a

născut/ Să fie mintos/ Să fie norocos/ Să fie voios/ Drăgăstos și sănătos/ Și învățat/ Și bogat/ Și om de treabă /Și luat în seamă.”

Cea de-a doua continua urarea, referindu-se atât la înfățișarea acestuia, cât și la protecția divină și reușita lui în viață: „Din aști oameni de rogoz./ A ieșit un Făt-Frumos/ Și cere scufa albă și salba/ Să se ducă-n lumea albă/ Cere cal de călărie/ Și o stea la pălărie/ Ca să treacă de pustie/ Și mai cere un cal breaz/ Ca să treacă de necaz/ Că-i puișor de viteaz.”

Cea de-a treia femeie, „care are glasul dulce”, îi cânta o doină, ca să aibă copilul somnul lin și să crească repede...

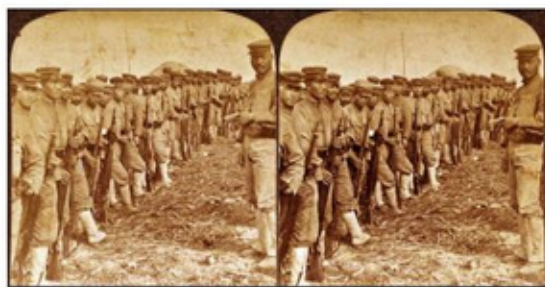
„Doina din ce s-a făcut./ Dintr-o gură de mic prunc./ L-a lăsat doina zicând/ Culcă-te puiut micuț/ Să te scoli mărișor.”

Tot Ursitoarelor li se atribuie și puterea de a stabili steaua (norocul) pruncului, stea care avea să-l vegheze de pe cer până la moarte (atunci devenind stea căzătoare).

În dimineața care urma ursitului, moașa strângea masa Ursitoarelor

Furca de tors făcea parte din recuzita ursitoarelor

Soldați japonezi, instruiți de un ofițer

Japonia pășea în secolul al XX-lea ca o națiune recent industrializată și încerca, după moda epocii, să-și creeze un imperiu colonial. Naționalismul nipon s-a ciocnit de autocrata Rusie, care se întindea din Polonia până la Vladivostok (port nefolosibil pe timpul iernii) și voia să-și asigure un port fără ghețuri la Pacific. Rusia intrase deja în Manciuria și viza Coreea.

Moștenitoare de tradiții siberiene, chineze și nipone, Coreea era pentru Tokio poarta Asiei. În 1895 Japonia constrânsese China să acorde regatului vasal al Coreii o așezare independentă, preluând, de fapt, peninsula care-i furniza mai demult lemn, minerale, textile și alte materii prime pe care Arhipelagul Soarelui Răsare nu le avea. În această primă colonie Japonia a început să construiască o rețea feroviară, în timp ce numeroși coloni niponi se instalau în orașele coreene.

Era contextul în care, în 1902, Rusia a impus Regatului Coreii un acord pentru folosirea portului Chemulpo (azi Inchon). Tokio a propus Petersburgului o delimitare clară a sferelor de influență, prin care să se recunoască reciproc dominația rusă în Manciuria și cea japoneză în Coreea. Negocierile s-au târăgănat până când, la 13 ianuarie

1904, niponii au cerut un răspuns definitiv în termen de două săptămâni. Rusia nu-și imagina însă că mica Japonie va reacționa, cu atât mai

puțin că ar putea recurge la un război de tipul David împotriva lui Goliat. Însă, la 5 februarie 1904, Japonia a rupt relațiile diplomatice cu Rusia, notificându-i că va lua măsurile necesare „pentru a-și proteja drepturile stabilite și interesele în Coreea”. Tokio declanșa totodată ostilitățile militare, fără a mai recurge la o declarație formală de război.

Puterea militară rusă era considerabil superioară numeric celei japoneze. Trupele țariste din Extremul Orient numărau 135.000 de oameni și puteau fi întărite și aprovizionate pe calea ferată transiberiană, care lega Petersburgul de Vladivostok (8.700 km) și fusese construită începând cu 1891. Rușilor Japonia le putea opune o armată totală de 85.000 de oameni bine antrenați. Marina rusă era de trei ori mai puternică decât cea niponă, dar grosul flotei țariste era în Marea Baltică, iar flota Mării Negre era blocată prin tratate internaționale și nu putea trece prin Strâmtoarea Dardanele. În Pacific navele flotei ruse erau împărțite între Port Arthur, închiriat în 1898 de la China, pe 25 de

ani, pentru că era folosibil pe tot parcursul anului, și Vladivostok. Aceste nave – nouă cuirasate, 11 crucișătoare grele, șase crucișătoare ușoare, 11 canoniere, 31 contratorpiloare – nu erau atât de moderne precum cele japoneze. Dacă în 1871 marina niponă de război avea doar 17 unități, între 1877 și 1903 șantierele navale nipone (constructor principal „Mitsubishi”) lansaseră la apă 23 de crucișătoare și canoniere cu un deplasament total de 35.000 tone.

În fruntea Marinei Imperiale Japoneze se afla amiralul Heihachiro Togo, care-și făcuse studiile de specialitate în Anglia. El a fost printre primii tineri trimiși la studii în străinătate de împăratul Meiji în 1871. Togo a fost din 1882 cadet pe nava „Worcester” a Colegiului Naval din Plymouth. În 1875 el a navigat în jurul lumii ca simplu marinar pe nava-scoală „Hampshire”. A studiat în continuare matematici la Academia Marinei Regale din Portsmouth și la Colegiul Naval Regal din Greenwich.

În timpul sederii sale în Anglia, Tokio a comandat acolo trei nave de război și Togo a supervizat construcția navei „Fuso” de către firma

1904. Japonezii debarcă în portul Chemulpo (azi Inchon)

TSUSHIMA BĂTĂLIA DUPĂ CARE S-A NĂSCUT O SUPERPUTERE

VICTOR IONESCU

Brusc, în 1905, în urma celei mai mari bătălii navale de până atunci, cvartetul marilor puteri ale epocii a fost modificat prin înlocuirea Rusiei cu Japonia. Niciodată în istorie, într-o mare bătălie navală, prețul victoriei nu fusese atât de mic și câștigul atât de mare. Confruntarea de la Tsushima, din 1905, a decis hegemonia în Pacificul de Est.

Performanța niponă a stupefiat lumea care, în toată epoca modernă, nu asistasese niciodată la învingerea unei puteri occidentale de către o țară asiatică. Din acel moment Japonia a fost recunoscută drept principala putere a Extremului Orient, statut pe care îl va dezvolta până la apogeul înregistrat între bătălia de la Pearl Harbour (7 decembrie 1941) și capitularea semnată la bordul crucișătorului american „Missouri” (2 septembrie 1945, Magazin istoric, nr. 9/2015). Totodată, prin bătălia de la Tsushima, Rusia era scoasă din rândul puterilor navale, pierzând cvasitotalitatea flotei. Apoi, odată cu revoluția bolșevică, intra în anonimat ca mare putere, până la Al Doilea Război Mondial.

Amiralul Heihachiro Togo, omul foarte norocos

● Japonia declanșează ostilitățile fără declarație de război, dar Rusia e liniștită, pentru că o subestimează ● O marină de trei ori mai puternică ● Amiralul Togo, omul momentului, cu studii la Plymouth, Cambridge, Portsmouth, Greenwich și cu mult noroc ● Port Arthur, blocat de „micile maimuțe galbene” ● „Variag” și „Koreet”, doi nepuțincoși ● Amiralul Alekseev, comandantul fără plan ● 40.000 de prizonieri numai la Mukden ● Intuiția lui Togo îl în-

Amiralul Zinovy P. Rozhdestvenski, un valoros ofițer al marinei ruse

fundă pe Rozhdestvenski ● Războiul electronic a început la Tsushima, cu telegraful fără fir ● Manevră riscantă, finalizată cu succes ● În fața Curții Marțiale ● Când doi se ceartă, al treilea mediază și... câștigă

Nava niponă „Fuji”

Unul dintre cuirasatele moderne ale rușilor, „Suvorov”

Retragerea armatei ruse după bătălia de la Mukden (martie 1905)

au capturat și imense cantități de material de război.

Cu câteva luni înaintea capitulării Port Arthurului flota rusă din Marea Baltică a primit ordinul de a se deplasa în Pacificul de Est. Însuși țarul Nicolae al II-lea (1894-1917) a asistat la ceremonia de plecare la Reval (azi Tallinn, capitala Estoniei), la 9 octombrie 1904. Flota baltică era comandată de amiralul Zinovii P. Rojestvenski, considerat cel mai valoros ofițer al marinei ruse. Dar dacă amiralul era excelent, majoritatea marinarilor (recrutați dintre țărani din Țările Baltice) era insuficient instruită, iar ofițerii lipsiți de experiență.

În ceea ce o privea, Flota rusă a Mării Baltice – 42 de nave, între care patru cuirasate și patru crucișătoare grele mai noi – era teribil de demodată. În timp ce Flota Combinată a lui Togo – construită în principal în Anglia – naviga cu o viteză medie de 15 noduri (28 km/oră), cea a lui Rojestvenski atingea greu 14 noduri, și aceasta numai pe distanțe scurte. Mai mult, pe parcursul celor 18.000 de mile (27.000 km) ai parcursului între Tallinn și Vladivostok, adesea viteza navelor mai noi trebuia redusă, pentru ca vechiturile flotei să poată ține pasul.

meargă la Vladivostok. Considerând că numărul de unități poate compensa deficiențele flotei sale, țarul i-a expediat lui Rojestvenski și ultimele 12 nave (vechi!) din Baltica. Ele s-au alăturat flotei la Cam Ranh, în Indochina, în mai 1905. Acolo au fost făcute reparațiile necesare și ultima aprovizionare. Rojestvenski a ales drumul cel mai drept spre Vladivostok, drum care trecea prin strâmtoarea Tsushima. Ar fi putut naviga și prin strâmtoarea La Pérouse sau Tsugaru. Din nefericire pentru el, amiralul Togo, a cărui flotă era staționată la Pusan, în Coreea, a intuit exact traseul ales de ruși.

În noaptea de 26 spre 27 mai 1905 flota rusă s-a apropiat de strâmtoarea Tsushima. La ora 2,45 crucișătorul ușor „Shinano Maru” a observat trei lumini la orizont. Erau luminile de la bordul navei „Oriol”, care, în conformitate cu legile războiului, continuau să ardă. Comandantul

Drumul flotei ruse a fost demoralizator. Când a ajuns în Madagascar (ianuarie 1905), Rojestvenski a aflat despre capitularea Port Arthurului și a primit ordin să

navei „Shinano Maru” a transmis vestea către nava-amiral prin telegraful fără fir. Această realizare tehnică recentă a jucat un rol extrem de important în bătăliile navale ruso-japoneze din 1905.

Amiralul Togo a primit vestea apariției flotei ruse la ora 05.05. El a telegrafiat imediat ordinul de pregătire de luptă, iar flota sa a pornit spre sud, în întâmpinarea adversarului. Era ora 06.34 când Togo pornea în marș și transmitea la Tokio mesajul: „Tocmai am primit știrea că flota inamică a apărut. Flota noastră a pornit pe mare pentru a ataca dușmanul și a-l distruge”.

De la bordul navei amiral „Mikasa”, Togo scruta nervos orizontul. „O ceață deasă acoperea marea, scria el în jurnalul de bord, făcând imposibilă observarea oricărui obiect pe o distanță de cinci mile, în condițiile în care știm că, dacă ar fi senin, am vedea dușmanul care este la 30-40 de mile.” Abia la ora 13.40 cele două flote s-au putut vedea și s-au pregătit de angajament. La 13.55 amiralul Togo a lansat mesajul „De

O explozie gigantică pe „Borodino” va duce la fund cuirasatul rus

Infanteriști ruși

„Samuda Brothers“. Avansat locotenent, el a revenit în Japonia la 22 mai 1878, la bordul altei nave construite în Anglia, „Hiei“. Togo a fost atât de pătruns de spiritul marinei engleze, încât a scris în jurnalul său: „Sunt ferm convinși că eu sunt o reîncarnare a lui Horatio Nelson“. De altfel, în 1904 devenea membru al „Ordinului Britanic“ prin decretul regelui Eduard al VII-lea (1901-1910). Acest samurai-lord al mării conducea o flotă a Imperiului Soarelui-Răsare încă din 1895. În 1903 a fost numit de ministrul Marinei, Yamamoto, comandant-șef al Flotei Combinat. Numirea i-a uimit pe mulți, inclusiv pe împărat, care l-a întrebat pe Yamamoto de ce l-a ales pe acel tânăr. „Pentru că Togo este un om extrem de norocos“, a răspuns ministrul.

În noaptea de 5 februarie 1904, la încheierea ultimatumului dat Rusiei, Togo a transmis de la bordul navei-amiral „Mikasa“: „Măine vom ridica ancora, iar dușmanul nostru arborează pavilionul rusesc“. În zorii zilei de 6 februarie 1904 o flotilă niponă porni în marș spre portul coreean Chemulpo, unde a anihilat rapid cele două nave rusești aflate acolo, crucișătorul „Variag“ și canonierul „Koreet“, după care a debarcat 30.000 de soldați.

În același timp grosul Flotei Combinat, sub conducerea

unde flota rusă se legăna liniștită la ancoră. Marile nave de război, imobile, erau ținte perfecte și, înainte ca rușii să apuce să tragă o salvă, două cuirasate și un crucișător au fost grav avariate. A doua zi, după un schimb de focuri de la distanță, flota lui Togo bloca portul rusesc. Abia în a treia zi, la 10 februarie 1904, Japonia a declarat oficial război Rusiei, vestea stârnind o mare bucurie printre oficialii de la Petersburg, care se și vedeau învingători în fața „micilor maimuțe galbene“, fără să știe că, la Port Arthur, flota lor primise o primă corecție. Anunțarea războiului a fost salutăată și în Japonia, unde sute de tineri cerură să se înroleze. Împărăteasa însăși pregătea pansamente pentru răniți, iar un asasin condamnat oferea toate economiile sale drept contribuție de război.

In Extremul Orient armata niponă din Coreea a înfrânt detașamentele rusești, obligându-le să se retragă în Manciuria. Apoi, în mai 1904, japonezii au debarcat între Antung și Dalnii (acesta fiind orașul cedat Rusiei de chinezi odată cu

personală a lui Togo, navigă spre Port Arthur. În dimineața zilei de 8 februarie zece torpiloare nipone se infiltrară în rada portului,

Port Arthur), amenințând astfel spatele frontului rusesc. În faza următoare o altă armată japoneză a debarcat în peninsula Liaotung, la 150 km de Port Arthur. Deși în fața acestei ofensive bine gândite comandamentul rus din Extremul Orient, condus de amiralul Alekseev, nu opunea niciun plan de acțiune (pentru că nu avea!), ostilitățile s-au prelungit vreme de zece luni.

În timp ce amiralul Togo bloca portul, pe uscat trupele nipone asediau orașul. Pierderile lor în atacurile asupra colinelor ce înconjurau Port Arthur au fost mari: 60.000 morți sau răniți. În cele din urmă, după ce a ținut inactivă flota din Port Arthur și pe valorosul ei lider, amiralul Stepan Makarov, comandamentul rus a capitulat la 1 ianuarie 1905. În perioada ce a urmat armatele nipone, conduse de generalul Nogi, au administrat trupelor țariste câteva corecții usturătoare, în cele mai mari bătălii cunoscute după 1870. Ultima, cea decisivă, s-a dat la Mukden (6-10 martie 1905), unde, după patru zile de luptă, cele două armate au pierdut împreună 120.000 de oameni. Pentru ruși a fost un dezastru, deoarece 40.000 de soldați au fost luați prizonieri, iar niponii

Nave rusești scufundate în Golful Port Arthur

minute. Aproape simultan „Suvorov“, nava-amiral a lui Rojestvenski, a fost grav lovită și silită să părăsească lupta. Însuși amiralul rus, rănit la cap de o schijă, a fost transportat inconștient pe o altă navă. Cuirasatul „Aleksandr III“, care preluase comanda flotei ruse, a încercat să fugă spre vest, dar navele nipone i-au barat calea și l-au bombardat copios. La ora 19.00 „Aleksandr III“ se scufunda împreună cu echipajul său de 900 de oameni. Cum se întunecase, Togo porni spre nord cu toate cuirasatele sale, pentru a împiedica restul flotei ruse să se adăpostească la Vladivostok. Între timp distrugătoarele și torpiloarele japoneze continuau lupta cu navele rusești. Acestea fură dispersate în grupuri mici. La ora 23.00 vechiul cuirasat „Navarino“ s-a lovit de o mină și dintre cei 622 de oameni aflați la bord japonezii n-au putut salva decât trei. Cuirasatul „Sisoi Veliki“ a fost lovit în plin de o torpilă și s-a scufundat a doua zi. Cruciaștoarele grele „Amiral Nahimov“ și „Vladimir Monomahul“ au fost și ele grav avariate de torpile.

La 27 mai, ora 09.30, mai rămăsese din flota rusă doar escadra amiralului Nebogatov, pe care o urmărise Togo în fruntea cuirasatelor sale. Înconjurat de niponi, Nebogatov a arborat drapelul alb al capitulării. Această decizie l-a adus ulterior în fața Curții Marțiale și apoi a plutonului de exe-

cuție. Rănitul amiral Rojestvenski a fost luat prizonier. Mai târziu, el și Nebogatov au fost eliberați. Au compărut în fața Curții Marțiale, dar țarul a comutat sentința capitală pentru Rojestvenski care, în finalul bătăliei de la Tsushima, era inconștient, deși el pledase „vinovat“ în fața tribunalului. Din acel moment flota rusă înceta să mai existe. Rămăseseră doar trei nave din 38, celelalte fiind scufundate sau grav avariate; 4.380 de marinari și ofițeri ruși (jumătate din efective) fuseseră uciși, iar 5.917 capturați. Tabăra japoneză înregistrase doar pierderea a trei torpiloare, 117 morți și 500 răniți.

Când vestea victoriei de la Tsushima a ajuns la Tokio, străzile orașului s-au umplut de oameni, care agitau steagul național și lansau artificii. La Petersburg masele nemulțumite acuzau din nou corupția și impotența regimului țarist.

Dezastrul Rusiei și agresivitatea niponă în Pacific erau de natură să îngrijoreze S.U.A., care deveniseră o mare putere în zonă, după ce ocupaseră Hawaii,

Guam, Wake, jumătate din Arhipelagul Samoa și Filipinele. În consecință, în aprilie 1905, președintele Theodore Roosevelt (1901-1909) își oferea bunele oficii pentru a media o pace ruso-japoneză. La 27 mai Tokio și-a dat acordul, urmat de Petersburg, la 3 iunie. Cele două părți au încetat ostilitățile, trimițând delegații la Portsmouth, în S.U.A., pentru a negocia. Acolo s-a semnat la 5 septembrie 1905 Tratatul de pace. Rusia recunoștea că „Japonia posedă în Coreea interese politice, militare și economice preponderente“. Cele două părți se angajau să evacueze, complet și simultan, Manciuria și să o retrocedeze administrației chineze. Rusia transfera Japoniei Port Arthur și îi ceda „perpetuu și în suveranitate sudul insulei Sahalin, toate insulele adiacente, lucrările și proprietățile care se află aici“.

Victoria împotriva Rusiei dovedise puterea economică și militară a Japoniei și-i asigurase un loc între marile puteri mondiale. Japonia își asigura un rol preponderent și un imperiu colonial în Extremul Orient și Pacific. În perioada următoare, guver-

nele de la Tokio vor consolida puterea militară și economică a Imperiului Soarelui Răsare, până la a face din țară o putere globală și un concurent direct al Statelor Unite, situație ce va fi tranșată printr-un lung și greu război aeroneval, de cinci ani (1940-1945). ■

Semnarea Tratatului de pace, la 5 septembrie 1905, la Portsmouth, în S.U.A.

această bătălie de-
pinde soarta patriei
noastre“.

Cum flota
rusă, care
avea în frunte cui-
rasate mai moderne
„Suvorov“, „Osliab-
bia“, „Aleksandr
III“ și „Borodino“,
era prea aproape,
Togo intui că, men-
ținând cursul, bătă-
lia ar fi constatat doar în câteva
schimburi de focuri, flota rusă
putându-se apoi adăposti la
Vladivostok. El recurse atunci
la o manevră riscantă, făcând
o întoarcere de 180° (în formă
de U) chiar în fața masivelor
cuirasate ale țarului. Această
mișcare a expus rușilor, timp
de 15 minute, flancul flotei ni-
pone. În pofida celor 16 lovi-
turi directe trase de ei asupra
navei-amiral „Mikasa“, aceas-
ta nu a avut probleme, majo-
ritatea salvelor ruse pierzân-
du-se în vânt. Încheind ma-
nevră, flota niponă a navigat
pe aceeași direcție cu flota rusă
și, datorită vitezei sale supe-
rioare, a depășit-o și i-a tăiat
calea spre nord, obligând-o
să-și schimbe direcția de marș.

*Niponii trăiesc bucuria victoriei de la Port Arthur
contra armatelor țariste*

Canonierele de elită ale ja-
ponezilor și-au concentrat
focul pe cuirasatele din frun-
tea flotei ruse. Comandorul
Vladimir Semionov, ofițer de
stat-major la bordul navei-
amiral „Suvorov“, nota: „Este
imposibil chiar și numai să
numeri proiectilele care ne lo-
vesc. Ele curg asupra noastră
neîncetat, unul după altul.
Scuturile de oțel și suprastruc-
tura punților superioare au fost
făcute bucăți. În plus, o tem-
peratură neobișnuit de ridi-
cată făcea ca flăcările explo-
ziilor să zboare în toate direc-
țiile. Am văzut un scut de oțel
ars de foc ca un arbust“. Viteza
superioară și precizia tunarilor
niponi se făcură simțite din
plin în fața neexperimen-

tatelor echipaje ru-
sești de pe canoni-
ere și a greoaicilor
cuirasate și crucișă-
toare grele țariste. În
plus, japonezii a-
veau și avantajul
unui praf de pușcă
ucigător, realizat pe
baza unei formule
secrete franceze,
care putea declanșa
incendii la distanță
și emana un fum

toxic. Ceva mai târziu ami-
ralul Togo avea să afirme că
el câștigase bătălia la ora
14.45, adică la exact o oră
după declanșare. În acel
moment flota rusă era în cea
mai cumplită dezordine și
toate cele patru nave mari din
fruntea ei fuseseră lovite.

Un obuz tras de nava „Fuji“
și căzut direct pe magazia de
muniții a cuirasatului „Boro-
dino“, cel care dădea numele
celeii mai bune clase de nave
rusești, provocă o explozie
gigantică, după care „Boro-
dino“ se plecă pe o parte și se
duse rapid la fund. Puțin după
ora 15.00 comandantul cui-
rasatului „Osliabia“ lansă ordi-
nul de abandonare a navei,
care se scufundă în 30 de

Telegraful fără fir fusese inventat în 1890.
În Rusia, Aleksandr Popov, de la Institutul
de Război Naval, a construit și a făcut
demonstrații cu telegraful fără fir în
1900. Flota imperi-
ală rusă a fost
dotată cu echipa-
ment de telecomu-
nicații cumpărat de
la firma germană
Telefunken. În Ja-
ponia, profesorul
Shunikichi Kimura
a fost însărcinat de

*Aleksandr Stepanovici
Popov...*

Marină să dezvolte același sistem. Echiparea
cu telegraful fără fir a flotei nipone s-a făcut
în 1904. Astăzi se recunoaște că utilizarea
telegrafului fără fir la Port Arthur și Tsushima
a reprezentat începutul „războiului elec-
tronic“. Pe parcursul lui, marinarii ruși, care
foloseau aparatură germană, au avut dificul-
tăți în folosirea
și întreținerea
echipamentului
de telegrafie, în
vreme ce nipo-
nii au fost în
avantaj, folo-
sind un echipa-
ment propriu.

... și primul telegraf

II-a, conform Ordinului nr. 29/12 noiembrie 1943 al Diviziei 9 Infanterie.

Interesant este faptul că niciunde nu precizează Doicaru pentru ce fapte de arme a primit această decorație, ba, mai mult, în relatările ulterioare se lasă de înțeles că ea a fost acordată pentru acțiunile din timpul campaniei din Vest, și nu din Est. El însuși susținea într-o autobiografie că ar fi primit „Virtutea militară” pentru participarea la luptele de la Cipău – Oarba de Mureș!

La 15 aprilie 1944 a fost înaintat la gradul de sergent-major și încadrat în compania 132 Transmisiuni Constanța, la plutonul radio Basarabi. Informații detaliate despre activitatea sa din acea perioadă nu am identificat în documentele studiate, iar pentru perioada de după 23 august 1944 se menționează sec că, după 27 august, „a plecat pe frontul antihitlerist”, fiind comandant de pluton și luptând „până în Cehoslovacia”. Cert este că între 22 ianuarie-21 februarie 1945 era deja în țară, fiind internat în Spitalul Militar 467 Lugoj, cu diagnosticul „pleurită cronică dr.[eapta] cu bronșită”.

După această externare, urmează o perioadă tulbură, dar semnificativă pentru viitoarea evoluție, căci în acest interval Doicaru a devenit membru al P.C.R. (potrivit unor surse, chiar în

luna ianuarie 1945, în vreme ce altele indică luna iunie). Documentele consemnează că acesta, „ca membru al P.C.R., a în-

ce a capturat”. „Capturile” respective, ținute în lada de campanie adăpostită în „mașina resortului de cinematograf”, îl făceau pe fostul camarad să creadă că Doicaru „a venit un om pricopsit după front”.

Un „homo novus” în Poliție

La 1 iunie 1945 Nicolae Doicaru a fost „desconcentrat” de la compania 132 Transmisiuni și, la scurt timp, a fost încadrat, prin Decizia nr. 16.981/1 iulie 1945, în funcția de comisar la Inspectoratul Regional de Poliție Constanța, așa cum rezultă din „foaia calificativă” pentru perioada 1 iulie 1945-31 octombrie 1945. Încadrarea sa a avut loc pe baza recomandării făcute de secretarul celulei de partid și comandant al companiei 132 Transmisiuni, căpitan Ion Eremia, al cărui frate, Gheorghe Eremia, era inspector de poliție la Constanța. Ulterior, Ion Eremia avea să ajungă general. A intrat în conflict cu liderul partidului comunist, Gheorghe Gheorghiu-Dej, și a fost arestat. Pretextul a fost lucrarea *Gulliver în țara minciunilor*, pe care a încercat, în 1958, să o trimită în Franța. Există serioase suspiciuni că Ion Eremia lucra pentru sovietici.

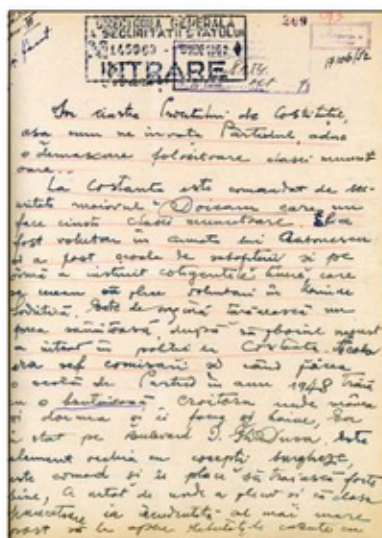
În mod ciudat, în dosarul său de cadre s-au păstrat și

FIȘA DE DECORAȚII			
Aportat de: <i>St. Marin, Serghiu G. A.</i>			
DESCRIEREA DECORAȚIEI		NR.	DATA
1. ORDINUL „STEAGUL ROȘU” cl. II-a		875	12.12.1944
2. ORDINUL „STEAGUL ROȘU” cl. II-a		748	21.08.1945
3. ORDINUL „MĂREȚEA ÎNVIATĂ” cl. I-a		86	15.08.1945
4. ORDINUL „23 AUGUST” cl. II-a		313	12.08.1945
5. ORDINUL „MUNCII” cl. II-a		171	12.08.1945
6. ORDINUL „A UNUI ARGUMENT ANCE ÎN LUTĂ” cl. I-a		969	21.12.1945
7. ORDINUL „SOVIETIC”			1945
8. ORDINUL „MERITUL MILITAR” cl. II-a		9	12.01.1946
9. ORDINUL „23 AUGUST” cl. II-a		500	10.08.1946
10. MEDALIA „INARDA” VETERAN			1946
11. MEDALIA „ELIBERAREA DE LA YOGOSLAVIA”		1946	
12. MEDALIA „MERITUL MILITAR”		384	1946
13. MEDALIA „MERITUL MILITAR”		496	09.10.1946
14. MEDALIA „MUNCII” cl. II-a		292	1946
15. MEDALIA „A UNUI ARGUMENT ANCE ÎN LUTĂ” cl. I-a		170	12.08.1945
16. MEDALIA „A UNUI ARGUMENT ANCE ÎN LUTĂ” cl. I-a		685	21.12.1945

Fișă cu decorațiile și o imagine din tinerețe

ceput încă de pe front munca de atragere a elementelor cinstite, pentru a se înscrie în partid”, îndeplinind „în bune condițiuni misiunile ce i-au fost încredințate de către Partid”.

Totuși, unele referințe date de cei care l-au cunoscut în acea perioadă (și ignorate de cadriști ca fiind „pătimașe”!) ne dezvăluie și alte laturi ale caracterului lui Doicaru. Astfel, acesta era „un om încrezut”, „înjura mult ostășii”, ba „mai scăpa și câte o palmă”. Tendința de căpătuială era evidentă: „de multe ori pleca și nu îl vedeam câte două-trei zile și când venea înapoi începea să se laude cu

Delațiune contra lui Nicolae Doicaru

Continuăm reconstituirea biografiei celui care a condus spionajul românesc între anii 1959-1978, începută în numărul anterior, pe baza documentelor păstrate în arhive.

NICOLAE DOICARU OMUL SECURITĂȚII SAU AL SOVIETICILOR?

FLORIAN BANU

Pentru înțelegerea carierei sale, trebuie să revenim în 26 octombrie 1941, când Nicolae Doicaru, „pe baza unui anunț din ziar“, se înscrie la un concurs pentru un post de suboficiant la P.T.T., urmând apoi, după obținerea postului, un curs de șase luni de calificare ca mecanic pentru teleimprimatoare.

Repartizat la telegraful central al P.T.T. din București, Doicaru a lucrat în diferite localități din țară, iar la 1 august 1942 a fost trimis, timp de trei luni, în Transnistria, la Nicolaev, pentru instalarea unui teleimprimator, unde a rămas până la 7 noiembrie, căci, după montarea aparatului, a făcut serviciu ca telegrafist, fiind în subordinea autorităților militare. Aici, a locuit inițial la un cămin militar, apoi la o locuință particulară, unde, așa cum măr-

turisea într-o autobiografie din 9 octombrie 1949, a cunoscut două surori, Oleia și Nina, care în 1945-1946 „au venit în România [ca] ofițeri în Armata Roșie“.

**Un tânăr
radiotelegrafist
orientat...
la Est și la Vest,
deopotrivă**

Să revenim în anul 1942. La 1 noiembrie, a fost chemat pentru încorporare, fiind

repartizat inițial la Regimentul I Transmisiuni. La 1 martie 1943 a fost înaintat fruntaș, apoi la 10 mai a devenit caporal, iar la 17 septembrie primește gradul de sergent. Peste numai două luni, la 14 noiembrie 1943, Nicolae Doicaru a fost trimis la școala de subofițeri în rezervă, arma Transmisiuni, de la Grădiștea-Vlașca, ale cărei cursuri le absolvă, ca radiotelegrafist, la 25 martie 1944. În aceeași zi a fost decorat cu „Virtutea militară“, clasa a

lasă să se înțeleagă că este stăpânit de orgoliu personal". În foaia calificativă pe anul 1947 se remarcă și faptul că „dorește să fie întotdeauna evidențiat, suportând destul de greu o critică obiectivă”. De asemenea, grăitor pentru „orientarea” de care dădea dovadă tânărul ofițer era și faptul că „în societate caută să-și facă cât [sic!] mai întinse relații”.

În paralel cu zelul arătat în munca profesională, tânărul Doicaru nu neglija perfecționarea ideologică. În acest sens, în 1948, pentru a-și lărgi „orizontul politic”, a urmat „școala medie de cadre P.M.R.”, cu durată de două luni, „de unde a venit cu un nivel mult ridicat”, ducându-și munca de partid „cu mai multă dârzenie”.

La 1 septembrie 1948 a fost încadrat, prin Decizia nr. 10.810, căpitan de Securitate în Direcțiunea Generală a Securității Poporului

(D.G.S.P.), îndeplinind funcția de șef de secție și, după puțin timp, pe cea de subdirector. Calificativul acordat la finele anului de locotenent-colonelul C. Câmpeanu, șeful direcției regionale, a fost „foarte bun”, astfel că la 23 august 1949 a fost înaintat, în mod excepțional, la gradul de maior și numit director al Direcției Regionale de Securitate Constanța. Caracterizările perioadei relevă faptul că „în relațiile cu organele locale și cu subalternii are de multe ori atitudine dură și lipsită de tact”, dar „este atașat față de partid și instituția din care face parte”, „hotărât și curajos”, iar rezultatele obținute erau „mulțumitoare”.

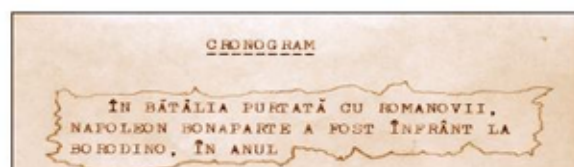
Conștient că e loc de mai bine, Doicaru puna lipsurile sale pe seama foștilor protectori („am lucrat cu tov. colonel Câmpeanu, de la care am împrumutat o serie de metode, printre care și aceasta nejustă”), având însă toată

încrederea că va putea depăși greutatea „cu ajutorul partidului, care m-a transformat și a făcut din mine ceea ce nu a-și [sic!] fi putut visa măcar, un element care să poată contribui cu cât mă ajută puterile la înflorirea patriei, la doborârea dușmanului”. În acest sens, pentru perfecționarea ideologică, s-a înscris în 1951 la cursurile serale ale școlii de marxism-leninism organizate de regionala de partid Constanța.

Eforturile sale nu rămăneau neobservate căci, într-o „Aprecieri asupra tov. maior de securitate Doicaru N.”, redactată la 5 iunie 1951, se menționează că șeful Direcției Regionale de Securitate Constanța „niciodată nu pleacă înainte de orele 24 acasă” și „datorită faptului că în permanență se află la serviciu, tov. subalterni îi spune [sic!] între ei că este «copilul Securității»”.

(Va urma)

CRONOGRAM

Într-un document vechi este consemnată știrea de mai sus, dar din cauza faptului că a fost păstrat în condiții vitrege, el s-a deteriorat și anul s-a șters. Vă invităm pe dumneavoastră să aflați anul în care a avut loc evenimentul, adunând literele din text care au valoare de cifre romane. Precizăm că nu se țin cont de semnele diacritice, astfel că I = Î = 1.

Soluția integralei **DOMNITORI ÎN MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ**, din nr. 9/2015

BARABAB – RIT – RARI – ADES – ROB – NAF – LENE – CEAUS – FS – ORNA – MAC – VOT – DINU – ESEU – RAS – ASPECT – U – NAE – LEIT – UNSA – ACU.

Soluția jocului **Din Orientul Apropiat**, din nr. 9/2015

ȘED ARAB DIN MEDINA
(SE – FARA – B / D – IN – ME – DIN – A)

documente din care reiese că, în aceeași perioadă, Doicaru era și angajat al Direcției Telegrafiei! Astfel, la 25 octombrie 1945 el figura ca „mecanic aparate”, clasa 7, cu un salariu de 77.220 lei. Ba, mai mult, este înaintat în funcție la 1 aprilie 1946, „cu reducere de stagi”, la clasa 8.

Să fi avut Doicaru două slujbe? Puțin probabil, date fiind mențiunile din foile calificative pentru perioadele 1 iulie 1945-31 octombrie 1945 și 1 noiembrie 1945-31 decembrie 1946, în care se subliniază că tânărul comisar Doicaru muncea „neîntrerupt și fără odihnă ore întregi peste programul obișnuit”, fiind „foarte activ și plin de zel”. Mister! Tot în această perioadă mai are loc un eveniment semnificativ: la 20 august 1946 comisarul Nicolae Doicaru primește medalia sovietică „Victoria”, aparent pentru meritele de pe frontul de Vest.

Dincolo de aceste semne de întrebare, rămâne cert că în vara anului 1945 tânărul Doicaru își pune toate forțele în slujba noului regim, ca proaspăt comisar în Biroul de Siguranță al Chesturii Constanța. Înalt de 1,67 m, „robust și foarte rezistent”, cu ochi căprui și păr castaniu, tânărul comisar dă dovadă de „inteligentă nativă”, „putere de muncă și perseverență maximă”, fiind „foarte

energetic”, astfel că, deși „puțin afemeiat”, este apreciat și recomandat „a fi chemat în funcțiuni superioare”.

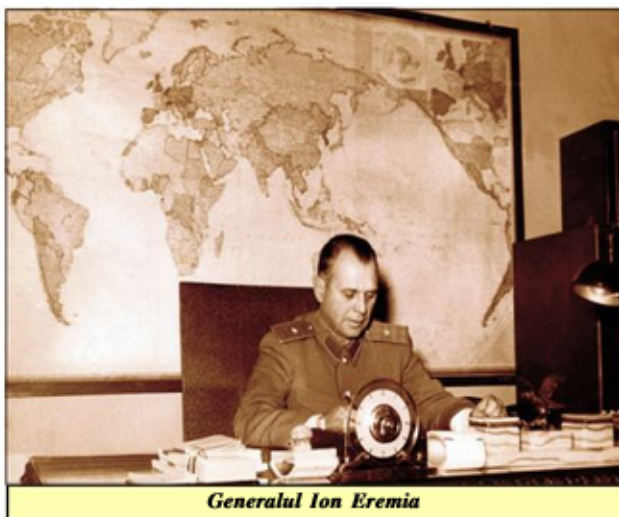
Acest lucru nu întârzie să se petreacă. La 15 mai 1946 a fost numit de protectorul său, Gheorghe Eremia, șeful Inspectoratului Regional de Poliție Constanța, în funcția de șef al Serviciului de Siguranță din cadrul Inspectoratului. Aprecierile la adresa sa continuă să fie elogioase. „Stăpânit de o voință de fier”, „a reușit să-și însușească în mod strălucit cunoștințele profesionale ce depășesc cu mult funcțiunea ce îndeplinește”, „atașat instituției” și având o „frecvență foarte regulată până la neglijarea intereselor personale”, Nicolae Doicaru se vădea a fi o *rara avis* printre cadrele vremii. „Foarte bun sindicalist” (membru în comitetul sindical) și secretar organizatoric al organizației de partid din poliție, nu este de mirare că șefii săi îl consideră în 1947 „cel mai bun comisar din regiune”.

Dur, lipsit de tact, dar atașat de partid

Totuși, anul 1947 marchează primele necazuri în cariera fulminantă a extraordinarului comisar. Mai precis, „gurile rele” informează partidul despre legăturile sentimentale pe care Doicaru le întreținea cu o brutăreasă, „mult mai în etate”, și care se ocupa „cu bursa neagră, vânzând pâine la negru”, urmate mai apoi de cele înfiripate cu o cofetăreasă! Să fi fost de vină foamea din 1946-1947 pentru această abdicare de la „pozițiile de clasă”? Cert este că, deși „acest fapt a dat loc la comentarii atât între colegi, cât și cetățenilor de pe acea stradă”, tânărul comisar nu a avut nimic de suferit din punct de vedere profesional.

Pe parcursul anului cariera lui Doicaru a continuat să se consolideze. La 1 iulie 1947, odată cu înființarea Inspectoratului Regional de Siguranță Constanța, i-a revenit conducerea Biroului Secre-

tariat. Șeful Inspectoratului, Constantin Câmpeanu, deși avea aprecieri extrem de elogioase la adresa lui Doicaru, nu ezita să consemneze într-o „caracterizare” că „are momente de nemulțumire sufletească, pentru că dorește întotdeauna să dețină funcțiuni superioare celor ce i se încredințează, fapt care

Generalul Ion Eremia

intrarea României în tabăra Antantei pentru reunirea teritoriilor românești aflate, în acel moment, sub ocupația Imperiului Austro-Ungar. Un grup ceva mai restrâns de lideri, cu o mai redusă aderență la populație, dintre care se detașează regele Carol I (până la 27 septembrie/10 octombrie 1914, când a decedat), Petre P. Carp, Constantin Stere ș.a., milita pentru intrarea în război alături de Puterile Centrale, obiectivul fiind, în acest caz, recuperarea Basarabiei, răpită de Imperiul Rus în anul 1812. Argumentele fiecărei tabere se dovedeau impresionante, iar o decizie era greu de luat. Constantin Kirițescu, autorul monografiei despre războiul de întregire, vorbea despre „tragedia” neutralității românești, ceea ce exprima cu exactitate realitatea lucrurilor.

Dincolo de disputele manifestate pe plan intern, cele două tabere beligerante (Antanta și Puterile Centrale) exercitau presiuni extraordinare, monitorizând cu mare atenție fiecare gest al autorităților, precum și starea de spirit a opiniei publice, pe care încercau să o și influențeze prin diferite mijloace. Din acest punct de vedere, neutralitatea era o conduită foarte dificilă, păstrarea echilibrului între cele două coaliții cerând o adevărată artă.

Cei doi autori ai lucrării, români ardeleni, susțineau cu toate puterile lor necesitatea ca statul român să intre cât mai repede în conflict alături de Antantă, pentru ca frații de peste munți să scape cu o clipă mai devreme de asuprirea de secole a habsburgilor și maghiarilor.

Peste ani, Ion Rusu-Abrudeanu mărturisea: „Ca unul care încă de pe băncile școlii, învățând din istorie regimul nedrept și nefast aplicat încontinuu de Habsburgi poporului românesc, am devenit zi de zi un dușman neîmpăcat al acestei putrede și degenerate dinastii domnitoare, m-am simțit obligat, în anul 1915, să scot de sub tipar, împreună cu amicul meu, Vasile Stoica, [...] un volum destinat, în mintea noastră, să servească ca un fel de *merinde sufletească* [s.n.] pentru vitejii soldați ai vechiului regat în clipa când vor rupe barierele nefirești ale Carpaților”.

Lucrarea nu era, recunosc autorii, una originală, de cercetare proprie, ci o sinteză

reușită, ce își păstrează și astăzi valoarea, bazată pe cercetările unor mari istorici, scriitori și publiciști români, cum ar fi: N. Iorga, A. Bunea, T. Păcățian, E. Brode, I. Slavici ș.a. Erau trecute în revistă momentele cele mai importante ale istoriei românilor din Ardeal, de la încorporarea provinciei de către Imperiul Habsburgic și până în momentul declanșării „Marelui Război”. În această lungă perioadă, dinastia de Habsburg, de conivență cu elita ungară, a asuprit neamul românesc din Transilvania, pentru ca, din 1867, anul instaurării dualismului, de-naționalizarea să fie ridicată la rang de politică de stat.

Concluzia era tranșantă: salvarea era de așteptat doar de la regatul român. „Privirile în așteptare îngrijorată, scriau autorii la finalul lucrării, se îndreaptă spre strămtorile Carpaților și așteaptă ca la cotitură să se ivească odată sclipirea baionetelor românești”.

Ofertă pentru armată

Având în vedere rolul de popularizare al cărții, menită să lămurească chestiunea cea mai arzătoare a momentului, ofițerii și soldații români reprezentau principalii ei beneficiari, pentru ca ei, citind-o, să știe pentru ce urmează a-și da sângele și viața. În acest scop, autorii s-au adresat Ministerului de Război – cu propunerea ca instituția să purceadă la achiziționarea cărții. Ministerul de Război – titularul departamentului era chiar prim-ministrul Ion I.C. Brătianu – a înaintat solicitarea către Marele Stat Major, pentru ca acesta să decidă asupra oportunității cumpărării. Propunerea a ajuns la colonelul Dumitru Stratulescu, subșeful instituției, care a apreciat că nu se poate achiziționa cartea, deoarece Legația austro-ungară ar fi aflat și ar fi protestat pe lângă Guvernul român, încriminând încălcarea regulilor neutralității. Relațiile cu monarhia dualistă ar fi fost afectate, iar statul român ar fi fost pus într-o situație stânjenitoare, cum s-a întâmplat de mai multe ori în cursul anilor 1914-1916.

Această opinie a fost transmisă pe căi confidențiale autorilor, ceea ce i-a nemulțumit foarte mult. Ei au luat decizia de a

În luna mai 1915, apărea la Institutul de Arte Grafice „C. Sfetea” din București lucrarea Habsburgii, ungurii și românii. Autorii erau Ion Rusu-Abrudeanu (1870-1934), în acel moment redactor la ziarul Adevărul, și profesorul Vasile Stoica (1889-1959). Români transilvăneni, ei au trecut în Vechiul Regat, Vasile Stoica imediat după declanșarea conflictului mondial, refuzând să dea curs ordinelor de înrolare în armata austro-ungară.

Ion Rusu-Abrudeanu (stânga) și Vasile Stoica (peste ani, la o vânătoare); pagina de gardă a volumului lor

O CARTE TENDENȚIOASĂ?

PETRE OTU

Ambii au avut cariere prodigioase. Ion Rusu-Abrudeanu a fost ziarist, colaborând la mai multe publicații, printre care *Timpul*, *Conservatorul*, *Adevărul*, *Dimineața* și *România Ilustrată*, pe care a creat-o și condus-o. După război, a intrat în politică, devenind membru al Partidului Național-Liberal, fiind deputat și senator de Alba.

La rândul său, Vasile Stoica (*Magazin istoric*, nr. 4/2006) a participat voluntar la război, fiind rănit. În anii 1917-1918 a fost trimis în misiune diplomatică în S.U.A., unde a desfășurat o activitate dinamică pentru apărarea intereselor românești. A participat la Conferința de Pace de la Paris (1919) și apoi a intrat în diplomație, fiind reprezentantul țării noastre în diverse capitale – Tirana, Sofia, Țările Baltice, Haga, etc. O vreme, în timpul

celui de Al Doilea Război Mondial, a coordonat „Biroul Păcii” pentru pregătirea documentară a viitoarei conferințe postbelice.

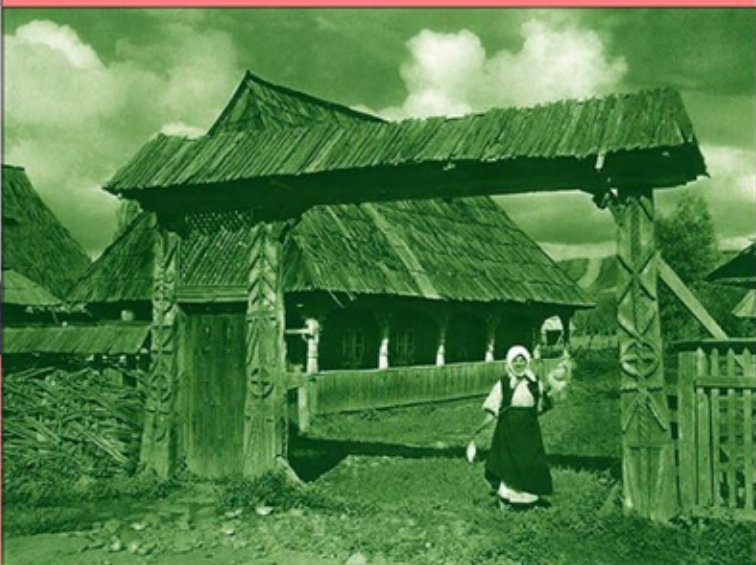
Difuzarea cărții amintite a generat un incident între autori și Marele Stat Major al Armatei asupra căruia ne vom opri în cele ce urmează.

„Merinde sufletească” pentru soldați

Apariția lucrării se înscrie în contextul amplelor dispute din anii neutralității privind calea de urmat pentru statul român. În interiorul clasei politice și al opiniei publice românești au existat două opțiuni. Curentul majoritar din societate era cel care preconiza

*Rosturile națiunii române în această parte a lumii
nu au legătură cu ortodoxismul nostru,
ci cu principiul de gintă latină.*

Reforma societății românești a reprezentat o permanentă preocupare a lui Titu Maiorescu, reflectată pe larg în activitatea sa politică (Magazin istoric, nr. 9/2015). Aceasta din urmă nu a avut consistența și valoarea demersurilor sale culturale.

TITU MAIORESCU ȘI VIAȚA POLITICĂ

ION BULEI

Ideii monarhiei constituționale Titu Maiorescu i-a fost loial în întreaga activitate politică. În conformitate cu prevederile Constituției de la 1866, revizuită la 1884, pe care el o aprecia a fi cu totul nepotrivită, considera că „regele reprezintă suveranitatea națională” și că persoana sa este inviolabilă. Maiorescu a apărut în Parlament principiul monarhiei constituționale, ori de câte ori a avut ocazia.

Important pentru viața noastră publică, accentua el, era să nu fie confundate principiile cu persoanele; consolidarea statului realizându-se nu prin mulțimea principiilor, ci prin siguranța și soliditatea acestora.

Dacă persoana regelui reprezenta națiunea română, clasa politică avea responsabilitatea de a ocroti prestigiul suveranului și a se îngriji de condițiile materiale ale Casei

Regale. Nu era de îngăduit ca prin interpretări de texte legale, oamenii politici să limiteze strălucirea monarhiei, refuzându-i mijloacele materiale pentru a-și accentua prestigiul exterior. Statul român, ca stat mic, intercalat între două monarhii, dintre care una absolutistă, nu-și poate conduce cu siguranță destinele în lupta de interese ale Orientului, decât prin acțiunea stăruitoare a tuturor

de a vedea monarhia consolidată.

Recunoașterea independenței

Cucerirea Independenței de stat a României și recunoașterea acesteia prin Tratatul de Pace de la Berlin (1878), cu condiția modificării articolului 7 din Constituție, a prilejuit ample dezbateri în Parlament și în rândul

Dumitru Stratilescu (1861-1927) a fost înaintat la gradul de general de brigadă de la 1 aprilie 1916, apoi de general de divizie (1917) și general de corp de armată (1926). În timpul războiului a îndeplinit mai multe funcții: subșef al Marelui Cartier General (august 1916), subșef al Marelui Stat Major, Partea Sedentară (septembrie-noiembrie 1916), comandant al Armatei 1 (13 noiembrie-19 decembrie 1916), comandant al Diviziei 1 Infanterie (decembrie 1916-ianuarie 1918), în fruntea căreia a luptat în bătălia de la Mărăști. După război, a comandat Corpul 3 Armată (1920-1923) și a fost inspector general de armată (1923-1926).

oferi gratuit armatei 2.000 de exemplare pentru a fi distribuite ofițerilor și soldaților. După opinia lor, cadoul ar fi scutit autoritățile române de explicații față de diplomații monarhiei dualiste, iar militarii români ar fi intrat în posesia cărții, devenind astfel mai informați.

Documentul a ajuns la aceeași destinație, iar colonelul Stratilescu a dat, din nou, un aviz negativ. În adresă se aprecia că armata nu poate primi lucrarea, întrucât „fondul cărții este cunoscut de ofițeri. Adevărurile din lucrarea de față sunt scrise cu drept cuvânt într-un stil clar, dar atât de vehement, încât ne face să clasăm lucrarea *Habsburgii, ungurii și românii* printre lucrările tendențioase, mai ales în timpurile actuale“. Opinia lui Stratilescu era confirmată printr-o rezoluție și de generalul Vasile Zottu, șeful Marelui Stat Major al Armatei în perioada 1914-1916.

Reacții în afara armatei și în interiorul ei

Un asemenea răspuns a indispus profund pe autori, care au reacționat vehement. Ion Rusu-Abrudeanu a publicat în ziarul *Adevărul*, care susținea constant intrarea în război alături de Antanta, un articol foarte dur, încredinșându-l atitudinea Marelui Stat Major, în principal a celor două persoane cu funcții și grade înalte – colonelul Stratilescu și generalul Vasile Zottu –, pe care o caracteriza ca „antiromânească și neted filo-austro-ungară“.

Publicitatea făcută de ziarul *Adevărul* a stârnit reacții și în rândul corpului de ofițeri, marea lui majoritate, așa cum reiese din documentele epocii, fiind favorabilă intrării în război alături de Antantă. Generalul Alexandru Averescu i-a scris lui Ion Rusu-Abrudeanu, apreciind lucrarea ca fiind valoroasă, iar dacă era tendențioasă, ea răspundea unui scop național și concorda cu sentimentele întregii suflări românești.

În această aprigă dispută, ca de altfel în multe altele din perioada neutralității, n-au lipsit aspectele contondente, atacurile la persoană, acuzele de trădare și lipsă de patriotism etc. După opinia mea, ele trebuie înțelese și plasate în contextul extrem de tensionat al epocii, națiunea română găsindu-se la o răspântie a istoriei sale. Când lucrurile s-au mai așezat și potolit, când apele s-au mai decantat, aprecierile au devenit mai nuanțate. Iată, de pildă, Ion Rusu-Abrudeanu recunoștea onest că Dumitru Stratilescu se dovedise un bun ofițer și își făcuse datoria pe câmpul de luptă, așa cum și-a făcut-o imensa majoritate a ofițerilor și soldaților români, eforturile și jertfele lor stând la baza Unirii din 1918.

Desigur, gestul respingerii lucrării *Habsburgii, ungurii și românii* poate fi socotit o inabilitate a lui Dumitru Stratilescu și a șefilor săi, un exces de zel, după cum nu știm, cel puțin în stadiul actual al cercetărilor, dacă n-a fost și o sugestie a factorului politic, dornic să evite un nou scandal din partea diplomației austro-ungare. ■

tatea unui judecător să pedepsească după cum credea de cuviință, adică după bunul său plac, mai ales că la noi magistratura este amovibilă și dependentă de Guvern.

Soluția pe care o propunea Titu Maiorescu era ca Justiția să devină cu adevărat independentă prin acceptarea ca magistrații să fie inamovibili și printr-o reformă serioasă a Curților cu jurați, pentru a nu permite Guvernului, oricare ar fi el, să disciplineze presa prin dispozițiuni arbitrară.

Supus la vot, la 23 ianuarie 1873, amendamentul promovat de Titu Maiorescu a fost acceptat cu 42 de voturi pentru și 33 de voturi împotriva. A fost unul dintre puținele sale demersuri cu caracter legislativ încununat de succes.

Titu Maiorescu a fost un orator parlamentar desăvârșit. Discursurile sale, în care logica, argumentele folosite, coerența, accentele de ironie, unde și când era cazul, incisivitatea, spiritul polemic, tonalitatea plină de deferență, respectul arătat adversarului, toate la un loc dau măsura unui personaj cu adevărat istoric, la care sentimentul datoriei, principiile de morală autentică, slujirea cu abnegație a binelui public nu au lipsit niciodată.

Titu Maiorescu a fost și un important om politic în istoria noastră modernă și un mare om de stat. A fost, indiscutabil, un mare om al culturii române, care a activat și într-o vreme în care a fost mai multă nevoie de el. O analiză completă a activității politice a lui Titu Maiorescu face Gica Manole în excelența sa teză de doctorat *Titu Maiorescu – omul politic*, Iași, 2012.

Elevi dintr-o școală din Târgu Jiu, 1900

rescu – omul politic, Iași, 2012.

A avut ghinionul să se manifeste sporadic, să nu aibă continuitate munca lui politică. Dar a dovedit și aici o mare autoritate, un deosebit de dezvoltat simț al marilor probleme. Și-a păstrat neabătut propriile convingeri politice. N-a fost omul marilor compromisuri politice, căci detesta visceral politicianismul, demagogia, amatorismul și în politică, iar altruismul, rigoarea administrativă, dublate de responsabilitate, au făcut din el modelul ideal al datoriei împlinite.

Convins fiind că viața constituțională a României nu era cu adevărat întemeiată, Maiorescu acuza inconsistența clasei politice, imaturitatea corpului electoral, dar și absența unor credințe politice proprii. Nu actul reformativ în sine schimbă o situație negativă de lucruri, ci progresul, care, în viziunea lui Titu Maiorescu, nu putea fi posibil prin efectul legilor, ci prin calitatea morală a celor care guvernează.

În activitatea sa politică Maiorescu a dovedit o înaltă moralitate, aplicându-și sieși principiul după care este interzis a te folosi de situația publică pentru propria îmbo-

gățire. Corectitudinea morală, altruismul manifestat când se afla în serviciul comunității l-au impus contemporanilor ca pe un reper etico-moral indiscutabil.

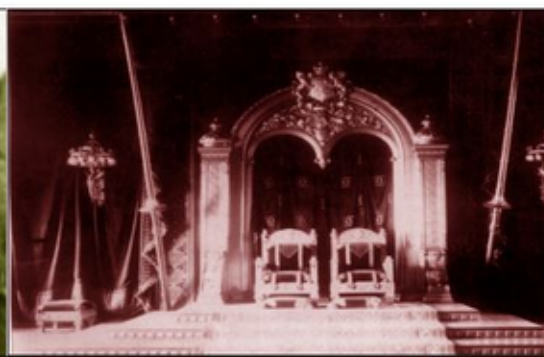
În politică, Maiorescu a rămas fidel concepției sale organicist-evoluționiste, conform căreia actul reformativ trebuia să fie expresia necesității, și nu preluat, adoptat din afară. Concep-

ția sa politică e conservatoare. A dorit să impună reforme necesare prezentului și să-l amelioreze prin măsuri legislative atent elaborate și îndelung gândite. Maiorescu a indicat drumul care trebuie urmat pentru ca societatea românească să-și depășească statutul de periferie. Activitatea sa politică s-a desfășurat în cadrul constituțional oferit de Constituția din 1866 și a demonstrat loialitate perpetuă față de principiul dinastic, cât și față de dinastie, ca mijloc sigur și aproape suficient de consolidare a statului român și a națiunii.

N-a dorit ca în discursul politic să fie retor, nici tribun, gen la modă pe timpul său, căci Maiorescu avea oroare față de acest fel de a face politică, el nefiind omul pe care să-l atragă vânturile modei și capriciile momentului. A fost omul formelor conceptualizate, pe care le dorea introduse și orânduite în realitatea social-politică românească. A fost și un teoretician al constituirii și funcționării sistemului politic constituțional în România, din conștiința omului superior care știa că nu trebuie să se izoleze de tumultul prezentului. ■

Regina Maria cu un grup de copii

Sala tronului din vechiul Palat regal, 1913

opinii publice. Condiționarea recunoașterii independenței de către Marile Puteri a fost resimțită de toți românii ca o umilire nemeritată.

Dar, în problema modificării articolului 7, Titu Maiorescu declara fără echivoc că este pentru revizuire și cerea ca într-o chestie așa de gravă, în care credibilitatea statului român este angajată în fața străinilor, luptele de partid să dispară.

O abordare unitară din partea parlamentarilor, echilibrată, proba că Parlamentul era unit, că dispărușeră nuanțele de partid și că nicio notă discordantă nu va întârzia să ne scape de o situație și a ne bucura cu o oră mai înainte de independența recunoscută.

Constituirea României, sublinia Maiorescu, ca stat constituțional s-a realizat în urma unui război oriental, prin stăruința mai ales a generoasei Franțe nu pentru că românii sunt ortodocși, ci pentru că suntem santinela gintei latine înaintate în Orient.

Latinitatea noastră trebuie să ne facă solidari cu creștinătatea occidentală, și nu cu ortodoxia. De latinitatea occidentală ne apropiem sângele, limba, aspirațiile la o cultură comună, iar într-o Europă apuseană cultă importanța religiei se subordonează naționalității. Din aceste considerente, își sfătuia Maiorescu

colegii, nu puteți limita drepturile politice și civile pe temei religios, îndeosebi când aceste restricții cu privire la religie n-au nimic comun cu ideile secolului de astăzi.

Doar Rusia, preciza Maiorescu, prin protocolul 8 de la 28 iunie 1878 în cadrul Tratatului de la Berlin ar fi voit să menținem art. 7 în Constituție. Ea și-a camuflat intențiile panslaviste în războiul din urmă și a venit cu crucea ortodoxă în mână.

În numele ortodoxiei ne-a învăluit asemenea pe noi în Tratatul de la San Stefano. În numele crucii ortodoxe și-a luat dreptul să vorbească pentru noi. Noi nu dăm acest drept, căci noi, ortodocși sau nu, suntem mai întâi de toate gintă latină, și nu gintă slavă. În baza acestor realități rosturile națiunii române în această parte a lumii nu au legătură cu ortodoxismul nostru, ci cu principiul de gintă latină.

În baza acestui principiu ne putem apăra în viitor în contra panslavismului, după cum tot cu acesta putem să continuăm a primi germenile de cultură de acolo, de unde le-am luat și până acum, adică de la Occident, și nu de la Nord. Iată de ce, își încheia Maiorescu discursul, tradițiile noastre istorico-religioase trebuia înlocuite de ideea naționalității latine, idee în numele căreia nu primesc să mai fie restric-

ții religioase în Constituția României.

Luptător pentru libertatea presei

Iată-l pe Maiorescu ridicându-se împotriva inițiativei legislative promovate de liberali de a da ziaristii în autoritatea judecătorilor. Pe lângă faptul că era o lovire adusă libertății presei, însemna și o lovire indirectă adusă Constituțiunii. Excesele ziarelor pot fi supuse celor în drept să pedepsească delictul de presă, dar acestea sunt scoase de sub „autoritatea puterii executive”.

În Constituție se garanta libertatea presei, iar delictele sale prevedeau judecarea abuzurilor acesteia prin curțile cu jurați, tocmai din motivul că „niciun organ al statului nu poate avea latitudinea să stabilească ce este și ce nu delict de presă”.

Proiectul de lege propus, își dezvolta Maiorescu argumentația cu o logică impecabilă, vine în contradicție cu însăși Constituția, care nu prevede nicăieri că organe neprevăzute de legea fundamentală în stat pot lua măsuri coercitive împotriva ziarelor-ziaristilor, mai înainte de a se constata și judeca delictul din partea organelor prevăzute în Constituțiune.

El e împotriva oricărei legiferări care dădea posibili-

Lui Hitler i se prezintă noua armă, iar Hugo Schmeisser o probează

cartușul obișnuit de 7,92x57 mm. În același timp, soluția avea să creeze mari probleme noi arme. Adolf Hitler era reticent în a accepta un cartuș cu o putere mai mică și avea o foarte mare încredere în pistoalele-mitralieră ce foloseau muniția de 9 mm, arme pe care apucase să le vadă în acțiune în timpul Primului Război Mondial.

În ciuda reticenței lui Hitler, sub presiunea capacității de foc mult mai mari a infanteriei aliaților, în paralel cu lansarea comenzii către Mauser și Walther pentru o pușcă semiautomată germană, a fost lansată în 1941 și cererea către Walther și Haenel pentru crearea unei arme care să folosească noul cartuș de 7,92x33 mm. Noua armă trebuia să îndeplinească următoarele condiții: să aibă aceeași lungime și greutate cu pușca Mauser G98k, să poată fi folosită în regim semiautomat și automat, să aibă o precizie comparabilă cu a puștii G98k la 400 m, să fie ușor de întreținut și capabilă să reziste condițiilor de front.

În februarie 1942 Hugo Schmeisser a prezentat pentru teste primele prototipuri ale noii arme, desemnate MK-42. Rezultatele au fost mulțumitoare, însă au existat suficiente rateuri și incidente pentru ca să fie cerute îmbunătățiri suplimentare.

Idei vechi, o armă nouă

În principiu, prototipul MK-42 nu cuprindea nicio invenție revoluționară în afara

folosirii unui cartuș cu o putere redusă. Reîncărcarea armei era asigurată de recuperarea gazelor printr-un tub, gaze ce acționau un piston care în-

corpora și închizătorul armei, revenirea mecanismului fiind asigurată de un arc elicoidal. În varianta de prototip, tubul de gaze era amplasat sub țeava armei, varianta finală având acest tub de gaze deasupra țeavii. Arma era alimentată de un încărcător curbat, cu o capacitate de 30 de cartușe.

Există în mediul virtual mai multe articole care susțin că Hitler ar fi cerut oprirea dezvoltării acestei arme, însă cercetările au continuat, arma primind mai multe nume de cod. În 1944, varianta finală ar fi fost prezentată lui Hitler, care s-a declarat încântat.

În realitate, documente de arhivă publicate recent dezvăluie faptul că Hitler a fost ținut la curent cu fiecare fază a dezvoltării armei, numeroasele schimbări de nume ale prototipului datorându-se modificărilor proiectului. Hitler nu avea încredere în capacitatea cartușului cu o putere redusă și era conștient de pericolele reprezentate de introducerea unei noi arme cu o nouă muniție în sistemul logistic supraîncărcat. În același timp, dorea o armă mai puternică pentru infanteria sa.

Reticența lui Hitler față de cartușul intermediar a dus la o mare întârziere în adoptarea noii arme. Deși prototipul viitoarei puști de asalt trecuse cu bine de toate testele încă din 1942, abia la sfârșitul lui aprilie 1944 noua armă a intrat în dotarea a două divizii de infanterie, sub numele de MP-44. Inițial, mai ales pe frontul de Est, MP-44 s-a bucurat de succes. Germanii îi puteau împușca pe sovietici cu rafale de foc automat la distanțe de 300-400 m, în vreme ce pistoalele-mitralieră din dotarea Armatei Roșii deveneau eficiente în jurul a 100 de metri. În decembrie 1944, impresionat de numeroasele rapoarte care lăudau noua armă, Hitler a redenumit-o în scop propagandistic „Sturmgewehr” – pușcă de asalt.

Prima pușcă de asalt din lume a făcut parte din seria „armelor minune“ ale lui Hitler, intens popularizate de propaganda nazistă în perioada de sfârșit a celui de Al Doilea Război Mondial. Cu o istorie complicată,

Sturmgewehr-44 (Stg-44, în traducere „pușcă de asalt“) a schimbat în mod fundamental modul de acțiune al infanteriei în secolul al XX-lea.

Stg-44 (stânga) și Ak-47

STURMGEWehr-44

GEORGE DAMIAN

Povestea Stg-44 începe cu mulți ani înainte ca arma să fie proiectată. La sfârșitul Primului Război Mondial, un anume căpitan Piderit din armata germană a alcătuit un raport surprinzător: din punct de vedere statistic, majoritatea covârșitoare a confruntărilor de infanterie avea loc în jurul distanței de 400 m. Concluzia raportului era una revoluționară pentru momentul în care a fost lansată: cartușul utilizat de armata germană era mult prea puternic pentru condițiile reale de luptă ale infanteriei.

0 doctrină anchilozată

Marile armate ale lumii din Primul Război Mondial și-au construit doctrinele luptei de infanterie în jurul cartușului de cca 8 mm, aceeași muniție fiind folosită atât pentru puștile cu repetiție, cât și pentru mitralierele care au dominat fronturile acestui conflict. Însă luarea cu asalt a tranșeelelor a scos la iveală inutilitatea puștii Mauser G98, lungă de aproape 1,5 m cu tot cu baionetă, și a lansat o nouă armă – pistolul-mitralieră. Prima astfel de armă funcțională a fost MP-18, inventată de Hugo Schmeisser, cel care avea să fie și părintele Stg-44.

Pistoalele-mitralieră foloseau un cartuș de pistol de 9 mm, inefficient la distanțe mai mari de 100 m. Creșterea mobilității și vitezei atacurilor de infanterie a lăsat în urmă mitralierele de tip Vickers, grele de peste 20 kg, și a lansat conceptul puștii-mitralieră precum arma britanică Lewis (*Magazin istoric*, nr. 5/2015), echivalentul american BAR sau Chauchat din Franța. Însă și aceste puști-

mitralieră erau mult prea grele, între 10-12 kg, și din cauza faptului că foloseau același cartuș puternic nu puteau fi controlate de un singur militar în regim de foc automat.

Luptele de infanterie intense din cel de Al Doilea Război Mondial au readus în atenția militarilor germani această problemă. Infanteria celui de-Al Treilea Reich avea o doctrină de acțiune centrată pe folosirea mitralierelor ușoare MG-34 și MG-42. Teoretic, fiecare grupă de infanterie era dotată cu o astfel de mitralieră, soldații fiind înarmați cu puști cu repetiție Mauser G98k, iar subofițerii și ofițerii cu pistoale-mitralieră MP-38. Puterea de foc era asigurată de mitralieră, în vreme ce restul militarilor erau transformați în căărători de muniție, iar pentru confruntările la mică distanță erau folosite pistoalele-mitralieră. Raportul căpitanului Piderit era mai actual ca niciodată. Mitralierele erau prea puternice și consumau prea multă muniție, în vreme ce pistoalele-mitralieră erau inefficiente la distanțe mai mari de 100 m. Soluția aliaților la această problemă a fost folosirea puștilor semiautomate: M1 Garand a americanilor și SVT-40 a sovieticilor, arme care asigurau o putere de foc sporită pentru fiecare infanterist. Germanii aveau să caute o altă rezolvare.

Un cartuș mai mic

Pentru angajarea țintelor la distanțe mai mici concluzia logică a fost fabricarea unui cartuș de dimensiuni reduse. Așa a fost creat cartușul german 7,92x33 mm, mai scurt decât

Pagini din Călimdar...

● „Tată casa are o cruce de erou, numa nu-i aşazătă-n poartă” ● Se mişcă lumea ● Conduceau cum voiau ei ● Trebuia să scoţi permis şi ca să joci la nuntă ● Să se înscrie românii în partidul

... şi autorul său în costum tradiţional

regelui ● Au rămas multe de toate de-ale armatei prin Basarabia ● Daţi la Ungaria din pricina conducerii slabe a ţării româneşti ● Se vede că suntem a nimănui ● Ruşii „mai răi decât tăti ailalţi la un loc” ● „E democraţie, fac ce vreau!” ● Politica este periculoasă

„CĂLINDARUL” LUI SIMION CISMAŞ, DIN MONOR

EMILIA CISMAŞ

În Transilvania există o vorbă din bătrâni: „tată casa are o cruce de erou, numa nu-i aşazătă-n poartă”. La fel şi casa lui Simion Cismaş! A trăit ororile Primului Război Mondial, copil fiind, drama celor dezrădăcinaţi de politici şi ambiţii meschine. La fel şi soţia lui care s-a născut orfană, tatăl reprezentând pentru ea doar un nume pe monumentul eroilor din centrul satului. Amintirea tatălui-erou supravieţuitor şi a socrului său, mort sub steagul austro-ungar în toamna anului 1918, realităţile social-politice interbelice şi responsabilitatea de a fi devenit de timpuriu cap de familie l-au determinat pe Simion Cismaş să-şi înceapă cronică.

Născut la 1 decembrie 1909, s-a căsătorit cu Ioana Tomuţ în primăvara anului 1935, iar la doi ani după acest eveniment, la vârsta de 28 de ani, îşi începe însemnările în prima zi a anului 1937: „Monor la 1 Ianuarie 1937. Începutu călendarului pe acest an. Timpu iarnă goală, puţină zăpadă, dar frig tare. Vineri 1 Ianuarie. Astăzi ca întruna din sărbători, am isprăvit cu vitele şi am mers la biserică şi după masă la joc şi seara ne-am dus la joc la Barna”. Şi nu s-a mai oprit până la finalul vieţii,

ultima consemnare din 28 martie 1981 fiind cea a naşterii ultimei nepoate, marcând, astfel, împlinirea unui destin şi încheierea unei frumoase misiuni pământeşti, la 31 martie 1981.

Consemnează zilnic timp de aproape o jumătate de veac toate evenimentele care i-au marcat viaţa, atât cea personală dar şi cea a comunităţii din care face parte, precum şi realităţile naţionale şi mondiale, îmbinarea celor trei paliere, familial, naţional şi mondial demonstrându-i ca-

pacitatea de a vedea legătura intrinsecă dintre ele.

Faptul că-şi începe însemnările în anul 1937 nu este deloc întâmplător. Era anul naşterii şi al morţii primului copil, atât evocarea naşterii, dar mai ales a morţii fiind cutremurătoare. Durerea pierderii primului copil i-a schimbat total atitudinea faţă de aspectele vieţii în doi, devenind foarte atent la sensibilitatea tinerei lui soţii, de numai 18 ani, retrăind durerea pierderii doar în urmă cu trei

Viteza inițială a glonțului pentru Stg-44 era de 685 m/s, comparabilă cu a oricărei alte arme de calibru asemănător de pe fronturile celui de Al Doilea Război Mondial, în vreme ce cadența de tragere era de 600 de lovituri pe minut. Cartușul intermediar oferea pentru prima oară posibilitatea executării focului automat la distanțe mari de către un singur militar, din orice poziție. Stg-44 a fost distribuită în general câte una pentru fiecare grupă de infanterie, rolul său fiind de a asigura foc de acoperire pentru militarii care atacau sau se retrăgeau.

Verișoara Kalashnikovului

Din exterior, Stg-44 și AK-47 par a fi arme aproape identice, diferențiate de mici deosebiri. Nu este clar în ce măsură inventatorii sovietici ai AK-47 s-au inspirat din experiența armurierilor germani, mai ales că arhivele ruse păstrează tăcerea asupra acestui subiect. Știm însă că inventatorul Stg-44, Hugo Schmeisser, a fost prizonier în Uniunea Sovietică între anii 1945-1952, unde a lucrat ca proiectant de arme la uzina Izmaș din Ijevsk.

În lipsa unor documente din arhivele ruse, nu ne rămâne decât să inventariem asemănările și deosebirile dintre cele două arme. În primul rând, ambele folosesc un cartuș intermediar; apoi împărtășesc amplasarea tubului de gaze deasupra țevii și faptul că pistonul de gaze face corp comun cu manșonul închizătorului. Dincolo de câteva deosebiri minore

Stg-44 cu lunetă

la exterior (ulucul armei și tubul de gaze îmbrăcate în lemn la AK-47), diferența majoră este dată de mecanismul de înzăvorăre a armei. Stg-44 folosește un închizător basculant, în vreme ce AK-47 are un închizător rotativ, extrem de asemănător cu cel al

puștii semiautomate americane M1 Garand. În mod cert, dacă nu s-au inspirat direct din munca colegilor germani, proiectanții sovietici au fost cel puțin impresionați de designul exterior al Stg-44.

Deși a fost fabricată în 425.000 de exemplare, Stg-44 nu a influențat rezultatul confruntărilor de infanterie din cel de Al Doilea Război Mondial, poate și din cauza faptului că a ajuns prea târziu în prima linie. A influențat în schimb viitoarele arme individuale de infanterie: M-16, FN-FAL sau AK-47 au fost armele care au dominat a doua jumătate a secolului al XX-lea, impunând conceptul de pușcă de asalt, toate fiind arme care au folosit un cartuș intermediar. Stg-44 și-a prelungit cariera rămânând până în 1960 arma trupelor Ministerului de Interne din R.D.G.

În prezent, o Stg-44 originală în stare de funcționare este achiziționată de colecționari pentru sume cuprinse între 30.000 și 40.000 de dolari. Și o ultimă chestiune interesantă: în august 2012, insurgenții din Siria au descoperit în orașul Alep un depozit cu 5.000 de arme Stg-44 perfect conservate și în stare de funcționare. Nu se știe ce s-a întâmplat cu aceste arme atât de valoroase. ■

Trupe ale Ministerului de Interne din R.D.G., dotate cu pușca de asalt a lui Hitler

*„Din Septembrie 1940 eram daț la Ungaria, 11 județe din Ardeal, din pricina conducerii slabe a țării românești.”
Carol al II-lea, la biroul de lucru*

timpul campaniei electorale, ca de altfel la ședințele tuturor partidelor.

Nu s-a oprit din scris nici când se afla concentrat în zone sensibile. La începutul anului 1940 se găsea în Basarabia, unde a rămas până la 28 iunie, descriind cu lux de amănunte retragerea armatei române. „Vineri 28 iunie. Astăzi am intrat în spitalu militar Corp 3 A, unde am fost constatat și socotit să-m dea drumu acasă. Am stat o săptămână până [la] 28 V[ineri], când a fost evacuarea. Atunci am plecat toții, dar nu să știa că ce este. Să credea că a început război cu Rusia, că era toată armata în Basarabia, dar am auzit că ne pregătim de retragere și cam pe la ora 12 am plecat din Chișinău, tot spitalu (lume multă în spital), am mers vreo 20 km pe jos până la gară. Acolo am înbarcat tot spitalu pe un tren mare, vagoane de vite, iar armatele care eșau de acolo, eșau cu greutate mare căci aveau mult bagaj asupra lor. Au eșit care cum au putut [...] Au rămas multe de toate de-ale armatei prin Basarabia. Am venit până am trecut Prutu, unde era să fie granița cu rușii”.

A relatat cu tristețe cedarea Ardealului, dezamăgit de conducerea țării și de realitățile noii administrații, frustrările și batjocura la care erau supuși românii. Acesta a fost momentul care a declanșat în el o și mai mare dorință de a scrie, pentru a nu uita. Sintezele, care până acum erau făcute doar la sfârșit de an, vor fi mai dese, mai ales în anii 1941, 1942, rezervând încă de la începerea caietului file întregi pentru aceste sinteze-consemnări importante pe care le completează permanent cu noutățile ivite, chiar dacă acestea au fost consemnate deja în ordinea firească a zilelor din jurnal. „Cum era la începutul anului 1941. Ne găseam sănătoși cu toată familia care se compunea din: eu, Cismaș Simion de 31 ani, soția, Ioană, de 21 ani, două copile, una Fironica de doi ani și șase luni, Mărioara de un an și o lună, mama era de vreo 52 ani [...]”. Ne mărturisea cum era starea din localitate la momentul respectiv: „era scunpete mare de tot, nu era petrol, aveam noroc că era începută lucrarea de cale ferată și făcea oamenii bani, cu caru și cu palmele”.

Despre situația din Transilvania, nota: „Din Septembrie

1940 eram daț la Ungaria, 11 județe din Ardeal, din pricina conducerii slabe a țării românești. Războiul era între Anglia și Germania și Italia, de altă parte Grecia cu Italia. Era toată lumea îngrijorată. Duminică 22 Iunie. O pornit la război România, Germania, Finlanda, contra Rusiei”. A scris despre opresiunea ocupației horthyste, despre faptul că erau bătuți, împiedicați să-și joace jocul, să poarte însemnele românești, fiind pedepsiți inclusiv pentru culorile tricolorului țesute pe haine. „Duminică 9 Februarie. Un mire din Gledin a fost cu mireasa la matriculă în Monor, la notariat. Când a ieșit de acolo trecea vreo patru unguri, muncitori care muncea la tunel. Era cam beți, au luat colopu mirelui din cap, i-au luat piana, peteua și altele de pe colop și le-a călcat în picioare înaintea primăriei. Au fost cemați de notar și băgați în primărie. Au fost muștrați, luat numele în scris și a telefonat după jandarmi. Era jale și rușine.” Sau „Duminică 25 Mai s-a sărbătorit ziua eroilor, după Ungaria. După masă tinerii feciori și fete din sat au jucat ca totdeauna, dar era mulți unguri. Mulți care lucra,

Simion Cismaș cu familia, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial

ani a tatălui-erou, în aprilie 1934, al cărui nume îl dăduse copilașului.

Apoi, în plan politic, anul 1937 este anul în care începe să se „miște lumea”, atât în țară, dar mai ales internațional, un an în care conflictele interne și internaționale încep să se acutizeze, marcând definitiv cursul istoriei, evenimente pe care cronicarul S. Cismaș le-a surprins. A consemnat despre ultimele alegeri așa-zis libere, din 20 decembrie 1937, dizolvarea Parlamentului din februarie 1938 și realitățile dictaturii carliste, starea conflictuală pe plan mondial și cum se reflectă toate acestea asupra comunității și implicit asupra sa. Scrisa la 31 decembrie 1938: „Cu ziua de azi să încheie acest an 1938. Cum au fost treburile țării în acest an. De ast-primăvară au fost tot stare de asediu și strict toate, că era un partid numit de MS Regele. Pentru orice pedeapsă erai trimes în judecată la Cluj, la Conziliu de Război [...] Iar

Ioana și Simion Cismaș, miri

prefect de județ era un colonel și primari în comună era numai singur, fără de conzilierii, iar în Monor era primar Simion Bortăș [a] lui Ion, zis Bortășăl, notar Valer Filip, iar căsari [casier] era Pui Simion, zis Puiuțu. Acești trei oameni conducea comuna cum ei vrea, și cu șefu de post Mihale Roman [...] Era așa de strict că trebuia să scoți permis dacă să căsătorea niște tineri, dacă trebuia să faci joc la casă și dacă îți aduceai niște lemne de foc din locu tău. Bunăoară ca din Săcălele, trebuia să scoți bilet de la Ocolu Silvic. Dacă nu aveai acest drept, le confiscă [...] Toate era bine, dar

să auzea vuate grele și înfioroasă de război, care auzate de război au ținut toată toamna, că era Germania gata să ocupe partea locuită de nemți din Cehoslovacia. Dar nu s-a făcut război, că s-o învoit să-i dea ce cere și i-au dat lui Hitler, capu nemților [...] Toate au fost bine, că eram sănătoși cu toți“. Iar începutul anului 1939: „Duminică 1 Ianuarie. Astăzi am fost la biserică, eu și mama. Era frig afară, era ningău mare și zăpadă. S-a dat la parade că să se scrie oamenii în partidu regelui, care era înființat de acum, cu numele de Frontul de Renaștere Națională“.

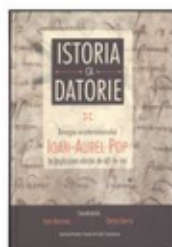
Consemnează cu febrilitate desele chemări la concentrare, încă din 1938, în armată deținând gradul de sergent și comandant de tun. Simțea apropierea războiului și prin faptul că „s-au schimbat armăturile și amu în din alea nouă și gloanțele în din alea de război“. Era șocat de actele de violență la care s-au dedat legionarii, de ascensiunea lor, și se teme pentru viața lui, mai ales după asasinarea prim-ministrului Armand Călinescu, pentru că în 1937 curiozitatea l-a împins să participe la ședințele legionarilor veniți la Monor în

Jacob Cismaș în uniformă militară (1919)

Jacob Cismaș, tatăl lui Simion, a făcut parte din Corpul Voluntarilor Ardeleni (Regimentul „Avram Iancu-Cluj”), înființat în anul 1916 pe teritoriul Rusiei, din românii înrolați în armata austro-ungară și căzuți prizonieri la ruși. S-a aflat la Darnița în momentul semnării Manifestului de la Darnița, Ucraina, în aprilie 1917, considerat drept prima declarație de unire a Transilvaniei cu România. S-a numărat apoi printre cei 1.200 de soldați, primele trei regimente ale voluntarilor, care vor executa ordinul de misiune primit la 3 iunie 1917, la Kiev, respectiv trecerea graniței spre Moldova, unde vor depune jurământul de credință la data de 8 iunie și vor participa, ca soldați ai Armatei Române, la bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

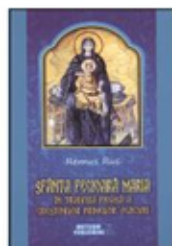
PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

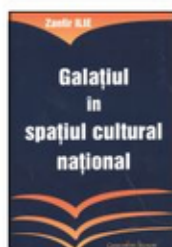
● **ISTORIA CA DATORIE. OMAGIU ACADEMICIANULUI IOAN-AUREL POP LA ÎMPLEINIREA VÂRSTEI DE 60 DE ANI** (sub egida Academiei Române/Centrului de Studii Transilvane; coord. **Ioan Bolovan și Ovidiu Ghitta**)
Academia Română, Cluj-Napoca, 2015, 1082 pp.

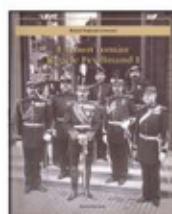
● **Ottmar Trașcă – RELATII POLITICE SI MILITARE ROMANO-GERMANE. SEPTEMBRIE 1940-AUGUST 1944**
Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, 917 pp.

● **Remus Rus – SFANTA FECIOARA MARIA IN TRADITIA PIOASA A CRESTINILOR PRIMELOR VEACURI**
Editura Meteor Publishing, București, 2015, 320 pp.

● **Ilie Zanfir – GALAȚIUL ÎN SPAȚIUL CULTURAL NAȚIONAL**
Editura Convorbiri literare, Iași, 2013, 266 pp.

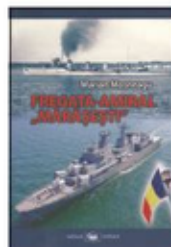
● **„UN BUN ROMÂN”. REGELE FERDINAND I** (sub egida Administrației Prezidențiale; coord. proiect: **Adina Reșea**; organizatori expoziție: **Ștefania Dinu, Mădălina Nițelea**)
Muzeul Național Cotroceni, București, 2015, 59 pp.

● **Cătălin Borangic, Alexandru Bădescu – CIVILIZAȚIA GETO-DACICĂ (I). ARMĂ ȘI ECHIPAMENTE DIN PATRIMONIUL MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A ROMÂNIEI**
Catalog editat de Muzeul Național de Istorie a României, București, 2014, 103 pp.

● **PERSONALITĂȚI STRĂINE ÎN ISTORIA ROMÂNIEI. DICȚIONAR BIBLIOGRAFIC** (coord.: **Stănel Ion**; cuvânt înainte: **Dan Berindei**)
Editura Meronia, București, 2011, 323 pp.

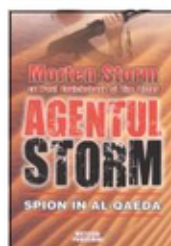
● **Marian Moșneagu – FREGATA-AMIRAL „MĂRĂȘEȘTI”**
Editura Militară, București, 2014, 376 pp.

● **WAR AND PEACE IN THE BALKANS**
Anemon Productions for the Goethe-Institute, Athens, 2014, 63 pp.

● **Lev Troțki – VIAȚA MEA. AUTOBIOGRAFIE**
Editura Meteor Publishing, București, 2015, 546 pp.

● **Morten Storm, Paul Cruickshank, Tim Lister – AGENTUL STORM. SPION ÎN AL-QAEDA**
Editura Meteor Publishing, București, 2015, 416 pp.

● **ROMÂNIA EROICĂ** (Revistă de cultură și educație patriotică, de cinstire a eroilor neamului, editată de **Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”**)
Nr. 1 (50), Anul XVIII – 2015, 64 pp.

lucra la calea ferată, avea obiceiul să se îmbăta. S-au bulugit pe jocu ficiilor din sat să zică ungurește. I-au lăsat să joace, pe urmă le-a trebuit să zică numai lor. Au fost nevoiți să fugă pe la autorități, la notar și jandarmi, dar cu toate acestea au trebuit să lăse ficiorii jocu, că ungurii unbla răcnin pe drum, cu glăj în mână. Să vede că suntem a nimănui și nu ne ascultă nime nicio plângere. E jale pe noi românii!”

A consemnat despre aceste realități pe pagini întregi, fiind îngrijorat de soarta lumii și a lui, dar niciodată nu se plânge, fiind de fiecare dată bucuros că familia lui e sănătoasă, raportându-se tot timpul la Dumnezeu că „a lui suntem și a Lui is toate”. În ciuda tuturor necazurilor, sintezele de la final de an încep invariabil cu mulțumiri aduse lui Dumnezeu pentru faptul că el și toți ai lui trăiesc și sunt sănătoși, scriind la sfârșitul anului 1942: „Mă găsesc mulțumit tare de la Dumnezău, împreună cu toată familia”! chiar dacă „era o lume rea și stricăta”.

Nu s-a plâns nici măcar atunci când ajunge frontul la Monor, după întoarcerea armelor de către România. Descrie în două pagini scrise mărunt dezertarea de la Nireș, unde era concentrat de autoritățile maghiare, toate ororile prin care a trecut, fiindu-i rechiziționate animalele, nutrețul și casa pentru armata ungurească și germană și mai apoi de

Simion Cismaș...

ruși care, așa cum scrie el, s-au dovedit a fi „mai răi decât tăți ailalți la un loc”, luându-le monorenilor tot ce a mai rămas neluat, inclusiv încălțăminte din picioare. Iar după ce termină această succintă descriere, scrie simplu că „începând de azi 19 sept[embrie] o să scriu iară zi cu zi, că „în aceste timpuri nu am putut scrie de-amănunt tot, că eram încurcat”.

Scrie despre instaurarea comunismului prin ochii unui om care nu mai înțelegea nimic, menționează sec abdicarea regelui și transformarea țării în republică, șocul faptului că deși războiul se încheiase, în 1946 rușii nu erau plecați încă, iar „situația păcii

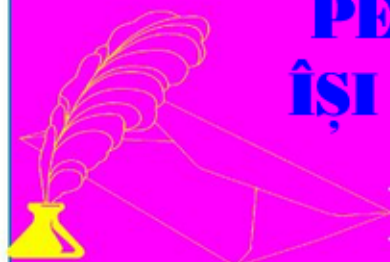
încă nu era limpede, nu să prea împăca puterile mari și nu să știa ce va mai fi. Să tot vorbea de alegeri de guvern și să aștepta alegerile, dar nu să știa că când vor fi și cum va fi. Era o neînțelegere care spunea oricine la orice că «e democrație, fac ce vreau!» Cam așa era aceste timpuri”, consemna la 6 octombrie 1946. Nu uita să menționeze venirea la guvernare a lui Petru Groza, face analize personale cu privire la situația lumii și a țării, „care era într-o suferință nemaipomenită, pentru că nu era legi stabile, iar autoritățile erau doar provizorii, că politica era îndreptată tot spre socialism și comunism”, peste toate acestea venind, ca și cum nu ar fi fost de ajuns, cumplita secetă din 1946. Abia acum își arăta deznădejdea, fiind nevoit, la un moment dat, să-și vândă ultimele trei oi pe un pumn de făină.

Descrierea instaurării comunismului este amplă doar în primul deceniu, culminând cu colectivizarea și consecințele ei, menționând la începutul anului 1950 că „politica era periculoasă!”, fiind din ce în ce mai convins de acest lucru. Odată cu trecerea anilor înțelege cu înțelepciunea-i caracteristică situația, devenind din ce în ce mai precaut în însemnări, până la tăcerea totală despre regim, după ce își cumpără primul aparat de radio, din acel moment ascultând, în fiecare seară, Radio Europa Liberă. ■

...alături de nepoți, în anul 1971

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Elvira Popescu

Correspondența unui diplomat cu centrala M.A.E. român trădează o preocupare constantă a autorităților comuniste de la București: supravegherea emigrației. În rândurile de mai jos e vorba doar de cea stabilită în Franța și care avea o „atitudine neutră”. Piesa se află, în copie, în arhiva fostului Institut Național pentru Memoria Exilului Românesc.

Viorica Cortez

Din estimările noastre și din datele statistice publicate de autoritățile franceze rezultă că în prezent există în Franța cca 45-50.000 persoane originare din România care pot fi încadrate în următoarele categorii:

Români rezidenți posesori de pașapoarte românești, cca 4.000; așa-ziii refugiați politici, 4.799, conform datelor publicate la 3.12.1983. Persoane cu dublă cetățenie care sunt de regulă căsătorite cu cetățeni francezi.

Persoane originare din România, persoane de alte naționalități născute pe teritoriul României și stabilite ulterior în Franța ca: evrei, maghiari, greci, armeni, șvabi bănățeni etc.

Persoane fără cetățenie care au trăit pe teritoriul României și s-au stabilit ulterior în

Franța, cetățeni francezi de origine română (foști cetățeni români deveniți cetățeni francezi prin naturalizare și care au renunțat la cetățenia română), care formează majoritatea emigrației originare din România.

În cadrul categoriilor de mai sus intră și descendenții persoanelor respective care urmează același statut juridic. Precizăm că, în cf. cu legea română, copiii născuți dintr-o căsătorie mixtă (unul dintre părinți este cetățean român) dobândesc cetățenia română, indiferent de locul înregistrării nașterii. După condițiile și perioada formării ei, emigrația originară din România poate fi împărțită în două categorii: emigrația veche și emigrația nouă.

În cadrul emigrației vechi se pot distinge două grupări: persoane care au părăsit România până la cel de Al

doilea Război Mondial și emigrația politică formată în timpul și în primii ani după Al Doilea Război Mondial. Referitor la prima grupare se poate afirma că ea cuprinde persoane care nu se manifestă politic, având în schimb o atitudine pozitivă în raporturile cu țara noastră.

În ceea ce privește a doua grupare, formată ca urmare a schimbărilor de natură politică din România, aceasta cuprinde persoane cu vederi politice de dreapta, legionari, foști membri ai partidelor burgheze, ofițeri din armata veche etc.

Emigrația nouă, formată în ultimele două-trei decenii, cuprinde personaje stabilite în Franța, prin reunificarea familiilor, căsătorii mixte, cetățeni români care s-au deplasat în străinătate ca turiști sau în interes de serviciu

BRUTĂRĂRELE

5

1782. Dintr-o simplă mișcare de pană, țarina Ecaterina a II-a dă un ucaz conform căruia doamnelor de la Curte nu le este permis să poarte atașate pe rochii o pasmanterie generoasă, bențițe spiralate din diverse materiale textile, oricum nu mai lungi de două verșoace (1 verșoc avea 4,4 cm). De asemenea, nici acoperămintele de cap, pălăriuțele sau tocele nu puteau fi mai înalte de două verșoace măsurat de la frunte. Istoricii au explicat gestul țarinei prin faptul că orice adaos pe rochii ar fi îngreșat-o, iar pe ea, având fața prelungă, nu o prindeau pălăriile înalte. Așa că Ecaterina a adaptat siluetei personale moda de la Curte.

14

1807. Pentru a celebra prima aniversare a bătăliei de la Jena, Dominique Vivant Denon, directorul Muzeului Napoleon, viitorul Luvru, organizează în Salonul rotund o expoziție de excepție. În jurul enormului bust al lui Napoleon, operă a sculptorului italian Lorenzo Bartolini, tronează o mulțime de trofee ilustratoare pentru triumful armatelor împăratului. Începând din 9 noiembrie 1802, Denon a adunat operele de artă jefuite în timpul campaniilor din Italia, Austria, Germania. Rezultatul este intrarea în colecție a *Nunții de la Cana*, de Paolo Veronese, a multor picturi de Pietro Perugino, Andrea Mantegna etc. Ca să le poată găzdui Denon lansează mari lucrări de reamenajare și extindere a muzeului. La dispariția lui Napoleon de pe scena politică a Franței, în 1815, Luvrul posedă un catalog de 5.233 de opere de artă, față de 537 în 1793. Este deja cel mai mare muzeu din lume. Denon este considerat „părintele” Luvrului și al muzeologiei franceze moderne.

25

732. În apropierea vechiului drum roman care duce de la Poitiers la Tours, la Moussais, o armată comandată de Charles Martel (686-741), majordom și duce al francilor, nimicește, după șapte zile de hărțuiri, trupele berbere, în fruntea cărora se află emirul Abd al-Rahman, care moare pe câmpul de luptă. Cuceritorii arabi, stăpâni ai Africii de Nord, apoi ai Spaniei, au pătruns pentru prima oară în Galia în anul 719, când au luat în stăpânire Narbonne, au jefuit valea Rhonului, până la Lyon, apoi regiunea Garonnei. Victoria de la Poitiers, cum este cunoscută în istoria Franței, ca și toate luptele purtate contra musulmanilor marchează începutul epocii eroice a poporului franc, ce va hrăni temele din așa-numitele *chansons de geste*.

27

1951. La 6.000 de metri înălțime, pe culmile nepaleze ale Himalayei, Michael Ward și Eric Shipton, doi alpiști britanici, urcă cu greu încă din zori pe ghetarul Menlung, situat la vest de Everest. Deodată se opresc înmărmuriți: urmăresc apoi pe un kilometru distanță urmele unui... biped. Publicate în *Times*, la Londra, și la New York, fotografiile făcute de ei în această zi revelează marelui public existența unei creaturi jumătate om, jumătate animal, cu craniul în formă de căpățână de zahăr și cu corpul acoperit de păr roșu: Yeti.

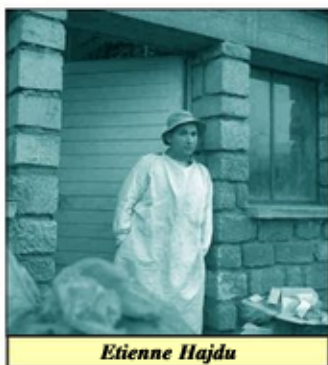
28

312. Pe podul Milvian, o structură romană de cărămidă aflată la 6,5 km nord de Roma, împăratul Constantin își înfrânge rivalul, pe împăratul Maxențiu. Ultimul este ucis și astfel Constantin devine stăpân absolut al Imperiului Roman de Apus. După bătălie el povestește că ar fi avut o viziune a unei cruci strălucind pe cer și purtând cuvintele *In hoc signo vinces* (Sub acest semn vei învinge). Constantin interpretează această viziune ca pe un semn că va putea câștiga bătălia în numele lui Hristos. Deci trebuia să se convertească la creștinism. Va ordona armatei sale să poarte pe haine Crucea lui Hristos. Într-adevăr, după ce trupele lui Maxențiu sunt împinse spre Podul Milvian, apoi mai departe spre Tibru și împăratul dușman omorât, Constantin nu mai are nevoie de nicio dovadă a puterii Dumnezeului creștin. Nu se știe exact ce a văzut pe cer împăratul; poate a fost doar un fenomen meteorologic, dar cu mare impact asupra viitorului creștinismului, acceptat în mod formal în anul următor.

de la lectoratul de limbă română de la Universitatea Sorbona.

Adoua asociație culturală română, înființată în anul 1980, în cadrul căreia funcționează parohia ortodoxă română „Pogorârea Sfântului Duh“, cu sediul în Paris, e condusă de preotul Aurel Grigoraș. Parohia se află sub jurisdicția canonică a Patriarhiei române și face parte din Arhiepiscopia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală și Occidentală, condusă de arhiepiscopul Aurel Hrițcu (Adrian), cu sediul la Paris. Asociația concentrează cca 120 emigranți și este dirijată de un consiliu parohial din care fac parte dr. Ion Gerota, dr. Gabriela Dragomirescu Vilain, ing. Mihai Pleșoianu, prof.dr. Florentina Fredet. În afara serviciilor religioase, parohia organizează acțiuni culturale (expoziții artistice, proiecții de filme și diapozitive, seri culturale) dedicate evenimentelor istorice și culturale ale țării noastre. Trimestrial, parohia editează foaia *Vestitorul*, cu conținut atât religios, cât și cultural-istoric, favorabil țării noastre.

În februarie 1984 a fost creată la Strasbourg o filială a parohiei care reunește cele câteva familii de emigranți din acest oraș și zona înconjurătoare. Din consiliul parohial fac parte: prof.univ. Oct. Nandriș, de la Universitatea din Strasbourg, prof.dr. Alex. Chabert, prof. Dan Popa. Această comunitate organizează acțiuni culturale sau

Etienne Hajdu

religioase la două luni. De două ori pe an se organizează Te Deum-uri la cimitirul de la Schultzmatt, unde sunt înmormântați cca 700 de români decedați în timpul invaziei hitleriste. De asemenea, Arhiepiscopia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală și Occidentală editează anual almanahul *Vestitorul*, care publică materiale culturale și istorice, cât și aspecte din activitățile parohiilor române din Europa.

Asociația culturală „Roumanie Normandie Ion Creangă“, cu sediul în Rouen, al cărei președinte este Notheaux Antoaneta, cuprinde cca 40 de persoane, în majoritate

Emil Turdeanu

emigranți stabiliți în jurul orașului Rouen, cât și francezi cu atitudine de simpatie față de țara noastră. Editează trimestrial buletinul *Pionierul*, cu un conținut favorabil țării noastre, cuprinzând materiale culturale, istorice, turistice și de folclor. Asociația organizează acțiuni culturale și întruniri pentru marcarea evenimentelor cultural-istorice românești. De asemenea, colaborează cu asociațiile „Solidarité humaine par les arts“, din Verneuil sur Avre, condusă de Guy de Langson, „Intergrupul folcloric din regiunea normandă“, care trimite anual în țara noastră grupuri turistice teatrale și de folclor și invită în același timp grupuri folclorice românești.

„Solidarité humaine“ are în conducere pe cetățenii francezi Alain Courtois și Maurice Laville, care au sentimente de simpatie față de țara noastră. Prin intermediul acestei asociații s-a acționat pentru înfrățirea orașelor Târgoviște și Verneuil-sur-Avre, între care există un program de schimburi culturale prin trimiterea și primirea reciprocă de grupuri și formații culturale. Asociația editează foaia *Solidarité universelle*, care publică materiale privind promovarea adevărului istoric, cultural și turistic despre România.

Asociația „Prietenii lui Panait Istrati“, cu sediul în Valence, creată din inițiativa lui Jean Mermoz (l-a cunoscut pe Panait Istrati), cu scopul difuzării operei scriitorului român. Asociația

și au refuzat să se înapoieze în țară.

Din unele date publicate în anul 1980, rezultă că în perioada 1945-1980 în Franța s-au stabilit cca 30.000 de persoane originare din România, majoritatea obținând cetățenia franceză. Peste două treimi dintre acestea sunt de origine evreiască.

Numărul celor care au încă statut de refugiați politici este de cca 4.500 de persoane. Circa 5.000 au statut de cetățeni români stabiliți în străinătate.

Imensa majoritate a emigranților nu desfășoară activități politice de niciun fel. Un număr de cca 600 de persoane originare din România desfășoară activități culturale și artistice, activând în diverse grupări, asociații, comitete, inclusiv cu poziție ostilă țării noastre.

Publicații ale emigrației ostile relevă că numai aproximativ 200 de indivizi sunt angrenați de o manieră permanentă în activități cu caracter politic, ostile regimului actual din țară. Se estimează că dintre aceștia circa 60-70 sunt legionari, circa 25 național-țărâniști, 35 liberali și restul „disidenți” stabiliți în Franța în ultimii șapte-opt ani. De asemenea, se apreciază că circa 1.000 de emigranți stabiliți în Franța sunt infractori de drept comun.

Remarcăm că emigrația originară din

România este concentrată în mare parte în orașul Paris și localitățile din jurul capitalei franceze – așa-zisa regiune pariziană. De asemenea, există emigranți stabiliți și în alte regiuni și localități ale Franței, dar fără a avea ponderea numerică a celor din regiunea pariziană. Aceste localități sunt: Rouen, Lyon, Marseille, Nice, Bordeaux, Strasbourg, Lille, St. Nazaire, Metz.

Referitor la organizarea emigrației se poate sublinia că aceasta îmbracă în cele mai multe cazuri forma asociațiilor culturale și de prietenie, care sunt înregistrate la autoritățile franceze cf. legii din 1901 (asociații fără scop politic și lucrativ), precum și a comunităților religioase.

De asemenea, în cele mai multe cazuri, din aceste asociații fac parte și cetățeni francezi care sunt membrii

famiilor emigranților români sau au o atitudine de simpatie față de România. Asociațiile respective editează periodic buletine și reviste cu conținut favorabil țării noastre.

În prezent în Franța există următoarele asociații culturale și de prietenie româno-franceză care concentrează elemente din emigrație:

Asociația „Alpes Carpates”, cu sediul la Paris, are ca președinte pe Octav Barbu, președinte de onoare pe prof. dr. René Csöl, de la Universitatea Sorbona, cunoscut cu atitudine de simpatie față de țara noastră, iar ca secretar general pe prof. dr. Florentina Fredet, care se ocupă practic de organizarea acțiunilor culturale ale asociației. Asociația editează trimestrial revista *Alpes Carpates*, care cuprinde materiale cu conținut favorabil țării noastre din domeniul istoric, cultural, turistic, social etc.

In ultimii patru ani, asociația „Alpes Carpates” a organizat mai multe reuniuni, seri culturale, proiecții de filme, expoziții, mese rotunde dedicate diferitelor evenimente din istoria și activitatea social-culturală a țării noastre (24 ianuarie, 1 decembrie, centenarele G. Enescu și N. Titulescu etc.). La întâlnirile și acțiunile asociației participă cca 70-80 persoane, în mare majoritate emigranți, dar și studenți francezi

Emil Cioran, Eugen Ionesco și Mircea Eliade

Enigme ale istoriei

Începând încă din veacul al XVIII-lea, cum am văzut în numărul trecut al revistei, au circulat numeroase legende despre o așa-zisă fiică a țarinei Elisabeta Petrovna (1741-1762), o aventurieră care, în calitate de moștenitoare, ar fi revendicat tronul Rusiei în vremea Ecaterinei a II-a (1762-1796). Să urmărim în continuare povestea prințesei.

Țarinele Elisabeta Petrovna (1741-1762, stânga) și Ecaterina a II-a (1762-1796),

amândouă implicate în „cazul” prințesa Tarakanova (mai jos, în tabloul picturului polonez Flaviński)

● Însmormântată în cripta Romanovilor ● Fiica lui Petru cel Mare și un chipeș ucrainean – poveste ascunsă de țarină ● Audiență la Ecaterina a II-a ● Călugărița Dosifeea nu are voie să vadă pe nimeni

CELE DOUĂ PRINTESE TARAKANOVĂ

ION BISTREANU

Câteva decenii după moartea falsei Elisabeta sau „prințesa Ali”, capătă o largă răspândire și credibilitate o altă legendă, creată în jurul anonimei călugărițe Dosifeea, istorie neconfirmată nici până astăzi de documente oficiale.

Dacă francezul Castéra susținuse că „prințesa circasiană”, așa-zisa progenitură imperială, murise în timpul inundațiilor din 1777, Von Helbig lansase ipoteza închiderii unei fiice a împărătesei Elisabeta Petrovna într-o mănăstire din Moscova, de unde și zvonul că prințul Aleksei Orlov, cuprins de remușcări, evita întotdeauna drumul care trecea pe lângă mănăstirea în care își ducea zilele cea pe care o iubea și o trădase. Aceste zvonuri au fost amplificate imediat după

însmormântarea Dosifeei, în 1810.

Lumea era intrigată de prezența selectă la moartea unei călugărițe care, în cei 25 de ani de viață monahală, trăise în totală izolare, nu săvârșise minuni, nu scrisese cărți religioase, nu propovăduise în rândul enoriașilor. Legenda conform căreia călugărița Dosifeea ar fi fost fiica țarinei Elisabeta era susținută de faptul că a fost însmormântată, fără nicio explicație publică, în cripta familiei Romanovilor, iar la însmormântare a

participat și soția comandantului Moscovei, Praskovia Razumovskaia, nepoată a lui Aleksei Razumovski, tainicul soț al țarinei Elisabeta, ca atare verișoară a laicei Augusta, în călugărie Dosifeea!

Mai mult, peste un timp, în biserica mănăstirii a apărut o icoană, înfățișând o călugăriță, având scris pe verso: „Prințesa Augusta Tarakanova, în călugărie Dosifeea, care a îmbrăcat haina monahală în Mănăstirea Ivanovo din Moscova, în care

este condusă în prezent de Georges Godbert și Henry Courbis, care s-au ocupat în cursul anilor 1983-1984 de organizarea activităților de comemorare a centenarului nașterii lui Panait Istrati. Editează periodic revista *Prietenii lui Panait Istrati*, cu conținut axat pe teme din opera scriitorului.

Asociația culturală „Franța România”, din departamentul Vaucluse, cu sediul în Avignon, al cărei președinte este emigranta Ilinca Barthouil Ionescu. Scopul principal al asociației este popularizarea valorilor turistice și folclorice ale țării noastre, scop în care organizează periodic grupuri de turiști francezi care vizitează România. De asemenea, asociația a organizat în anul 1983 Congresul de studii românești de la Avignon, la care au participat o serie de intelectuali din emigrația română. Secretar general al congresului a fost Sorin Alexandrescu, de la Amsterdam, nepotul lui Mircea Eliade.

Asociația culturală „Mihail Eminescu”, cu sediul în St. Nazaire, înființată de prof. Arnold Linker, reunește o serie de emigranți din zona orașului St. Nazaire și Valea Loarei, cât și francezi cu atitudine pozitivă față de țara noastră. În primii ani de la creare, asociația a editat buletinul *Mihail Eminescu*, al cărui nume a fost schimbat ulterior în *Doina*. De circa cinci ani buletinul nu mai este editat, iar asociația și-a restrâns activitățile la organizarea de grupuri

Ileana Cotruș

de turiști care vizitează țara noastră.

În afara asociațiilor menționate mai sus, există grupuri și asociații de prietenie în Florange, Dijon, Villerupt și alte localități din Franța, dar care sunt formate exclusiv din cetățeni francezi și nu privesc organizarea emigranților originari din România.

Asociațiile și grupările emigrației ostile țării noastre vor face obiectul unui material separat.

Din punctul de vedere al profesiei și funcțiilor ce le ocupă în sistemul economic social francez, emigranții originari din România cunosc o mare diversitate. Remarcăm

Ilinca Barthouil Ionescu

înșă că în Franța este stabilit un număr important de intelectuali originari din România care au o atitudine corectă față de țara noastră.

altă parte a acestora se situează pe o poziție neutră, în sensul că au rezerve în a stabili raporturi normale cu țara de origine sau cu ambasada, dar nu se manifestă ostil. În fine, o altă parte are o atitudine dușmănoasă și lucrează activ contra regimului din țara noastră, așa cum vom remarca într-o lucrare separată. În ce privește personalitățile din emigrație cu atitudine corectă, neutră sau rezervată față de țara noastră menținem pe:

Elvira Popescu, actriță; Costin Miereanu, compozitor; Marina Musset, medic cancerolog [sic!]; Ioan și Ileana Gerota, medici; Ioana Miereanu, scriitoare; Viorica Cortez, artistă lirică; Etienne Hajdu, sculptor; Paul Stahl, etnolog; Dinu Tătărescu, om de afaceri; Marius Constant, dirijor și compozitor; Raluca Nathan, cinceastă; Marcel Lupovici, actor; Sergiu Celi-bidache, dirijor; Emil Turdeanu, prof.univ.; Octavian Nandriș, prof.univ.; Horia Damian, pictor; Willy Ludwig, medic; Nicoară Beldiceanu, istoric; Ileana Cotruș, artistă de operă; V.V. Stanciu, avocat; Leonida Mămăligă, scriitor; Petre Năsturel, bizantolog [sic!]; Cornel Metzianu, medic cardiolog; Emil Cioran, filosof și scriitor; Mircea Eliade, scriitor, specialist de renume mondial în istoria religiilor. ■

slujbele bisericești se țineau special pentru ea, cu ușa bisericii închisă. Duhovnic îi era chiar mitropolitul Moscovei, Platon. Pentru întreținere, din vistieria imperială i se aloca periodic o substanțială sumă de bani, pe care, de regulă, îi dăruia mănăstirii și săracilor. După moartea împărătesei, situația călugăriței s-a îmbunătățit; avea voie să primească vizite, dar, în continuare, nu putea părăsi mănăstirea. Într-o izolare totală, se ruga, citea cărți. În ultimii ani de viață, cu psihicul complet slăbit, tresărea la cel mai mic zgomot și se albea la față; ferindu-se de ochii curioșilor, a căzut într-o mușenie totală. S-a stins din viață, după un sfert de veac de viață monahală, la 4 februarie 1810.

În următorii ani, în jurul vieții călugăriței Dosifecia s-au țesut numeroase legende, mai ales că nici atunci, nici mai târziu, în arhivele mănăstirii sau în cele imperiale nu s-a găsit niciun document care să ateste numele laic al Dosifeciei și nici acceptul scris uzual, de altfel al acesteia de a se călugări.

Scenă dintr-un film consacrat vieții aventuroase a prințesei (realizat în perioada interbelică) și coperta DVD-ului „Vânătoare regală”

Nici expertizele antropologice făcute peste ani nu au dat rezultate concludente, mai ales că mormântul ei fusese distrus în timpul ocupației Moscovei de armata napoleoniană.

De unde numele de Tarakanova, atribuit în legende ambelor necunoscute? Acesta apăruse, se pare, pentru prima oară, în cartea lui Georg von Helbig despre istoria romanțată a unei așa-zise fiice a țarinei Elisabeta și care și-ar fi sfârșit zilele într-o mănăstire din Rusia. După unii cercetători, confuzia ar fi fost creată de faptul că o soră a lui Aleksei Razumovski, soțul secret al țarinei Elisabeta, ar fi fost căsătorită cu un colonel pe nume Daraganov (de unde derivația Tarakanov), care și-ar fi trimis copiii la studii în Europa.

Cert este un lucru. Până în prezent nu a fost găsită nicio relatare de presă, din Rusia sau din străinătate, și niciun document care să confirme că Ali Emmettie ar fi folosit vredată numele de Tarakanova. Tot așa, în afară de înscrisul de pe spatele icoanei călugăriței Dosifecia, acest nume nu mai

apare nicăieri, ci doar în legende vremii.

Documentele din arhivele secrete ruse nu au dezlegat nici până azi misterul din jurul celor două „prințese”. Se susține însă că ar mai fi documente care, din varii motive, nu au fost încă date publicității. Până la ieșirea acestora la lumină, „prințesa circasiană” continuă să fie subiect de povestioare romantice sau de filme de aventuri (ultimul – *Vânătoare regală*), iar călugărița Dosifecia să fie evocată cu evlavie doar în literatura religioasă. Mai mult, în februarie 2015, la împlinirea a 205 ani de la moartea acesteia, a fost oficiată o mare slujbă de pomenire la capela în care se crede că și-ar dormi somnul de veci. ■

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

Grigori Orlov, cel care a primit însărcinarea, de la țarină, să o aducă în țară pe „împostoare”

după mulți ani de viață a murit neprihănită, îngropată la Mănăstirea Novospasskaia“ (la scurt timp după revoluția bolșevică din 1917, icoana a dispărut, ulterior fiind expuse doar copii).

Încă în timpul domniei Ecaterinei a II-a circulau intens zvonuri, în Rusia și nu numai, că împărăteasa Elisabeta Petrovna, fiica lui Petru cel Mare, a avut o frumoasă poveste de dragoste cu Aleksei Rozum, un chipeș ucrainean, cântăreț în corul capelei bisericești de la Curtea Imperială. Cei doi ar fi încheiat pe ascuns și o căsătorie religioasă, după toate canoanele vremii, însă împărăteasa nu a făcut public acest mariaj. Rozum a urcat fulgerător toate treptele ierarhice, ajungând în final feldmareșal, întemeietor al nobilei familii Razumovski. Fructul căsătoriei morganatice – o fată, botezată Dorocea Augusta – a

fost ascuns de ochii lumii. Ulterior a fost trimisă peste hotare, asigurându-i-se un trai îndestulător și o educație aleasă, după toate probabilitățile în însoțita Italie. După urcarea pe tron, Ecaterina a II-a ar fi distrus toate documentele care atestau acest mariaj, pentru a evita pretenții la titluri nobiliare ale posibilor moștenitori.

Zvonurile despre existența unei moștenitoare legitime la tronul Rusiei, descendentă directă din familia Romanovilor, aveau o explicație și în faptul că existau destule nemulțumiri că pe tronul Rusiei urcase, prin uzurpare, o împărăteasă de origine germană!

Undeva, în jurul anului 1785, Ecaterina a II-a ar fi aflat că Augusta trăiește în Italia și, pentru a evita repetarea istoriilor cu falși pretenzenți la tron, a hotărât să o aducă cu orice preț în țară. Această sarcină i-a fost încredințată lui Grigori Orlov, fostul său amant. O altă legendă susține că în 1785, o femeie în vârstă de cca 40 de ani a cerut audiență la împărăteasă, căreia i-a destăinuit că

Aleksei Razumovski, soțul secret al Elisabetei Petrovna, fiica lui Petru cel Mare

este fiica țarinei Elisabeta, a trăit mulți ani în Italia, unde a fost trimisă din copilărie, a avut un soț și doi copii, care ar fi murit în împrejurări rămase o taină. Ar fi asigurat-o pe țarină că nu are nicio pretenție la tron și nici la titluri nobiliare, dorind să trăiască liniștită în țara natală. Probabil că împărăteasa a crezut parțial istoria. Pentru orice eventualitate, în schimbul promisiunii necunoscutei că va păstra tăcerea asupra presupuselor sale origini, o convinge să se călugărească, asigurându-i un trai mai mult decât îndestulător din fondurile vistieriei imperiale. I s-a pus la dispoziție o căsuță, cu două camere și un antreu,

situată lângă biserica Mănăstirii Ivanovskaia, din apropierea Moscovei. În călugărie a primit numele de Dosifeea. Nu avea dreptul de a ieși din mănăstire și nici să se întâlnească cu cineva, în afară de maica stareță și de un duhovnic. Nu lua masa cu celelalte călugărițe, iar

Mănăstirea Ivanovo din Moscova, unde prințesa Augusta Tarakanova s-a călugărit, devenind Dosifeea

Cavaleria „britanică” contra infanteriei „franceze”

camaradului din stânga mă pârlau pe gât și pe tâmpile. Când își slobozea arma, începusem să mă aplec în partea opusă, spre a evita un accident mai grav – un infanterist fusese ars pe față și, acoperindu-și ochii cu palma, se retrăsese, în spatele liniei de trăgători, ajutat de un tovarăș.

Lumina muschetei (mic orificiu prin care praful de pușcă din tigăiță, aprins de scânteia produsă de silexul din cocoș, dă foc încărcăturii din armă) mi se înfundase și nu o mai puteam folosi. Nici lui Vaclav, volubilul și glumețul camarad ceh, mereu sub influența aburilor romului, nu-i mai funcționa arma, așa că, la ordinul „Feu de rang!” (Foc de rând! – pușcașii, așezați pe două rânduri, trag deodată), amândoi simulam că tragem și scoteam, la unison, onomatopeea „buuuuuuum!”, făcându-ne, complice, cu ochiul.

Deși în regulamentul de participare era stipulată interdicția de a face fotografii sau filme în timpul luptei – iar din participările anterioare știam că superiorii interziceau scoaterea și întrebuințarea aparatelor sub foc –, de data aceasta nimeni nu a ținut seama și majoritatea combatanților muta muscheta în cealaltă mână, se retrăgea din formație, spre a-și putea folosi camerele, fie ele specializate, fie telefoane mobile, fie tablete.

Râzând, glumind între ei și îndemnându-se reciproc, dragonii din „Scots Greys”, îmbrăcați în tunici roșii, având pe cap căciuli de urs, șarjau contra careurilor noastre. Scandând „Long live Scotland!” (Trăiască Scoția!) sau „Scotland forever!” (Scoția eternă!),

atingeau cu sabia, cu un zăngănit strident, baionetele îndreptate spre ei la ordinul „Croi-sez!” (Încrucișați!). Le răspundeam cu „A bas les Anglais!” (Jos englezii!) sau „Mort aux Anglais!” (Moarte englezilor!).

Un cal, speriat probabil de atâta hărmălaie, a lovit cu copitele dinapoi un jandarm francez, aflat, nu se știe de ce, în prima linie. Lovitura a fost atât de puternică, încât i-a îndoit sabia bietului om, aflată în teacă, pe șoldul stâng. Aceasta a mai amortizat, probabil, impactul. Dar șocul a fost suficient de puternic pentru ca accidentatul să-și piardă, preț de câteva minute, cunoștința și să fie culcat la pământ. Și-a revenit la scurt timp, dar se vedea că era contuzionat destul de grav. Plutonul ceh a vociferat și a strigat după britanici, deși accia nu-i înțelegeau. Totuși, un cavalerist a galopat în liniile inamice și s-a întors cu o vivandieră, în viața civilă medic, care alerga după calul său, cu geanta de prim-ajutor în mână, spre a-i da îngrijiri rănitului, care a fost scos din careu și dus în spatele frontului.

Cavaleria aliată era mai numeroasă decât a noastră. Niște husari britanici și germani atacau un careu vecin. Au fost întâmpinați de câțiva cuirasieri și vânători călări din garda imperială. Dar, după ce și-au atins săbiile, francezii s-au retras. Atunci, ordonând să fie deschis careul, „generalul” Sokolov a ieșit, cu sabia scoasă, să înfrunte pe unul dintre atacatorii britanici, care dădea agresiv ocol careului. S-au duelt câteva secunde până ce inamicul a fost pus pe fugă, iar bravul comandant a reintrat în careu, salutat cu urale de soldații săi, entuziasmați

S-au împlinit anul acesta, la 18 iunie, 200 de ani de la bătălia de la Waterloo, care a pus capăt primului imperiu francez și carierei de împărat a lui Napoleon. Pe locul fostei bătălii au fost organizate un mare spectacol și o reconstituire istorică. Prezent, alături de alți „valahi“, autorul povestește cititorilor noștri (prima parte în nr. 9/2015) cele văzute și trăite.

Trupele „britanice“ la paradă și autorul articolului

ȘI EU AM FOST LA WATERLOO...

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

În seara de 19 iunie a avut loc întâia confruntare din program ce trebuia să sugereze prima fază a bătăliei, debutând cu atacul francezilor, iar într-a doua, la 20 iunie, era contraatacul aliaților anglo-germano-belgiano-olandezi.

Pe câmp erau ridicate două construcții din paiață, ce figurau fermele La Haye Sainte și Hougomont și pe care le-am asediat, fiind apărate, cu hotărâre, de britanici. Se trăgea, cu furie, și din afara zidurilor și de pe ziduri. Fumul produs de artilerie și de salvele infanteriei acoperea cer și pământ. Liniile dușmane nu se mai vedeau. Undeva, departe, înaintea noastră, se auzeau sunetele cimpoiilor scoțiene. Înaintam prin holda înaltă până la brâu. De multe ori călcam în gropile rămase de la arături. Printre picioarele noastre fugeau, speriați, iepuri deranjați din vizuini. Înaintam, umăr la umăr, ca un zid impenetrabil. Tobe băt看 și piculina țiuia strident, în spatele nostru, dând curaj soldaților și menținându-le cadența pașilor. Ofițerii urlau ordinele ce abia

se auzeau în vacarmul general. Locotenentul nostru, Renné Ragas, și-a pierdut glasul: cu sabia în mână și obrazul congestionat de efort, șoptea, hârâind răgușit, ordinele ce erau preluate și repetate de sergenți și de ghizii din extremitățile formației.

Duel unu la unu

În nări simțeam mirosul de pucioasă al prafului de pușcă, iar în gură aveam gustul dulceag, neplăcut, al acestuia când, la încărcare, rupeam cartușul de hârtie cu dinții. Toți eram negri pe buze, pe obraji și pe mâini din aceleași motive. Ne opream, încărcam, apoi, la ordin, trăgeam o salvă de pluton sau de batalion. Scânteile de la tigăita armei

Pastila de cuvinte

După cum s-a văzut până acum și se va vedea și din exemplele care urmează, cele mai multe cuvinte numite „eponime” sunt formate de la nume proprii de locuri, frecvent nume de orașe. Nu sunt însă puține nici cele derivate de la un nume de persoană.

ISTORIA ALTOR EPONIME

Academician MARIUS SALA

O rochie Malacof, purtată chiar de ducesa de Malakoff (fotografiată în 1857)

tură făcută din balene și sârme flexibile de oțel pe care se așază fusta, ca să capete amplexoare. Termenul provine de la numele unei fortărețe care apăra orașul Sevastopol, cucerită, în 1855, în timpul Războiului Crimeii. Generalul

Scenă din Războiul Crimeii, reprezentând capturarea cetății Malakov, ce apăra Sevastopolul

cel al orașului-port *Málaga* din sudul Spaniei, situat într-o regiune viticolă cunoscută în toată lumea. Cuvântul apare într-un text din 1930, *Lexicon vamal* de N.C. Nica, și are etimologie multiplă: sp., fr., it. *malaga*, germ. *Malaga*. Am împrumutat și un derivat spaniol al său, *malagueña* „numele unui dans lent spaniol”, înregistrat în *Dicționarul de neologisme* al lui Florin Marcu și Constant Maneca (1978).

Majolică se numește un tip de faianță italiană din epoca Renașterii. Cuvântul, împrumutat din fr. *majolique*, este înregistrat în *Dicționarul universal al limbii române* de L. Șăineanu (1930) și are la origine adjectivul italian *Majolica* „din insula *Majorca*”, numele unei insule din arhipelagul Balear (în spaniolă, *Mallorca*).

Malacof (cu varianta *mala-cov*) este, în română, sinonim cu „crinolină”, adică o întări-

Pélissier, care a condus armata franceză, a primit bastonul de mareșal al Franței și titlul de duce de Malakoff. Cuvântul a fost împrumutat din franceză (*Malakoff*) sau din rusă (*Malacov*) și are prima atestare în *Dicționar romano-frances* de Raoul de Pontbriant (1862).

Malaga denumește o „specialitate de vinuri foarte dulci, obținute prin amestecul mai multor soiuri cu țării și arome variate”. Numele vine de la

Malthusian este numele oricărui adept al teoriei formulate de economistul englez Thomas Robert Malthus (1766-1834), potrivit căreia populația globului crește în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de existență cresc numai în progresie aritmetică. În română cuvântul este împrumutat din fr. *malthusien* și a fost atestat prima dată în 1952, într-un articol din ziarul *Scânteia*.

Maniheism este un termen ce desemnează o „doctrină religioasă care consideră că lumea este guvernată de două

de acest exemplu de bărbăție și dispreț față de moarte.

Bucătarul... Ney

Deși în scenariul altor lupte la care participasem, în final trebuia să ne aruncăm la pământ și să facem pe morții sau răniții ori să fugim, în dezordine, de data aceasta, la bicentener, nu s-a mai făcut la fel. Cu ultimele rudimente de glas, locotenentul Ragas repeta „Alamo, Alamo...”, spre a ne face să înțelegem pe noi, valahii care nu pricepeam limba cehă, că este nevoie să ne sacrificăm până la unul și să cădem, ca în legendara luptă pentru independența Texasului. Dar superiorul său, comandantul batalionului Jakub Samek, a contramandat ordinul și ne-am retras în ordine. Așa că, la celebrarea bicentenerului bătăliei de la Waterloo, nu au mai existat învingători și învinși!

Începuse să plouă mărunț. Osteniți de efortul aprigei bătălii, ieșeam de pe câmpul de luptă în aplauzele publicului. Napoleon și statul său major au trecut pe lângă noi, pe caii oboșiți și plini de spume. Fără vreun ordin, la îndemnul inimii, am izbucnit, cu toții, într-un strigăt lung: „Vive l'Empereur!” (Trăiască împăratul!). La care împăratul ne-a răspuns, cu glas blând, „Adieu!” (Adio!). Era salutul său de bun rămas către devotații soldați care-l urmăseră în marele vis istoric pe care l-a recreat de un deceniu încoace. Aceasta fiindcă își anunțase, public, „abdicarea” după încheierea campaniei Waterloo, spre a lăsa loc și altor interpreți ai legendarei figuri a împăratului să participe la viitoarele reconstruiri.

Cu pas greoi, cărând cu dificultate muscheta și ranița,

„Împăratul”, la ultima apariție în acest rol

uzi și transpirați, murdari și flămânzi, am revenit în tabără. Nu ne doream decât puțină mâncare și odihnă. Dar, sub umbrarul secțiunii valahe a Regimentului 57, ne aștepta un dîneț de-a dreptul imperial, pregătit de Ney (simplă coincidență cu numele mareșalului rănit), priceputul nostru bucătar, și vrednicele sale ajutoare, vivandierele. Aceasta pentru că jovialul și gurmandul *cuisinier* se născuse chiar în ziua mării bătălii!

La miezul nopții m-am trântit pe salteaua de paie, sub cort. Încercam să adorm. Undeva, departe, în alt colț al taberei, glasuri entuziaste cântau *Marseilleza*, *La Carmagnole*, *Le grenadier de Flandre* și alte melodii din vremea respectivă. Frumos fundal sonor pentru a încheia o zi de luptă și de emoții. În starea de veghe în care mă aflam s-a conturat convingerea că, prin participarea la reconstituirea bicentenerului, am intrat și noi în istorie, alături de eroicii înaintași. Umbra lor ne mângâia pleoapele și fruntea ostenită. ■

Știința în cuvinte potrivite
cu Corina Negrea și Dan Manolache

luni-vineri de la 13.15

În domeniul muzicii, perioada cuprinsă între anii 1580 și 1620 a reprezentat tranziția de la Renaștere la Baroc. În 1919, muzicologul german Curt Sachs (1881-1959) a folosit pentru prima oară conceptul de baroc pentru a desemna o perioadă muzicală și pe compozitorii care au compus în stil baroc. Un alt muzicolog german, Manfred Bukofzer (1910-1955), a stabilit în 1947 că barocul ar fi avut, ca fenomen muzical, trei subdiviziuni: barocul timpuriu (1580-1630), barocul mijlociu (1630-1680) și barocul târziu (1680-1730). Acestui adjectiv baroc i-au trebuit însă câteva decenii bune ca să se impună. În anii '60 ai secolului al XX-lea, s-a înregistrat ultima dispută serioasă în cercurile muzicologilor și criticilor muzicali, dacă muzica lui Jacopo Peri, Claudio Monteverdi, Antonio Vivaldi, Jean-Baptiste Lully, François Couperin, Johann Sebastian Bach, aparent atât de diferită, ar trebui etichetată ca fiind barocă.

REVOLUȚIA MUZICII CLASICE. OPERA „EURIDICE” DE JACOPO PERI

CLAUDIU NEAGOE

Începând cu anul 1600 și mergând până către jumătatea secolului al XVIII-lea, Italia a dat tonul în artă și arhitectură, dar și în domeniul muzicii. În Italia a apărut *bel-canto*-ul, care avea să exalte emoțiile umane prin muzica recitativă și genuri vocale – madrigalul, opera, oratoriul, cantata –, cât și instrumentale (concertul, sonata, suita), precum și dansuri de societate elaborate – baletul de Curte, opera-balet. Printre marile creații ale barocului s-a numărat și opera, gen muzical destinat reprezentării scenice, având la bază un text sau libret pe care erau construite momentele sau numerele muzicale din operă, respectiv piesa de introducere sau uvertura, vocală sau instrumentală, fragmentul muzical instrumental plasat între părțile unei lucrări

vocale sau interludiu, apoi arii, duete, terțete, cvartete, balet etc. La toate acestea aveau să se adauge, începând cu anul 1600, și decorul, costumele și toate elementele teatrale menite să realizeze vizual spectacolul.

Florența și familia de Medici

Opera, cea mai de seamă dintre creațiile barocului, s-a născut la Florența. Orașul a continuat să fie, în secolul al XVI-lea, unul dintre cele mai însemnate centre artistice și culturale ale Italiei, datorită bogatei și influentei familiei de Medici. În 1532, cu sprijinul împăratului Carol Quintul, Medici au devenit duci de Florența. Apoi, în 1557, Florența s-a

principii suverane, cel al binelui și cel al răului”; provine din franceză (*manichéisme*). La origine se află numele învățatului persan *Mani* (lat. *Manichaeus*, gr. *Manikhaïos*), care s-a născut și a trăit în Mesopotamia (216-276). Prima atestare a cuvântului în română este din 1930, în dicționarul lui L. Șăineanu, menționat mai sus.

Manila este un cuvânt care apare în construcții ca *sfoară de manila* sau, mai rar, *pânză de manila* denumind „fibrele textile ale unei specii de cânepă din Filipine”. Cuvântul a putut fi împrumutat în română din franceză, italiană ori spaniolă și are la bază numele orașului Manila, capitala Republicii Filipine. Prima sa atestare este tot în *Lexicon vama* din 1930.

Maraton este o „cursă athletică desfășurată pe o distanță de circa 42 km”; cuvântul are și un sens figurat, în expresia *o ședință maraton*. Provine din fr. *marathon* și prima atestare în română este din 1959, într-un articol din revista *Limba română*. Se spune că numele orașelului Marathon din Grecia a rămas în

istorie datorită victoriei generalului atenian Miltiade contra persilor, dar și pentru că un soldat a alergat 42 de kilometri, de la Marathon până la Atena, ca să ducă vestea victoriei, iar după ce a comunicat mesajul a căzut din picioare și și-a dat duhul.

Masochism „comportament deviant caracterizat prin obținerea plăcerii sexuale în urma unei dureri fizice”, cuvânt care provine din fr. *masochisme*, este atestat abia în DEX, ediția I (1975), deși este de presupus că a circulat în limba română și până atunci,

Romancierul austriac
Leopold von Sacher-Masoch

cel puțin în limbajul de specialitate din domeniul medicinei. La originea acestui termen folosit inițial în psihiatrie, dar care a pătruns ulterior și în limbajul comun, dobândind sensul „atitudine a cuiva care își găsește satisfacția în propria suferință, decădere sau umilire”, se află numele romancierului austriac Leopold von Sacher-Masoch (1835-1895), a cărui operă literară este dominată de ideea „războiului” dintre sexe; în viziunea sa, femeia este o ființă crudă, imaginată „cu biciul în

Economistul englez
Thomas Robert Malthus

mână”, care îl transformă pe bărbatul orbit de pasiune în sclavul ei. Cuvântul german *Masochismus* a fost creat de doctorul Richard von Krafft-Ebing în lucrarea sa *Psychopathia sexualis* (1886), pentru a denumi această formă perversă de iubire.

Masicot este un termen de specialitate, neînregistrat în dicționarele curente ale limbii române. În franceză, de unde a fost preluat, *massicot* înseamnă „mașină de tăiat hârtie și marginea cărților”. Cuvântul are la bază un nume propriu: Guillaume Massicot (1797-1870), un fabricant de cuțite, care a inventat în 1849 această mașinărie, inițial pusă în mișcare manual, apoi cu o manivelă, prin forța aburilor, iar în prezent cu ajutorul curentului electric. Cuvântul nu trebuie confundat cu omonimul său *masicot* „protoxid de plumb folosit la fabricarea smalțului”, și acesta împrumutat în română din franceză (*massicot*), unde provine din alterarea termenului italian *marzacotto* „lacul olarului”, cuvânt de origine arabă. ■

Mașina de tăiat hârtia,
inventată de Guillaume Massicot

Monodia este un stil muzical bazat pe simpla succesiune a sunetelor melodiei; cântec executat pe o singură voce, solo sau amplificat de un ansamblu la unison sau la octavă.

Contrapunctul reprezintă o tehnică în compoziția muzicală, constând în suprapunerea a două sau mai multe linii melodice de sine stătătoare, având fiecare un înțeles propriu, dar formând laolaltă un tot organic.

cenaclu, înființat în 1592, era cunoscut sub numele de Camerata lui Corsi, după numele unui alt mare nobil florentin, el însuși om de litere și muzician, Jacopo Corsi (1561-1602).

În cadrul cenaclului patronat de Corsi, Jacopo Peri a stabilit o legătură extrem de fructuoasă cu poetul și libretistul Ottavio Rinuccini. Împreună au pus bazele teoretice ale melodramei și au proclamat superioritatea monodiei asupra contrapunctului. Prima lor colaborare s-a concretizat în 1594, prin reprezentarea operei *Dafne* în fața unui grup restrâns de spectatori adunați în sala de recepție a Palatului Corsi. Câțiva ani mai târziu, în 1597, opera a fost din nou jucată, de această dată în fața unui public mult mai numeros, în timpul carnavalului anual de la Florența, o sărbătoare a bucuriei și a libertății, în care florentinii, de la nobili la umili, deveneau, o dată pe an, egali prin purtarea măștilor. Familia Medici a respectat această sărbătoare-spectacol tradițională, datând din Evul Mediu, în fapt un compromis între vechile festivaluri antice, păgâne, și cele creștine. Carnavalul de la Florența se desfășura într-un spațiu larg: Piazza Santa Croce, Piazza Santa Maria Novella, Via Larga, Via Tornabuoni și Via del Maglio.

Prima reprezentație

Jacopo Peri a reușit să-și pună în practică concepția despre stilul recitativ cu opera *Euridice*, prezentată cu ocazia căsătoriei lui Henric al IV-lea de Navarra și de Bourbon,

regele Franței, și Maria de Medici (5 octombrie 1600). Această melodramă a fost rezultatul colaborării lui Peri cu libretistul Ottavio Rinuccini și cu un alt mare muzician al vremii, Giulio Caccini. Subiectul operei a fost anunțat, printr-un prolog, de unul dintre actori. Cele două personaje principale, Orfeu și Euridice, și-au cântat suferințele într-un stil care se plasa între declamația muzicală și cântare, presărată cu numeroase înfloriri melodice.

Ansamblul instrumental, relativ modest ca număr, era alcătuit dintr-o chitară mare, o teorbă – instrument muzical care are coarde speciale pentru sunetele grave –, o liră dublă, trei flaute și un clavecin de mari dimensiuni. Instrumentiștii stăteau în spatele scenei, în timp ce corul se afla înaintea acestora. Reprezentația s-a încheiat, în cele din urmă, cu un dans – ballo –, la care s-au adăugat mici părți vocale. Peri însuși a jucat pe scenă rolul lui Orfeu, în vreme ce Jacopo Corsi l-a acompaniat la clavecin.

Euridice s-a bucurat de un succes remarcabil, anunțând mutații majore în arta muzicii. Cu toate acestea însă, ca gen muzical opera avea să câștige un statut autonom câțiva ani mai târziu, odată cu punerea

în scenă la Palatul ducal din Mantova (24 februarie 1607) a operei lirice *Orfeo*, compusă de Claudio Monteverdi (1567-1643) pe libretul lui Alessandro Striggio Jr. (1573-1630). Până în jurul anului 1620, opera s-a transformat rapid într-un „spectacol total”, cucerind marile scene ale Europei baroce. ■

Spectacol de operă la Versailles, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea

Christine de Lorraine...

unit cu Siena. În 1569, Papa Pius al V-lea le-a acordat Medicilor titlul de mari duci de Toscana.

Sub Ferdinando I de Medici (1587-1609),

Florența și-a redobândit bunăstarea și strălucirea de odinioară. Aceasta a dat soliditate statului. Florența a cunoscut o creștere de-

mografică semnificativă, în jurul anului 1600, orașul numărând peste 55.000 de locuitori. Un rol important în acest sens l-a avut, neîndoielnic, dezvoltarea portului Livorno, transformat într-un adevărat oraș-deschis, permanent populat de italieni, francezi protestanți, evrei și otomani.

Sub aspect politic, Ferdinando de Medici a urmărit, printr-o apropiere de Franța, să-și consolideze poziția în Italia. În 1589 acesta s-a căsătorit cu Christine de Lorraine, principesă franceză, înrudită cu Casa de Valois. Mai târziu, alianța politică dintre Florența și Franța avea să fie consolidată printr-un nou acord matrimonial, încheiat la 7 martie 1600 și finalizat la 5 octombrie același an, prin căsătoria Mariei de Medici, nepoata lui Ferdinando I de Medici, cu Henric de Navarra și de Bourbon, regele Franței.

În plan artistic și cultural, la sfârșitul secolului al XVI-lea Florența continua să fie animată de spiritul Renașterii. Un grup de muzicieni și oameni de litere, alături de câțiva nobili cultivați, au constituit între anii 1573 și 1589, în palatul contelui Giovanni Bardi di Vernio (1534-1612), un cenaclu artistic, Accademia, și o camerată muzicală, cunoscută sub numele de Camerata florentină sau Camerata lui Bardi. Dintre cele mai importante personaje care au activat în acest cenaclu literar-muzical amintim aici pe compozitorii și muzicienii Vincenzo Galilei (1520-1591), Cristofano Malvezzi (1547-1599), Giulio

Caccini (1551-1618) și Emilio di Cavalieri (1550-1602) și pe literații Giovanni Battista Strozzi „cel Tânăr“ (1551-1634), Gabriello Chiabrera (1552-1638) și Ottavio Rinuccini (1562-1621).

... și Ferdinando de Medici

Inventatorul operei

Membrii cameratei florentine s-au inspirat din teatrul antic

grecesc, unde, împletite în mod armonios, poezia, muzica și dansul dădeau spectacolului un aspect de serbare. În lucrarea sa, intitulată *Dialogul muzicii antice cu cea modernă*, apărută la Florența, în 1581, Vincenzo Galilei aclama monodia antică grecească și critica cu o oarecare asprime polifonia medievală care distorsiona, în concepția sa, adevărata semnificație a textului.

În urma numeroaselor dezbateri care au avut loc în cadrul Cameratei lui Bardi, s-au pus bazele teoretice ale unei noi forme artistice, teatrale, „melodrama“, o compoziție poetică în versuri cântate.

Inventatorul operei, în ciuda anumitor contestări sau critici mai mult sau mai puțin întemeiate, a fost compozitorul Jacopo Peri (1561-1633). Deși născut la Roma, Peri și-a făcut studiile muzicale la Florența cu unul dintre cei mai cunoscuți și mai apreciați compozitori ai epocii, Cristofano Malvezzi, maestrul capelei ducale a familiei de Medici, încă din anul 1577.

La recomandarea maestrului său, Jacopo Peri a intrat, în 1588, în slujba familiei de Medici. În anul următor, 1589, acesta a făcut dovada calităților sale deosebite în arta interpretării, prin punerea în scenă a unui „divertisment“ muzical, cu prilejul căsătoriei marelui duce Ferdinando de Medici cu Christine de Lorraine.

Jacopo Peri a făcut parte dintr-un „cenaclu“ rival celui patronat de contele Bardi. Acest

*Barry Clifford prezentând lingoul presupus a face parte din comoara căpitanului Kidd
președintelui Madagascarului*

Galeră din epocă

pe experții internaționali că declarațiile lor vor duce la prăbușirea proiectului și pierderea unei investiții de patru milioane de dolari. În final, Clifford a recunoscut că lingoul este de plumb, dar susține că bucățile descoperite provin din nava incendiată de William Kidd în 1699.

Arheologii UNESCO au declarat că au nevoie de mai mult timp pentru a le cerceta.

Un scoțian ajuns pirat

Istoria lui William Kidd a început în Scoția. S-a născut la Dundee, la 22 ianuarie 1645, fiu al căpitanului John Kidd. De foarte tânăr a plecat în colonii, ca marinăr, apoi negustor la New York.

Ajuns în colonia britanică Nevis cu vasul *Blessed William* (Binecuvântatul William), a fost ales căpitan de echipajul acestuia. Guvernatorul insulei Nevis i-a angajat să apere insula de francezii cu care autoritățile britanice se aflau în război. Plata echipajului consta în prada luată de la francezi. Prima misiune a fost atacarea insulei Mariegalante, ce aparținea francezilor.

Căpitanul Kidd devenise corsar în slujba englezilor, vânând piraii ce atacau corăbiile engleze și asigurând nu doar coasta engleză, ci și securitatea rutelor comerciale. De aici controversa legată de viața, dar mai ales de moartea sa. A fost William Kidd un pirat sângeros care a sfârșit pe drept în ștreang sau a fost un ajutor prețios al autorităților britanice care, atunci când nu au mai avut nevoie de serviciile sale, l-au arestat, judecat și executat?

William Kidd a rămas în istoria New York-ului ca unul dintre cei care au contribuit financiar la construcția Trinity Church (cel mai vechi monument anglican din S.U.A.; se spune că piatra de construcție a fost cărată de nava lui William Kidd). Tot la New York s-a căsătorit în anul 1691 cu Sarah Bradley Cox Oort, o

englezoaică tânără, foarte bogată, văduva unui mare proprietar.

Cercetările recente făcute de jurnalistul Richard Zacks și publicate în biografia dedicată celebrului pirat, *Vânătorul de piraii* (2015), schimbă percepția asupra lui Kidd, demonstrând că el a acționat în slujba Coroanei britanice.

În timpul Războiului Marii Alianțe sau Războiul Regelui William, cum a fost numit de coloniști, dus între Franța și o coaliție europeană formată din Anglia, Danemarca, Spania, Savoia, căpitanul Kidd a luptat pentru coloniile New York și Massachusetts.

În decembrie 1695, Richard Coote, conte de Bellomont, noul guvernator al New York, Massachusetts și New Hampshire – numit de regele William al III-lea al Angliei –, l-a rugat pe William Kidd să plece într-o expediție împotriva navelor franceze și a piraiilor care atacau frecvent coastele americane.

Misiunea a fost aprobată și parțial plătită de chiar regele Angliei, alături de cei mai bogați negustori englezi, care pierdeau sume uriașe din cauza jafurilor piraiilor și atacurilor vaselor franceze, în egală măsură. Au contribuit financiar la această expediție mare parte dintre cei păgubiți. A fost cumpărată și înzestrată *Galera aventurilor*, o corabie trainică, ce avea 34 de tunuri, 150 de oameni la bord și marele avantaj oferit de vâsle, extrem de utile pe o mare lipsită de vânt.

Căpitanul Kidd a recrutat cei mai buni marinari pentru expediție. Dar soarta le-a fost potrivnică. Încă de la început au avut un incident cu un vas al Marinei regale britanice pe care nu l-au salutat după obicei și care a tras asupra corabiei lui Kidd. Din acest moment William Kidd a fost privit ca un răzvrătit împotriva Marinei regale și a autorităților engleze. O parte a echipajului a părăsit corabia și Kidd i-a înlocuit în portul New York pe cei plecați cu foști piraii.

Căpitanul William Kidd a fost și a rămas o legendă;
în imagini: portretul său, un lingou descoperit în acest an și jocul „Captain Kidd”

WILLIAM KIDD, UN PIRAT ȘI O COMOARĂ

CRISTINA PĂIUȘAN-NUICĂ

William Kidd sau Capitanul Kidd a fost un pirat celebru de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. A fost capturat în 1701 și judecat pentru piraterie. Povestea a revenit în actualitate în mai 2015, când o echipă de exploratori americani a descoperit o epavă în largul coastei Madagascarului, lângă insulița Sainte Marie, în Golful Piraților, și a scos la suprafață un lingou ce cântărește 45 kg.

O echipă de britanici a filmat modul în care a fost făcută descoperirea, sub directa coordonare a arheologului Barry Clifford, filmări ce stau la baza unui viitor serial TV. Problemele au apărut în momentul în care experții UNESCO au protestat împotriva intervenției brutale și total neprofesioniste în situl arheologic submarin.

Vânătorii de comori

Clifford a declarat că lucrează cu arheologi profesioniști tocmai pentru a nu produce avarii epavei. A fost înștiințat președintele Madagascarului, Hery Rajaonarimampianina, care a vizitat zona împreună cu un grup de miniștri și cu ambasadorii S.U.A. și ai Marii Britanii. Au organizat chiar o ceremonie la care corpul diplomatic din Madagascar a fost invitat să admire lingoul inscripționat.

De-a lungul timpului, din Golful Piraților au fost scoase la suprafață 13 nave. De această

dată, Clifford și echipa sa au declarat că au scos la lumină două nave: *Dragonul de foc* și *Galera aventurilor*; ultima, în opinia arheologului, i-a aparținut lui William Kidd.

Lingoul de argint de 45 kg a stârnit speculații și legende, căpitanul Kidd fiind celebru pentru uriașa sa comoară acumulată în numeroase raiduri de pradă și care nu a fost vreodată descoperită. Începând din secolul al XIX-lea și până azi numeroși vânători de comori din întreaga lume au răscolit apele Madagascarului în căutarea comorii.

Expertiza făcută în lunile iunie-iulie 2015 de echipa UNESCO arată că lingoul conține în proporție de 95% plumb, nicidecum argint, iar piesa prezentată ca provenind din *Galera aventurilor* pare a fi o bucată dintr-o dană a vechiului port al insulei Sainte Marie.

Clifford a protestat împotriva catalogării sale, de către experții UNESCO, drept un vânător de comori, iar firma care realizează filmul despre celebrul pirat și comoara sa i-a acuzat

Sediul MI5 (stânga), stema Regatului Marii Britanii și sediul MI6

● Ministrul cere, Serviciul de Securitate refuză ● Organistul polonez nu a mai venit ● MI5 nu se alarmează ● Directorul general, greu de adus la sedințe ● Să facem un comitet ● Spionaj 52% din resurse, terorism doar 7% ● S-a vorbit mult, s-a făcut puțin ● Glonțul oprit de dinții din față

SLUJITORII MAIESTĂȚII SALE, CARE NU... EXISTĂ

CRISTIAN TRONCOTĂ, DORIN MATEI

Încercați să faceți abstracție de titlul articolului și să vă imaginați următoarea scenă. Ministrul de Interne cere Serviciului de Securitate internă să introducă un dispozitiv de interceptare a discuțiilor ce urma să aibă loc la o reuniune sindicală. Directorul adjunct al Serviciului (directorul general nu putuse fi găsit foarte urgent) a refuzat. Ar fi însemnat să culeagă informații despre o țintă care nu putea fi considerată ca fiind subversivă. Ministrul i-a replicat că poate era nevoie de o revizuire a conceptului, căci sindicatele erau pe punctul să șantajeze guvernul, amenințând astfel securitatea statului. Reprezentantul serviciului rămâne pe poziție, deși știe că ministrul are deplina susținere a premierului pentru cererea sa. La scurt timp, directorul general al serviciului i-a trimis ministrului de Interne, căruia îi era subordonat direct, un memorandum în care sublinia, încă o dată, limitele între care putea acționa Serviciul: separat de politică și sub un control tot mai strict.

Țara în care s-a petrecut episodul relatat este Marea Britanie.

Premier era Edward Heath, care avea o obsesie legată de pericolul subversivității în economia britanică. S-a și confruntat cu două acțiuni greve foarte puternice. Prima a fost cea declanșată în domeniul energetic, în timpul căreia s-a petrecut și scena descrisă mai sus.

Este adevărat, chiar dacă nu l-a schimbat în primii doi ani după ce preluase puterea, premierul britanic nu avea prea mare încredere în directorul general al MI5, Martin Furnival

Jones. Se petrecuse și un episod ciudat, pe care Edward Heath îl povestește în memoriile sale. Directorul general îl prevenise pe prim-ministru că serviciul primise informația că un organist polonez urma să fie trimis la Londra, pentru un recital. Premierul britanic avea să fie invitat la concert, după care organistul urma să se întâlnească cu el, cu scopul de a obține informații politice sensibile. Dar nu a apărut niciun organist și Heath considera că acesta nu era un mod prea productiv pentru MI5 de a-și

În septembrie 1696, căpitanul Kidd s-a îndreptat spre Capul Bunei Speranțe, dar cei mai mulți dintre membrii echipajului au murit de holeră. Drumul spre Madagascar a fost urmat cu mare greutate. Cu o navă puternică, dar cu un echipaj, prea puțin experimentat, piratul Kidd a încercat să abordeze mai multe corăbii ale Companiei franceze a Indiilor de Est, fără succes.

Informațiile istorice legate de acești ani sunt puține. Au circulat numeroase legende, o parte adevărate, mare parte inventate, legate de cruzimea căpitanului care ucidea orice marinăr care nu i se supunea orbește. Foștii prizonieri de pe *Galera aventurilor*, dar și o parte a propriului echipaj i-au creionat o alură de pirat sângeros.

Trădarea fostului aliat

Repudiat de britanici și atacat în câteva rânduri de navele Marinei Regale, căpitanul Kidd a arborat steagul francez și a început să atace corăbiile Companiei britanice a Indiilor de Est, precum și corăbiile ce duceau pelerinii musulmani, dar și pe cele ale negustorilor ce veneau din India. Francezii din Compania Indiilor de Est i-au promis protecția Coroanei franceze. A refuzat înțelegerea cu francezii și în 1698 a capturat vasul comercial *Quedagh Merchant*, ce părea francez. Dar căpitanul vasului armean era englez și transporta mărfurile Companiei britanice a Indiilor de Est, acest eveniment atârând greu în momentul în care a ajuns să fie judecat la Londra.

După ani petrecuți pe mări, căpitanul Kidd s-a întors în 1699 la New York, nu înainte de a-și incendia nava în Golful Piraților.

Ajuns în oraș, William Kidd a fost atras într-o cursă de guvernatorul Bellomont. Fostul partener de afaceri, speriat că ar putea fi acuzat de complicitate și chiar piraterie, i-a promis clemență lui Kidd. Odată sosit, l-a arestat la 6

iulie 1699 și l-a predat autorităților britanice. Englezii l-au transportat în Anglia pentru a fi interogată în Parlament.

Ajuns la Londra în plină luptă politică între Tory și Whigs (cele două facțiuni politice rivale din Anglia), Kidd nu a putut fi folosit de niciuna dintre tabere, el refuzând să acuze vreo parte. A fost trimis în anul 1700 în fața Înaltei Curți a Amiralității pentru a fi judecat pentru piraterie și uciderea lui William Moore, unul dintre marinarii de pe *Galera aventurilor*, care i se opusese și pe care îl rănisese mortal.

Din închisoare i-a trimis mai multe scrisori regelui William al III-lea, cerându-i clemență și povestindu-i serviciile aduse Angliei, faptul că a capturat numeroși pirați ce atacau navele comerciale britanice.

Verdictul instanței a fost moarte prin spânzurare.

La legenda căpitanului Kidd născută din timpul vieții sale, s-a adăugat un element important – chiar moartea sa. În momentul execuției, frânghia s-a rupt și procedura a trebuit să fie reluată. Trupul i-a fost atârnat pe cheiul Tibury Point al Tamisei, unde a stat o lungă perioadă, pentru a servi drept exemplu.

La începutul secolului al XX-lea au fost găsite, într-o veche clădire din Londra, acte date 1700, mărturie care nu au ajuns niciodată la proces, conform cărora Kidd a servit Anglia în calitate de luptător împotriva piraților. Mărturiile membrilor echipajului, cu ajutorul cărora a fost acuzat de crimă și găsit vinovat, fuseseră luate ori sub tortură ori în schimbul cruțării lor de justiția britanică.

Povestea comorii britanice de William Kidd s-a răspândit după moartea sa. Foști membri ai echipajului au spus-o, apoi a înflorit timp de secole, fiind preluată de folclor, dar și în operele unor mari scriitori precum Edgar Allan Poe – în *Scarabeul de aur* –, Washington Irving – în *Diavolul și Tom Walker* – și Robert Louis Stevenson – în *Insula Comorii*. ■

Casa căpitanului Kidd din New York, desen din 1691

Afișul filmului
Căpitanul Kidd și sclava

rândul său, Edward Heath considera că aceasta trebuia lărgită. Dar nu s-a schimbat nimic.

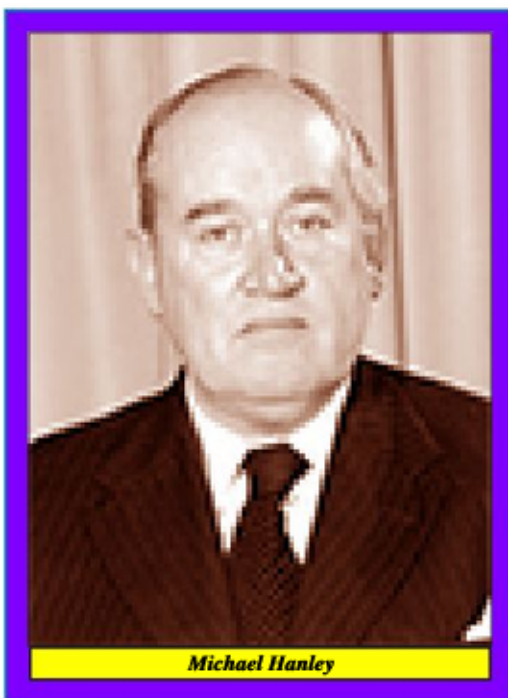
Între timp, o altă problemă începea să devină presantă: terorismul. Modificarea de priorități s-a produs foarte lent. Resursele alocate problemei terorismului au rămas în continuare reduse: doar 3% plus încă 4,5% pentru terorismul din Irlanda de Nord. Drept urmare, cifrele respective nici nu au mai fost menționate în rapoartele prezentate forurilor superioare. Încă se mai alocău 52% din resursele serviciului contraspionajului și 28% contrasubversiunii. Istoricul american Walter Laqueur avea să comenteze mai târziu că istoricii care vor studia peste ani fenomenul terorismului vor fi foarte surprinși să constate diferența foarte mare dintre cât de mult s-a vorbit și cât de puțin s-a făcut și sumele mici alocate pentru combaterea terorismului.

Pentru Marea Britanie de la sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70 două erau sursele terorismului: cel palestinian și cel nord-irlandez. Pentru ambele, MI5 era prea puțin pregătit să facă față.

Mintea din spatele terorismului palestinian a fost Wadi Haddad, adjunctul liderului Frontului De Eliberare a Palestinei, George Habash. Convinș că era inutil să atace ținte militare în Israel, după victoria zdrobitoare a israelienilor din Războiul de șase zile (1967), Haddad a elaborat strategia deturnării de avioane și a atacurilor contra unor obiective sioniste și israeliene din Europa. În ciuda mai multor deturnări de avioane produse, inclusiv a unor aeronave britanice, reacția a fost foarte lentă. S-au luat mai întâi unele măsuri pentru a

spori securitatea pe aeroporturi, dar costurile erau considerate prea mari pentru a implementa o securitate proactivă în domeniul antitero. Britanicii au descoperit cu surprindere că israelienii introduseseră ofițeri înarmați care asigurau securitatea avioanelor în zbor și că creaseră echipe speciale de intervenție care să acționeze în cazul în care un avion deturnat ateriza pe un aeroport de al lor.

Și din punct de vedere al competențelor, situația era foarte încurcată. Tradițional, problema teroristă (nord-irlandeză pentru britanici) era de competența lui Special Branch, din cadrul Poliției Metropolitane. Inițial, fenomenul terorist a fost privit în cadrul MI5 drept latura violentă a subversiunii și făcea parte dintre atribuțiile Diviziunii F, contrasubversiune. Abia în 1976 s-a pus problema creării unei diviziuni care să se ocupe special cu această problemă. A fost deplin creată abia în 1984. Problema securității proactive, contra terorismului, dar și a altor amenințări a rămas responsabilitatea Diviziunii C. Până atunci era privită mai curând ca protecția informațiilor clasificate și a Arhivei Serviciului.

Michael Hanley

La 6 noiembrie 1968 ministrul de Interne, James Callaghan, i-a cerut lui Furnival Jones o estimare privind terorismul în Irlanda de Nord. Cererea l-a pus într-o situație dificilă, căci MI5 depindea de informațiile primite de la Royal Ulster Constabulary (forța de poliție din Irlanda de Nord), MI5 neavând surse acolo. Peste o lună și o săptămână i-a furnizat documentul, care privea cu mult scepticism capacitatea de a rezolva cauzele terorismului irlandez. Existau două comunități care aveau o îndelungată poveste și foarte puțină răbdare una cu alta. Diferențele

justifica existența. Pe de altă parte, arhivele MI5 nu înregistrează un astfel de avertisment care ar fi fost transmis premierului, ne spune Christopher Andrew, autorul unei lucrări pe care am mai citat-o (*The Defence of the Realm. The Authorised History of MI5*, Apărarea Regatului. Istoria autorizată a MI5, Allen Lane, Penguin Books, 2009, XXIII+1032 pp.).

Cu toată obsesia lui pentru pericolul subversiunii, Edward Heath a fost luat prin surprindere de o altă mișcare sindicală, cea a minerilor. Nu mai avusese loc o grevă a minerilor din 1926. Și în acest caz MI5 a refuzat să treacă dincolo de limitele sale de competență: comuniștii, troțkiștii și tovarășii lor de drum. În 1972, când a izbucnit mișcarea sindicatelor din industria minieră, sindicaliștii au apelat la „pichete de grevă zburătoare“, deplăsându-se în teritoriu și blocând depozitele de cărbune. Au pus astfel în pericol aprovizionarea termocentralelor. Guvernul a declarat starea de urgență și a trecut industria la un program de lucru de trei zile pe săptămână, pentru a economisi energia. Un oficial aprecia că țara era în pragul colapsului, similar cu cel de după un atac nuclear de mai mică amploare.

Cu acest spectru în față, Guvernul a capitulat în fața cererilor minerilor. Cum premierul nu credea că greva se desfășurase de la sine, fără o planificare riguroasă, s-a cerut și MI5 o evaluare. Tonul raportului nu era deloc alarmist. Potrivit documentului, numărul britanicilor care susțineau diferite organizații subversive sau erau anarhiști violenți era sub 0,1% din populație. Cea mai mare organizație subversivă era considerată partidul comunist, cu 29.000 membri, care,

nereușind să atragă mai mulți aderenți, căuta să se infiltreze în sindicate. Heath a criticat raportul respectiv pentru abordarea prea relaxată, cum o considera el.

La 18 iulie 1972 a fost numit un nou ministru de Interne. În scurtă vreme și directorul general al MI5 a fost schimbat, Furnival Jones fiind înlocuit cu Michael Hanley. Dar și acesta s-a opus presiunilor venite

din partea Guvernului, este adevărat, cu mai multă abilitate. La 31 iulie premierul a făcut cunoscut că dorea să fie expus în mai mare măsură amestecul secret al comuniștilor în subversiunea industrială, inclusiv prin implicarea MI5. Directorul general adjunct care participa la respectiva întâlnire (se pare că ori de câte ori se discuta o problemă delicată, directorul general nu putea participa și

trimitea un adjunct) a insistat din nou că serviciul se menține în cadrul strict al reglementărilor privind funcționarea sa. Hanley a propus apoi crearea unui nou comitet (vechea metodă când vrei să nu se întâmple nimic: crezi un comitet sau o comisie), care să emită estimări privind securitatea internă a Marii Britanii. De asemenea, acest organism trebuia să țină departe de Joint Intelligence Committee (JIC; organismul guvernamental care coordonează activitatea de informații) problemele legate de tulburările din industrie și cele legate de subversiune. Pe toată durata Guvernului Heath, acesta a elaborat, cam la două luni, estimări privind subversiunea industrială. Inițial, doar opt miniștri primeau aceste estimări. Au continuat presiunile asupra MI5 pentru a supraveghea posibilele amenințări legate de subversiune industrială, dar Hanley le-a făcut față invocând mereu carta de funcționare a Serviciului. La

Premierul obsedat de pericolul subversiunii economice

CITITORII ÎNTREABĂ...

Domnul LUCA TACAGLI, din București, pe lângă răspunsul la Bliț... concurs, a trimis la redacție rândurile de mai jos, pe marginea articolului domnului Valeriu Avram, Rolland Garros și evadările sale, din nr. 11/2014.

Este adevărat că la tragerea cu mitraliera printre palele elicei avionului o contribuție importantă a fost adusă și de inginerul român George (Gogu) Constantinescu, membru al Academiei Române, considerat părintele teoriei sonicității?

...ISTORICI RĂSPUND

Domnul VALERIU AVRAM a avut amabilitatea să ne ofere răspunsul ce urmează.

Tragerea prin câmpul elicei a fost o mare realizare de ordin tehnic, care a dus la apariția aviației de vânătoare, schimbând cursul războiului aerian. Aviația a devenit o armă ofensivă. Au existat preocupări în câteva țări, printre care Germania (Anthony Fokker), Rusia (Poplanko), Elveția (ing. Franz Schneider) și Marea Britanie (frații Edwards) pentru proiectarea și construirea unui dispozitiv care să permită tragerea prin câmpul elicei. Toate aceste încercări au fost sortite eșecului.

Roland Garros, celebrul aviator francez, a avut ideea de geniu de a concepe un dispozitiv de sincronizare a tirului prin câmpul elicei la începutul anului 1915. Fiind prieten cu inginerii Morane și Saulnier, care au fondat firma de construcții aeronautice Morane-Saulnier, ajunsă vestită prin avioanele de vânătoare realizate, a obținut sprijinul acestora pentru a-și pune în aplicare proiectul. Mai întâi s-au făcut încercări la bancul de probă în poligonul fabricii. Ajutat de mecanicul Jules Hué, Garros a reușit să monteze dispozitivul de sincronizare pe un avion Morane-Saulnier tip N, construit special de patronii fabricii. Ing. Saulnier a întărit cu plăci de oțel palele elicei în locul unde acestea se încastrau în butuc și în acest fel „deflectorul de gloanțe” proteja elicea în cazul unui rateu.

Dispozitivul inventat de Roland Garros cu ajutorul celor doi ingineri amintiți mai sus nu era perfect. Gloanțele mitralierei Hotchkiss de calibru 8 mm treceau prin câmpul elicei numai atunci când se realizau 1.200 rotații pe minut.

Morane-Saulnier tip N, cu paletele special întărite pentru a face față tragerii cu mitraliera Hotchkiss

În perioada 1-19 aprilie 1915, Roland Garros a doborât șase avioane inamice, producând panică în rândurile aviatorilor germani. Din nefericire pentru francezi și pentru inventatorul dispozitivului de sincronizare, din cauza unei defecțiuni tehnice, Roland Garros a aterizat forțat în liniile germane oferind „pe tavă” invenția sa. Anthony Fokker, celebrul constructor de avioane, a perfecționat invenția lui Garros, montând două mitraliere tip Spandau pe avionul Fokker E.I-III. Rezultatul este cunoscut: aviația germană a cucerit în anul 1915 supremația aeriană pe toate fronturile.

Inginerul român George (Gogu) Constantinescu, stabilit în Marea Britanie, a inventat în anul 1918 o nouă știință, sonicitatea. Una dintre aplicațiile sale a fost realizarea unui dispozitiv hidraulic de sincronizare care „a fost un instrument perfect, dispozitivul inventat de ing. G. Constantinescu devenind o armă mortală pentru aviația care-l posedă”, nota istoricul francez Charles Dollfus, în lucrarea realizată în colaborare *Aéronautique, l'homme, l'aile et l'espace* (Aeronautică, omul, aripi și spațiul) Paris, 1965, p. 168.

În octombrie 1918, inginerii britanici, folosind invenția savantului român, au montat mai multe mitraliere pe un avion de vânătoare tip Bristol, firmă de construcții aeronautice în care și-a desfășurat activitatea o perioadă ing. Henri Coandă, și într-un timp foarte scurt piloții britanici au obținut zeci de victorii aeriene.

Pentru activitatea sa, savantul George Constantinescu a fost înnoobilat de regele Marii Britanii, George al V-lea. ■

dintre ele, la origini religioase și culturale, coincideau în bună măsură și cu cele politice și erau agravate de nemulțumiri sociale și economice. Minoritatea naționalistă și romano-catolică atribuia problemele sale majorității protestante și unioniste, în vreme ce aceasta considera că toate cererile primilor nu sunt decât primul pas către desprinderea din Regatul Marii Britanii. În primăvara lui 1969 MI5 avea doar un ofițer care se ocupa, parțial, de problema terorismului nord-irlandez. După izbucnirea tulburărilor și a valului de atentate, a fost trimis un ofițer de legătură la Belfast și s-a creat un birou în cadrul Diviziunii F. În toamnă, biroul era format din două femei, una fiind Stella Rimmington, viitoarea primă femeie director general al MI5, totodată primul conducător al MI5 al cărui nume a devenit public. În memoriile sale, *Open secret* (Secret deschis), ea scria: „Este o caracteristică a de-

mocrației ca un serviciu secret să urmărească mai curând o amenințare de securitate, decât să o anticipeze. Desigur, sunt alocate resurse pentru estimarea unor noi amenințări, dar înainte ca să se poarte o investigație completă, folosind întreaga panoplie de mijloace interceptarea comunicațiilor, supravegherea persoanelor, crearea unei rețele de agenți trebuie să se demonstreze că reprezintă o amenințare serioasă la adresa securității naționale.”

Abia la 13 noiembrie 1972 JIC a emis o notă care stabilea pentru prima oară rolul de lider în planul informațiilor al MI5 în domeniul antitero.

Celebrul terorist Carlos a acționat și în Marea Britanie, în 1973. Fusese prima oară în 1966, însoțit de bogata sa mamă venezueleană și de doi frați. Venea ca student. A declarat ofi-

terului de la Imigrări, intrigat de prenumele celor trei copii, Vladimir, Ilici și Lenin, că fusese expulzat din U.R.S.S. pentru sentimente antisovietice. În baza unor informații privind legăturile lui cu palestinienii, a fost pus sub supraveghere. Nu s-a descoperit nimic, iar el a realizat că era supravegheat. La 30 decembrie 1973, a intrat în casa președintelui firmei „Marks and Spencer” și a tras un foc, care a fost deviat de dinții din față ai victimei, apoi arma s-a blocat, așa că atentatul nu a reușit. A urmat un alt atentat cu bombă, fără efecte, asupra unei bănci evreiești din City. Brita-

nicilor le-au trebuit doi ani ca să descopere că teroristul fusese Carlos.

Atentat IRA la Londra, 1973

Lucrurile nu stăteau cu mult mai bine nici în privința terorismului nord-irlandez. Abia din documentele aduse de defectorul rus Mitrohin (*Magazin istoric*, nr. 4-12/2000) au căpătat informații mai

complete despre livrările de arme făcute de sovietici către IRA. Iar încrederea dintre ofițerii RUC și cei ai MI5 delegați în Irlanda de Nord a sporit abia după un incident ciudat. La sfârșitul unui dîneu organizat acasă la ofițerul de legătură al MI5 pentru colegii din RUC, la care au luat parte atât ofițeri de poliție, cât și militari, unul dintre invitați i-a arătat o pungă de plastic așezată lângă casă și i-a spus, vrând să facă o glumă: „Văd că cineva ți-a lăsat o bombă!”. Ofițerul MI5 s-a gândit că s-ar fi putut ca soția să fi uitat punga cu cumpărături, dar când a examinat-o, a găsit cinci batoane de exploziv și un declanșator cu ceas, care nu funcționase însă. După acel incident, ofițerul MI5 a căpătat impresia că cei din RUC au început să îl considere „unul de-al lor”.

(Va urma)

P.C.R. Se constituie o comisie, în frunte cu N. Ceaușescu; fac parte Chivu Stoica, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu, Emil Bodnăraș, Alexandru Drăghici, Paul Niculescu-Mizil, Leonte Răutu, Manea Mănescu. În prima etapă se va întocmi o lucrare sintetică, la realizarea căreia vor lua parte „lucrători“ ai Institutului de istorie a partidului, ai Institutului de istorie și ai Institutului de economie ale Academiei, ai Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu“, ai Editurii Politice, cadre de partid din ilegalitate. Lucrarea trebuia să apară în 1966. Apoi urma să se întocmească o lucrare de mai mari proporții, până la sfârșitul lui 1967. De mai mulți ani, la

Cernica, sub conducerea profesorului Gheorghe Cantacuzino, un colectiv de cercetători (între care Sebastian Morintz și studentul George Trohani, de la Facultatea de Istorie) fac cercetări în fiecare vară.

Răspunzând unei anchete a ziarului „România liberă“ pe tema „Varietate în unitate“, Eugen Barbu scrie: „Paginile revistelor sunt suprasaturate de aiureli supra-realiste și de schițe absurde din care nici măcar autorii lor nu știu ce să conchidă. Destul cu imitarea orbească a modelelor străine! [...] Ne aflăm în fața unui proces complex, nu putem să interzicem cuiva să nu-i placă cutare curent sau cutare manieră de a scrie. Ar fi o greșală nepermisă. Să încercăm cu toții, vor reuși numai câțiva.“

Orașele nu se trag la șapirograf, sună foarte bine un titlu de anchetă al ziarului Scânteia. „Înfățișarea de mâine a orașelor noastre e o problemă de importanță națională, extrem de actuală. Rezolvarea ei nu poate fi lăsată la voia întâmplării și nici amânată pentru deceniile următoare.“ Ce păcat că a rămas doar un titlu de ziar.

Ilinca Tomoroveanu și Ion Caramitru în piesa „Vlaicu Vodă“, pe scena Teatrului Național

Altfel, se construiește mult. La începutul lunii septembrie se fac pregătirile pentru recepționarea primelor blocuri în zona Bulevardul Păcii-Bulevardul Armata Poporului. Ministerul Comerțului Interior pregătește un nou tip de unitate comercială: super-magazinul. Va fi un magazin universal, care va desface un sortiment complet de mărfuri alimentare și unele nealimentare, într-un local unic. Produsele preambalate vor fi vândute prin autoservire, iar cele care necesită cântărire și ambalare, de vânzători. Într-o sală de vânzare de câteva sute de metri pătrați vor funcționa toate raioanele. La intrarea în magazin, cumpărătorul va primi o fișă, pe care vânzătorul va trece cantitatea și valoarea cumpărăturii. Va achita la o singură casă, la ieșire, toate cumpărăturile, pe baza fișei.

Luna septembrie a fost o continuare a verii. Curenți de altitudine au transportat din deșerturile Libiei și din Egipt aer cald. La începutul lunii octombrie erau încă 30° C. În cursul nopții de 5 spre 6 octombrie circulația aerului s-a schimbat. La înălțimi de peste 1.600 m a nins. La 9 octombrie, în locuințele racordate la sistemul de termoficare a sosit căldura. De fapt, nu chiar în toate. Rețeaua de termoficare a Capitalei are 100 km și 400 de puncte termice, așa că mai apar și necazuri: tot cartierul Drumul Taberei a rămas fără căldură, din cauza unor defecțiuni la C.E.T. Grozăvești.

Se modifică și rețeaua de transport, pentru a face față extinderii orașului. Pentru asigurarea unei legături directe Chitila cu centrul orașului, din 5 septembrie tramvaiul 3 își prelungește traseul de la spitalul C.F.R. 2 până la strada Mezeș. Din aceeași dată, tramvaiul 4 își modifică traseul din strada Galați, prin Șoseaua Ștefan cel Mare, Șoseaua Colentina, până la capătul tramvaiului 1. Câteodată, astfel de modi-

Marina Vlady și fiul ei la București

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

„La 4 septembrie au avut loc la Kremlin convorbiri între delegația de partid și guvernamentală a Republicii Socialiste România și conducători de partid și de stat sovietici [urmează componența delegațiilor]. În timpul convorbirilor, care s-au desfășurat într-o atmosferă cordială, de prietenie frățască și înțelegere reciprocă, a avut loc un schimb de păreri cu privire la problemele dezvoltării pe mai departe a relațiilor româno-sovietice, cu privire la problemele actuale ale situației internaționale contemporane și ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale“. Era prima vizită a lui Nicolae Ceaușescu la Moscova, în noua sa calitate de secretar general al P.C.R., și presa i-a acordat o atenție deosebită. S-au transmis în direct la radio și televizor sosirea delegației române la Moscova, mitingul organizat cu acel prilej, cât și plecarea din capitala sovietică. Abia peste 34 de ani aveau să afle românii, din revista Magazin istoric (9, 10/1999) că una dintre problemele abordate și intens dezbătute a fost soarta tezaurului evacuat în 1916-1917 la Moscova și care, iată, nu s-a întors nici după aproape 100 de ani.

La jumătatea lunii septembrie se reiau cursurile școlare. Duminică, 12 septembrie, toate librăriile și papetăriile sunt deschise în vederea aprovizionării școlarilor cu rechizite. În *România liberă* din 21 octombrie, Florin Mugur scrie: „Cine este profesorul? Este un om care, într-un anumit domeniu de activitate, trebuie să știe tot (sau să știe esențialul). Și să se priceapă să îl spună și altora. Ba nu: să fie bucuros că li-l spune, să fie realmente bucuros și plin de fantezie și poate chiar inspirat, pentru că altfel nu-l ascultă nimeni. E greu să cunoști chiar și un singur om. Profesorul trebuie să cunoască 200 (sau cel puțin 200, elevii lui). Să-i transforme din străini în prieteni [...] Dacă nu izbutește, va avea de-a face cu 200 de străini din ce în ce mai răi, tocmai pentru că nu s-a priceput el să-i îmblânzească. E pe-deapsa cea mai grea.“ La începutul lunii

septembrie, prin Hotărâre a Consiliului de Miniștri, se desființează limita de vârstă pentru cei care doresc să își completeze studiile în învățământul seral sau fără frecvență. Nu se mai cer recomandări, nu mai există condiționări privind vechimea în muncă, specialitatea și calificarea în producție. Tot la jumătatea lunii septembrie, au început lucrările de extindere a Conservatorului „C. Porumbescu“. Unui corp de clădire care are doar parter i se vor adăuga încă patru etaje. În interiorul acestei clădiri, între etajele 1-3 se va construi o sală de spectacole cu 250 locuri.

Se va mai construi un corp de clădire (de legătură), cu parter și patru etaje, în care vor funcționa săli de curs.

La 28 octombrie se publică Hotărârea Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la întocmirea Istoriei

Nicolae Ceaușescu și Leonid Brejnev îi salută pe moscoviți

Eveniment editorial

175 DE ANI DE RELATII
ROMÂNIA-BELGIA

De curând a apărut cel de-al treilea și ultimul volum din seria 175 de ani de Relații diplomatice româno-belgiene – *Lumini și umbre în relațiile româno-belgiene după cel de Al Doilea Război Mondial: de la antagonismul Războiului Rece la agenda comună a Uniunii Europene și NATO, Bruxelles – București, coordonat de Excelența Sa Philippe Beke, ambasador al Belgiei la București, și de cercetătoarea Ana Ioana Iriciuc.*

Venit în continuarea celor două volume – (*Magazin istoric*, nr. 4/2015) apărute în 2013 și 2014, primul volum tratează începuturile relațiilor româno-belgiene, atât economice, cât și politice și culturale, cel de-al doilea volum analizează anii Primului Război Mondial și perioada interbelică din perspectiva relațiilor bilaterale –, cea de-a treia parte parcurge, în cele peste 600 de pagini, publicate în două părți, relațiile bilaterale din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea și până astăzi.

În primul capitol sunt prezentate suferințele belgienilor și ale românilor în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, alianțe, fronturi, ocupația germană în cazul statului belgian, rapturile teritoriale suferite de statul român și apoi primele confruntări cu realitatea împărțirii Europei în sfere de influență și cu Războiul Rece.

Capitolul privind *România în perioada regimului comunist (decembrie 1947-decembrie 1989)*, scris de istoricul britanic Dennis Deletant, sintetizează istoria României în cele cinci decenii de comunism, etape, evoluțiile și involuțiile.

Un capitol interesant și inedit este cel legat de Departamentul Securității Statului, îndeosebi subcapitolul *Belgieni în Arhivele Securității*, în care este relatat modul în care erau urmăriti diplomații belgieni și în general cetățenii străini pe teritoriul României.

Anii 1967-1978 au fost unii de înflorire a relațiilor bilaterale româno-belgiene. Vizita regelui Boudouin și a reginei Fabiola în România, desfășurată între 11 și 14 octombrie 1976, a fost unul dintre cele mai importante momente ale relațiilor diplomatice româno-belgiene postbelice. Sunt menționate și relațiile dintre partidul comunist român și cel belgian.

Belgia a fost printre primele țări care au oferit ajutor umanitar victimelor cutremurului

din 4 martie 1977. Statul belgian a organizat un Comitet belgian pentru ajutorarea victimelor, iar companii private care aveau legături economice cu statul român au trimis la rândul lor medicamente și alimente.

Un capitol aparte se ocupă de relațiile economice bilaterale din perioada 1941-1989, restrângerea lor în anii '50 și apoi revenirea la schimburi economice semnificative în deceniul 7.

Capitolele 2 și 3 ale cărții tratează cronologic perioadele 1989-2006 și 2007-2015, Revoluția Română și modul în care acest eveniment sângeros a fost perceput în Belgia; reluarea relațiilor bilaterale, colaborarea la toate nivelurile, până la construirea actualelor parteneriate bilaterale.

Volumul *175 de ani de Relații diplomatice româno-belgiene – Lumini și umbre în relațiile româno-belgiene după cel de Al Doilea Război Mondial: de la antagonismul Războiului Rece la agenda comună a Uniunii Europene și NATO* a fost realizat prin contribuția unui număr semnificativ de specialiști din Belgia și România: Philippe Beke, Ana Ioana Iriciuc, Carmen Banta, Horia Bădescu, Daniel Coulon, Dennis Deletant, Vinciane Demoustier, Werner Desimpelaer, Mihaela Dragu, Gabriela Dobre, Romain Durieux, Ion Jinga, Rodica Lascu-Pop, Jan De Maere, Șerban Nichifor, Adrian Nicolescu, Dodo Niță, Dan Pintilie, Dana Anca Pop, Vasile Pușcaș, Petre Roman, Cristian Scăiceanu, Cezar Stanciu, Mihaela Teodor, Patrik Van den Nieuwenhoff. Cele trei volume sunt o lucrare de referință la care vor apela cercetătorii, dar și publicul larg pentru a cunoaște și înțelege cele aproape două secole de relații bilaterale. ■

Cristina PĂIUȘAN-NUICĂ

ficări provoacă nemulțumirea bucureștenilor. După prelungirea traseului tramvaiului 3, acesta nu mai trece prin Piața Scânteii. Drept urmare, muncitorii de la Combinatul tipografic „Casa Scânteii” au o distanță dublă de parcurs, din stația Spitalul C.F.R. 2 până la locul de muncă. Acum este încă cald, dar la iarnă, se întreabă reporterul? Doar tramvaiul 4 mai oprește la stația Piața Scânteii, dar circulă tot mai rar. Pentru troleibuzul 86 se amenajase de curând o stație terminus, cu peroane largi, copertine și lumini fluorescente, dar acum a fost scos din Piața Scânteii. S-a desființat și mașina 36, care acoperea distanța dintre capătul mașinii 35 și str. Floreasca și Polonă. Autobuzul 35 vine foarte rar și este foarte greu să te urci. Se înființează linia inelară de tramvai 26 și linia de troleibuze 91 (asigura legătura între Gara de Nord și Șura Mare, prin Bulevardele Magheru și Bălcescu), iar linia troleibuzului 85 se prelungește până la Gara Obor.

Biroul obiectelor găsite de la I.T.B. răspunde la telefonul 12.78.38. Printre obiectele uitate în mijloacele de transport: un cufăr de dimensiuni respectabile, un darac de lână, un coș cu gogoșari, textele pieselor *Medeea* și *Antigona* de Anouilh, o colecție de umbrele. Doar 50% dintre obiectele uitate sunt căutate de păgubași.

Aurel Baranga a început, de câteva numere, o rubrică „Cotidiană” în ziarul *Informația Bucureștiului*, care nu a ținut prea mult. Într-un număr scrie despre *Intervenții*. „În fiecare toamnă încep să-mi urc Golgota. Calvarul îmi este pricinuit de cel mai monstruos instrument de tortură modernă: telefonul. Sunt chemat zilnic de zece, de douăzeci, de treizeci de ori, de la șase

dimineața până la două noaptea nu am priză și nu pot să îl întrerup, cei care mă cheamă fiind: un fost coleg de școală primară pe care nu l-am mai văzut din anul 1922, o cumnată a nepoatei soției fratelui meu, o doamnă cu care am călătorit în același compartiment înainte de război, pe distanța Breaza-Predeal. Obiectul apelurilor este invariabil! Același: intrarea odraslelor lor în

Institutul de Teatru. Convorbirile încep, fără nicio excepție, astfel: la început sunt «maestre», pe urmă «meștere», la a treia frază «nene» și la sfârșit «bă». «Nu pot să fac nimic», mă apăr eu cu inocență. «Lasă, bă, dacă nici tu nu poți, cine dracu poate?» Caut să argumentez că la Institut sunt oameni competenți, de obiectivitate exemplară. Inutil! «Lasă, că știm noi... Dacă nu are pe nimeni îl pică»... «Îl pică», adică are cineva ceva cu el. De câteva ori, victimă a slăbiciunii, am picat în plasă: «trimite-mi băiatul, să îl văd și eu». Candidatul la viitoarea glorie a scenei spunea în loc de s – ș, în loc de b – v, în loc de r – gă, toate sunetele împletindu-se în gura lui foanță, cu neputință de remediat. «Nu merge, dragă», caut să-l lămuresc pe tatăl viitorului Vraca, «n-are dicție». «Ei, și ce are a face» îmi răspunde, «ce, Demostene n-a fost bălbâit?».

Ieri dimineața la șapte îmi sună la ușă o femeie cu un găligan după ea. «Ce să mai fac», mă reped eu, «examele la Institut s-au terminat». «Nu», mă liniștește vizitatoarea mea matinală. «Altceva. Să-l băgați la Filarmonică». «Cântă la vioară?». «Nu». «La flaut?». «Nu». «Știe vreun instrument?». «Nu». «Cunoaște notele?». «Nu». «Atunci ce să facă?». «Să dea și el din băț, ca dirijorul». Aduc la cunoștința celor interesați că începând de astăzi mi-am desființat telefonul, soneria, că m-am mutat, c-am încetat din viață. ■

Primul troleibuz cu burduf

A.D. XENOPOL

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL: 1) Documente doveditoare – A fost studentul lui A.D. Xenopol și apoi i-a devenit un prieten apropiat (Nicolae ...). 2) Renumită universitate pariziană unde A.D. Xenopol a ținut numeroase prelegeri – Urdea Cristian. 3) Fată din Banat! – Miron Costin – Intrare în Piatra Neamț! 4) Meditație – Adânc. 5) Completă – Necredincioasă. 6) Vechi ceasuri de perete (pendule) – Nemuritor, de la început! 7) Vechi instrument de calcul – Faraon egiptean imortalizat de Mihai Eminescu într-o nuvelă. 8) Ștefan Iosif – Liniștite – Victor Eftimiu. 9) A.D. Xenopol a fost un elev strălucit al Școlii de la ... Ierarhi și apoi al Liceului Național din Iași – Aici s-a născut, la 23 martie 1847, A.D. Xenopol. 10) Alexandru Ioan Cuza – La universitatea din acest oraș german, a studiat A.D. Xenopol și tot aici a obținut apoi titlul de doctor în Drept

VERTICAL: 1) În felul acesta – A închina un pahar în cinstea cuiva. 2) În ... literare din 15 iunie 1870, A.D. Xenopol, membru activ al societății *Junimea*, publica *Studii asupra stării noastre actuale*. 3) Opera capitală a lui A.D. Xenopol, „Istoria românilor din Dacia ...”, în șase volume, a apărut în perioada 1888-1893 – Emil Cioran. 4) Eugen Barbu – A străluci. 5) „... acesta a fost lumină” (neart.), scria Garabet Ibrăileanu despre Xenopol, alăturându-i efigiade aceea a lui Eminescu – În pace! 6) În plus, din nou – Nație, popor. 7) Odobescu Alexandru – Începutul fanarioșilor! – *Regele ...* de W. Skakespeare. 8) Aici, la mormântul lui Ștefan cel Mare, a ținut Xenopol o cuvântare festivă, la 15-27 august 1871 – Slavici la debut! 9) Veche monedă englezească de aur – Plini de viață. 10) Înaltă instituție de cultură a României, care l-a ales pe A.D. Xenopol membru, la 1 octombrie 1893

DOMNULE MIHALACHE, NU PLECA!

Continuăm cu un nou fragment din textul discursului pe care l-a rostit la ședința Comitetului Executiv al Partidului Național-Tărănesc, din 23 noiembrie 1937, Iuliu Maniu, a cărei publicare am început-o în nr. 5/2015.

Mulțumim doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU pentru posibilitatea de a reproduce acest text din Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace.

In materie externă trebuie să înlăturăm echivocul acesta insuportabil care plutește asupra țării și asupra națiunii noastre și aceea neîncredere cu care este privită România în toate taberele, indiferent în ce cercuri de interese internaționale se găsesc. Trebuie ca manifestările noastre și cu vorba, dar și cu fapta și în suflet, dar și în toate semnele exterioare să fie sincere, adevărate, deschise, clare și fără echivocuri (aplauze).

Alianțele pe care le avem să fie păstrate cu sfințenie. Obligațiunile pe care le-am luat asupra noastră să fie respectate. Să susținem pe față, franc, categoric și fără posibilitate de răstălmăcire sistemele internaționale care se întemeiază pe marile noastre prietene Franța și Anglia, care au ajutat să realizăm idealul nostru național și ne-au ajutat până acum ca să-l păstrăm (aplauze).

Să ținem fără niciun fel de reticențe la alianțele noastre bazate pe sistemul Miceii Înțelegeri, al Înțelegerii Balcanice și la alianța cu Polonia.

Să împrăștiem atmosfera ce plutește deasupra capului nostru că națiunea noastră ar putea să lucreze în dos, infidelă și cu surprinderi (aplauze).

Să ținem cele mai bune relațiuni cu toți vecinii noștri mai mici sau mai mari. Să ne silim a ne înmulți alianțele noastre defensive, căci ținând cu toată sfințenia la principiul securității colective și la Liga Națiunilor, care este chemată să apere în modul cel mai eficace pacea, căreia îi suntem devotați, să avem cu o asigurare mai mult că pacea se va menține și hotarele ne vor fi păstrate și apărate, chiar și dacă la un moment dat legătura ideală care este înruchipată prin instituția nobilă și extrem de importantă a Ligii Națiunilor n-ar putea da un ajutor practic și destul de eficace.

În special cred că îndeosebi țara românească trebuie să facă tot posibilul ca să realizeze cu păstrarea suveranității statelor respective o organizare sistematică a statelor din bazinul dunărean. Aceasta este o necesitate primordială nu numai pentru noi, ci și pentru pacea Europei.

Înainte de aceasta cu 15 ani am lansat această idee, am propus realizarea acestui plan. Cu durere am putut constata că nu prea înțelegea lumea, nici a noastră, nici cea străină, importanța acestei mari probleme. Dar încet, încet, ideea a început să se coacă și când am venit la guvern în anul 1928 m-am ținut de datorie să încep realizarea ei. Multă lume a fost contra, însă trebuie să constat cu multă recunoștință că două mari state, care au instinct și experiență mare în politica externă, Franța și Anglia, de la primul moment m-au încurajat pe această cale și pe urmă încet, încet și alte state, care mai de mult erau foarte reci, chiar dușmănoase acestei idei, au înțeles-o și simțind necesitatea rezolvării problemei caută soluționarea ei, fiecare însă, de sine înțeles, în felul cum cred ele că ar fi mai potrivit intereselor lor.

În tot cazul politica noastră externă trebuie să se caracterizeze prin sinceritate și claritate, prin spirit activ.

Nu să fim noi târați în acțiuni și atitudini, ci să fim o forță dinamică, care dacă nu orientează, care dacă nu conduce, căci suntem poate prea mici pentru aceasta, dar să contribuim în prima linie la rezolvarea marilor probleme de care depinde pacea lumii și siguranța statelor mici din această parte a lumii (aplauze).

(Va urma)

CONTENTS (Romanian History) ● D. Rosetti The eternal member of the Parliament ● **O. Trașcă** 1940-1944. The German secret services in Romania and their assets ● **M. Cazacu** Churches built in one day to ward off the plague ● **S. Csaba** Bela Cserni, the forgotten archaeologist from Alba Iulia ● **O. Senciuc** Old chronicles about alcohol consumption ● **D. Clineag** The first school from Lunca Bradului ● **S. Ispas** The popular ballad about Aga Balaceanu ● **G. Roșu** The Fates, old habits and contemporary kitsch ● **F. Banu** Was Nicolae Doicaru, the chief of the foreign intelligence between 1959-1978, a Soviet spy? (II) ● **P. Otu** Ion Rusu-Abrudeanu and Vasile Stoica, authors of a controversial book offered as a gift to the Army before WWI ● **I. Bulei** The modernisation of Romania in Titu Maiorescu's conception (II) ● **L. Cismaș** Diaries of a Transylvanian peasant from the last century ● **G. Filitti** Letters from former days: report on the Romanian emigration from France ● **M. Sala** Once again eponymous ● In Bucharest, 50 years ago ● Romanian Documents at Hoover Institution (CLXV)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) ● Д. Росетти Румынский депутат – вечно такой же ● **О. Трашкэ** 1940-1944. Агенты немецких секретных служб в Румынии ● **М. Казак** Церкви построенные в один день, для удаления чумы ● **С. Чаба** Бела Черни, забытый археолог из города Алба Юлии ● **О. Сенчук** Спрос на алкоголь в древних летописях ● **Д. Клинич** Первая школа в Лунка Брадулуй ● **С. Испас** Народная баллада об Аге Бэлэчану ● **Дж. Рошу** Обращение к предсказательницам: древние обычаи и современный китч ● **Ф. Бану** Был ли советским кротом Николае Дойкару, начальник румынского шпионажа 1959-1978? (II) ● **П. Оту** Ион Русу-Абрудяну и Василе Стойка, авторы спорной книги, подарка для Румынской Армии накануне Первой Мировой Войны ● **И. Булей** Как соображал Титу Майореску модернизацию Румынии (II) ● **Л. Чисмаш** Записки трансильванского крестьянина прошлого века ● **Дж. Филитти** Былые письма: доклад о румынском изгнании во Франции ● **М. Сала** Снова эпонимы ● В Бухаресте, 50 лет тому назад ● Румынские документы в Гуверском Институте (CLXV)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sector 1, PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

ISSN 0541-881X

Lei 6,00

DIALOG CU CITITORII

AMINTIRI

Doamna SILVIA GEORGESCU, din București, ne-a scris următoarele rânduri: Încurajată de articolele publicate în cadrul rubricii *În București, acum 50 ani*, vă trimit aceste rânduri care povestesc câteva experiențe personale.

Pe la sfârșitul anilor '60, m-au dus părinții la plimbare prin centrul Bucureștiului. Nu prea aveau ce vedea. În fața Universității era un șir de magazine demne de un bălci de țară. Mi-a atras atenția o cârciumioară: zahanaua *Zori de zi*, unde se servea ciorbă de burtă și tustlama regală. Mi-a rămas în memorie rezonanța numelui zahanaiei. Era un iz oriental în plin București.

Câțiva ani mai târziu s-au ridicat acolo Hotelul „Intercontinental” și Teatrul Național. Altă atmosferă, cu iz occidental. Nu prea știam ce-i ăla Occident. Revistele stră-

ine intrau greu în țară. Deși eram după evenimentele din Cehoslovacia, urmate de o mai mare deschidere spre Vest, tot era greu să fii la curent cu ce se întâmpla în restul lumii. E adevărat că la „coada calului” [Statuia lui Mihai Viteazul de la Universitate – *n.r.*] era magazinul de comerț exterior unde găseai parfumuri de marcă precum Dior, Chanel, Bourjois și mai ales Nina Ricci, preferatul meu din acea perioadă.

Ajunsesem aproape de o societate de consum. Produsele erau la liber și se găseau din abundență.

Mai existau problemele cu milițienii. Eram recalcitrați la minijupă și păr lung la băieți. Dar se putea trăi chiar bine. Aveam și specialiști în muzică „contemporană”. *Europa Liberă* ne ținea la curent cu noutățile prin intermediul lui Cornel Chiriac, iar vinurile (discurile) circulau la greu pe sub mână. Unul dintre marii colecționari de vinuri era Florian Pittiș.

„Intercontinentalul” devenise un simbol al orașului. La vremea aceea îl vedeai cam din orice punct în care te-ai fi aflat. Ca student în București era imposibil să nu fi trecut pe acolo măcar la o cafea. Scumpă cafeaua, dar merita. Așa am avut ocazia să-l văd pe Amza Pellea la 10 dimineața sau am putut observa „păsările de noapte” și panorama Bucureștiului de la etajul 21. Îți tăia respirația, mai ales că nu începuse nebunia cu demolările.

Ani de zile mai târziu, după 1989, în toiul certurilor politice cu niște amici, o prietenă susținea sus și tare ce-și dorea: mâncare, parfumuri, muzică. M-am uitat lung la ea și am întrebat-o: Atât de rău te obsedează anii '70? Și-a întrerupt scurt pledoaria pentru Revoluție și a căzut pe gânduri. Pentru bunăstarea pe care ne-o doream cu toții, nu aveam alt termen de comparație decât deceniul șapte al secolului al XX-lea.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 287, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

magazin istoric

